

הישיבה המאתיים-חמישים וחמש של הכנסת העשירית

יום שלישי, ל' בכסליו התשמ"ד (6 בדצמבר 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ' שחל: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למוזכר הכנסת. מוזכר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה: 1. הצעת חוק מס שבת מקרקעין (תיקון מס' 13), התשמ"ד — 1983; 2. הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 12), התשמ"ד — 1983.

ב. הצעת חוק זכות מטפחים (תיקון), התשמ"ד — 1983*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

החקלאות, דווקא כיום הזה משמידים ושוברים פירות וירקות אלה, והם אינם מצליחים להגיע לשוקי היעד באירופה. אני מביאה את החוק הזה ומקווה שהכנסת תאשר אותו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. לחוק אין הסתייגויות.

היו"ר מ' שחל: אני עוברים להצבעה על החוק. לחוק שמונה סעיפים, ואין לו הסתייגויות.

ה צ ב ע

סעיפים 1 עד 8 נתקבלו.

היו"ר מ' שחל: החוק נתקבל בקריאה שנייה, ונעבור להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק זכות מטפחים (תיקון).

התשמ"ד — 1983, נתקבל.

היו"ר מ' שחל:

החוק נתקבל בקריאה שלישית.

ג. הצעת חוק הביטוח הלאומי (הכנסה מחקלאות) (הוראת שעה), התשמ"ד — 1983**

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

תשלום דמי הביטוח, היא הכנסתו מהמקורות המפורטים בסעיפים 12(1) ו-12(8) לפקודת מס הכנסה בשנת הכספים שקדמה לתקופת התשלום, כפי שהכנסה זו נקבעה בשומה הסופית של ההכנסה לאותה שנה.

חקלאים שהכנסתם היא לפי סעיף 12(8) לפקודה נהגו לחשב את הכנסתם לפי שנת מס חקלאית, מאוקטובר עד ספטמבר, ולא לפי שנת מס רגילה, מאפריל עד מרץ. דהיינו, הכנסתם, כפי שנקבעה בשומה המתייחסת לשנת כספים כלשהי, היתה למעשה ההכנסה שהיתה להם בתקופה שמחורש אוקטובר של שנת הכספים שקדמה לאותה שנה ועד חורש ספטמבר של שנת השומה.

היו"ר מ' שחל: אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק זכות מטפחים (תיקון), התשמ"ד — 1983, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תביא את החוק חברת הכנסת תמר אשל, בשם ועדת הכלכלה. תמר אשל (בשם ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמחה להביא לכנסת את הצעת חוק זכות מטפחים (תיקון), התשמ"ד — 1983, שהובא לכנסת בקריאה ראשונה ב-21 בנובמבר 1983. ועדת הכלכלה טיפלה בו, בדקה אותו והעבירה אותו בנוסחו הנוכחי בלי הסתייגות להצבעה בכנסת.

חוק זה בא להגן על טיפוח זנים מיוחדים של צמחים, לא רק אלה המטופחים בארץ, אלא אף לגבי אלה אשר אנחנו מבקשים לייבאם מחוץ-לארץ ולגדלם בארץ. התיקון בא להתאים את החוק הישראלי לאמנה הבין-לאומית, שהצטרפנו אליה בשנת 1972. האמנה תוקנה מחדש בשנת 1978.

בריון בוועדת הכלכלה השתתפו נציגי משרד המשפטים, משרד החקלאות וכן נציגי המדענים של מכון וולקני. הנושא דחוף מבחינה עניינית ביותר. אני מצטערת שההצבעה בכנסת מתקיימת דווקא כיום שבו פירות המחקר המדעי וטיפוח זני צמחים חדשים, שהביאו ליצוא מופלא של ישראל בשטח

היו"ר מ' שחל: אני עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק הביטוח הלאומי (הכנסה מחקלאות) (הוראת שעה), התשמ"ד — 1983, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק יביא חבר הכנסת אליעזר אבטבי, בשם ועדת הכספים של הכנסת.

אליעזר אבטבי (בשם ועדת הכספים): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא את חוק הביטוח הלאומי (הכנסה מחקלאות) (הוראת שעה), התשמ"ד — 1983, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

חוק זה כולל ארבעה תיקונים עיקריים: סעיף 164 לחוק הביטוח הלאומי קובע שהכנסתו של עובד עצמאי, לצורך

* "דברי הכנסת, חוב' ו' עמ' 269; נספחות.

** "דברי הכנסת, חוב' ה' עמ' 194; נספחות.

יתר החיקונים עוסקים בהשלכות ההסדר על הגדרת סכומי המקסימום והמינימום לצורך חשלום דמי ביטוח, חשלום מקדמות על חשבון דמי ביטוח לאומי וקביעת ההכנסה המשמשת לחשלום דמי ביטוח וגמלאות לפי חוק הביטוח הלאומי.

אדוני היושב־ראש, להצעת החוק לא היו הסתייגויות, ואני מבקש להביא אותו להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. היו"ר מ' שחל:

תודה. אנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה. לא הוגשו הסתייגויות לחוק.

ה צ ב ע ה
סעיפים 1 — 6 נתקבלו.

היו"ר מ' שחל:
נעבור להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה
חוק הביטוח הלאומי (הכנסה מחקלאות)
(הוראות שעה). התשמ"ד—1983. נתקבל.

ד. החלטות בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת), התשמ"ג—1983, תיקון טעויות לעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת), התשמ"ג—1983, ולעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון), התשמ"ג—1983 *

(החלפת התוספת), התשמ"ג - 1983, ולעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון), התשמ"ג - 1983. היות ששני הצווים אושרו על ידי הכנסת, גם תיקון הטעויות בהם מובא לאישור הכנסת. מסיבות פורמליות בלבד.

היו"ר מ' שחל:
חברי הכנסת. נעבור להצבעה.

ה צ ב ע ה
ההחלטה כדבר אישור הוראות בצו תעריף
המכס והפטור (החלפת התוספת),
התשמ"ג—1983, נחקקה.

ההחלטה בדבר תיקון טעויות ולעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת).
החשמ"ג—1983 ולעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת התוספת) (תיקון).
החשמ"ג—1983, נתקבלה.

חקלאים מעטים נהגו לחשב את הכנסתם לפי שנה שתחילתה בחודש יולי וסיומה בחודש יוני. דהיינו, שומת הכנסה שלהם לשנת כספים כלשהי התייחסה למעשה להכנסה שהיתה להם בתקופה שמחודש יולי של שנת הכספים שקדמה לאותה שנה וצר לחודש יוני של שנת השומה.

נציבות מס הכנסה וארגוני החקלאים הגיעו להסדר, שלפיו יהיו החקלאים שחישבו את הכנסתם לפי שנת מס חקלאית רשאים לעבור לחישוב הכנסה לפי שנת מס רגילה. לצורך זה וקבעה שנת 1981 כשנת מעבר, שבה כל 18 חודשים ו21 חודשים, לפי העניין, לפיכך, לגבי חקלאים שיבחרו לעשות כך, תכלול שומת ההכנסה שלהם לשנת 1981 את ההכנסה שזייתה תלם בתקופה שמיום 1 ביולי 1980 או 1 באוקטובר 1980 ועד יום 31 במרץ 1982.

החיקון בא לקבוע, כי אדם שיש לו הנסנות שמקורן בחקלאות ועברה לו שומת הנסנות מתחייבת לתלופה שמים "בילי" 1980 או מיום 1 אוקטובר 1980 ועד ליום 31 במרץ 1982, ישלם דמי ביטוח לשנת הכספים 1982 ממלוא ההכנסה שנקבעה שמונה יום, אף שהשומה מתחייבת להכנסה שהיתה לו בשמש תקופה ארוכה 12 חודשים.

היו"ר מ' שחל:
אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: החלטה בדבר אישור
ההוצאות בכו תעריף המכס והמטור (החלפת התוספת),
התשס"ג-1983, ותיקון טעויות לעניין צו תעריף המכס
התשס"ג.

החלפת החוספת), התשמ"ג – 1983, ולעניין צו תעריף המכס והפטור (החלפת החוספת) (תיקון), התשמ"ג – 1983. יביא את הצווים חבר הכנסת אליעזר אבטכי, בשם ועדת הכספים.

אליעזר אבטבי (בשם ועדת הכספים):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא
את צו חערף המכס והפטור (החלפת התוספת),
התשמ"ג-1983, לאישור הכנסת.

צו זה הוא ערכון של תעריפי המכס, שהתפרסמו לפני כמה חודשים. אין בו שינוי לעומת המצב החוקי הקיים, והוא מובא לאישור הכנסת מסיבות פורמליות.

כמו כן, הנני מביא לאישור הכנסת תיקון טעויות לעניין צו תעריף המכס והפטור

ה. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוסו), התשמ"ד — 1983**
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אמנון לין (בשם ועדת החוק והביטחון):
 אדוני הויכב' ראש, כנסת נכבדה, חוק להארכת חוקסן של
 תקנות לשעת-חירום (ירשום ציוד וגיסום), הובא לכנסת ב־31
 באוקטובר 1983, על־ידי שר הביטחון. כידוע, לצה"ל אין
 כמות גדולה של ציוד כבד הדרוש בשעות-חירום. אין

היו"ר מ' שחל:
אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק להארכת תוקף
של חקנות שעת-חירום (רישום ציוד גייסו),
החשמה"ד, 1983, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק
יביא חבר הכנסת אמנון לוי. בשם ועדת החוץ והביטחון.

חוברת ח', ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום
(רישום ציוד וגיוסו): הצעת חוק שירותי הרווחה —

הי"ד מ' שחל:

תודה. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שנייה. לחוק אין הסתייגויות.

ה צ ב ע

סעיף 1 נתקבל.

הי"ד מ' שחל:

נעבור להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

החוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום
(רישום ציוד וגיוסו), התשמ"ד — 1983,
נתקבל.

להעלות על הדעת שצה"ל יקנה בסכומי עתק ציוד כבד, בסדר גודל של מאות כלים ואולי הרבה יותר מזה, יכין להם תחזוקה, מחסנים ומנגנון עצום, משום שאי-פעם, בעת מלחמה שניקלע אליה, נודקק להם. לכן מובן שאנחנו נזקקים לגייס ציוד כזה בעתות חירום. הקו המנחה של הוועדה היה שהחוק אינו צריך להיות חקנה של שעת-חירום, אלא יכול להיות חוק קבע. קיבלנו הבטחה ממשרד הביטחון שהוא יביא לנו הצעה להפוך את החקנה לחוק קבע.

כידוע לכם, כאשר החוק הועבר בקריאה ראשונה, היתה הצעה שנאשר את החוק עד שנת 1986. לא קיבלנו את ההצעה הזאת. בהסתמך על ההבטחה שמשרד הביטחון גייש לנו הצעה שהתקנה תהפך לחוק קבע, אנחנו ממליצים לכנסת להאריך את החוק עד 31 בדצמבר 1984 ולא עד 1986, כפי שהוצע בקריאה ראשונה.

אבקש להצביע על החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

ו. הצעת חוק שירותי הרווחה, התשמ"ד — 1983*

(קריאה ראשונה)

את הטיפול במתן תמיכות סעד מלשכות הסעד אל המוסד לביטוח לאומי. בכך התחזקה מגמת התפתחותם של השירותים החברתיים כשירות הנועד לתת תשובה על מצוקותיהם של ילדים, של בני נוער, של קשישים, של משפחות, של נכים ושל אחרים, הזקוקים לייעוץ מקצועי ולעזרה קונקרטית בפתרון בעיותיהם האישיות והמשפחתיות.

הגיעה העת למסד את תהליך השינוי שהתחולל במערכת השירותים החברתיים ולהפוך את "לשכת הסעד" ל"לשכה לשירותי רווחה". שינוי השם בא לתת ביטוי לשינוי המהותי ולהעמיד את מושג הרווחה המודרני במקום המושג הסטיגמטי: "סעד". המושג "סעד" מעורר אסוציאציה של נחשלות, של עוני ושל מענה בדרך חסד, ואילו המושג "רווחה" מצביע על מגמה של אנטיתזה למצוקה, וזה השרוי במצוקה יכול להיות זקן בודד, ילד חסר בית או נער רחוב. כל אלה זקוקים לשירותי הרווחה, שיושטו להם יד על-מנת שיצאו ממצוקתם, יצמצמו את תלותם בחברה ויגיעו למצב של תפקוד תקין ככל האפשר.

עיקר החידוש בחוק החדש הוא בתפיסת שירותי הרווחה. במקום מתן סעד לנזקקים, כלשון החוק הקודם, מדבר החוק החדש על מתן שירותי רווחה בזכות ולא בחסד, לאלה הזכאים לכך מתחת גיל, מצב בריאות או מסיבות אחרות. במקום המושג "נזקק" בחוק הישן, מדובר ב"זכאי". דהיינו, אדם אשר אובחנו צרכים אישיים או חברתיים בתחום האיש או המשפחתי יהיה זכאי לקבל את השירותים הנדרשים באמצעות לשכות הרווחה. כללי הזכאות ופירוט השירותים שניתנו לזכאים על-פי חוק זה ייקבעו במודע מאוחר יותר, במסגרת של תקנות לחוק.

בחוק יש כמה חידושים ושינויים גופפים. בהשוואה לחוק הקודם. אציין להלן שלושה מהשינויים העיקריים:

הי"ד מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק שירותי הרווחה, התשמ"ד — 1983. בקריאה ראשונה. יביא את החוק סגן שר העבודה והרווחה.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח להביא בפני הכנסת היום את חוק שירותי הרווחה, התשמ"ד — 1983. הבא להחליף את חוק שירותי הסעד, התשי"ח — 1958. החוק החדש בא לתת ביטוי לשינוי שחל במערכת שירותי הרווחה במהלך 25 שנות קיומו של החוק. מטרת החוק היא לקיים שירותי רווחה שתפקידם לסייע לפרטים, למשפחות ולקבוצות בתחום התפקוד החברתי והיחסיים הבין-אישיים, ובתחום הפיתוח והקיום של סטנדרטים של איכות חיים תקינה; כל זאת — על בסיס ערכי צדק סוציאלי, אהבת האדם, עזרה הדדית ושוויון חברתי. תפקודה של המשפחה הוא במקד שירותי הרווחה. משפחה בריאה היא אחת מאבני היסוד של חברה תקינה.

בעת חקיקת חוק שירותי הסעד, לפני 25 שנה, עיקר הפעולה של לשכות הסעד התמקד במתן תמיכות סעד וסיוע חומרי לבודדים ולמשפחות נזקקות. בעיקר עקב מצב הכלכלי הקשה. במשך תקופה זו התפתחו השירותים החברתיים, והדגש עבר מסויע חומרי ומתן תמיכות סעד למתן טיפול סוציאלי וסיוע של שירותי הרווחה לצרכים שונים של אנשים, אשר פנו ללשכות עקב מצוקותיהם האישיות והמשפחתיות. הצרכים והבעיות האישיות והמשפחתיות, שלהם ניתן המענה באמצעות מערכת שירותי הרווחה, לא תמיד חסד למתן טיפול סוציאלי האוכלוסייה שברמות ההכנסה הנמוכות. כך הלך והתפתח שירות סוציאלי שסייע לנזקקים על-פי "מבחן הצורך", דהיינו, על-פי מצבם התפקודי.

בשנת 1980 נכנס לתוקפו חוק הבטחת הכנסה אשר העביר

היורד מ' שחל:

חודר. חברי הכנסת, אני רוצה להודיע הורעה לפני שנעבור לדיון. על-פי סדר-היום שיש לפנינו הערב, נרשמו קרוב ל-60 חברי הכנסת להצעות השונות ולחוקים השונים שלפנינו. על כן, אני מתכוון להקפיד על הזמן העומד לרשותו של כל אחד מן הנואמים. ברגע שאותה לחבר הכנסת הנואם שזמנו חס, אני מבקש שהוא יסיים את דבריו, כדי שלא יאלץ לקרוא בשמו לבקש ממנו שלא יאריך בדיון.

חברי הכנסת, הדיון בהצעת החוק שהובאה לפניכם הוא דיון אישי במסגרת זמן של עשר דקות. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולינו ואחריה — לחבר הכנסת ירוחם משל.

שושנה ארבל-אלמולינו (המערך):

אדוני הישכר ראש, כנסת נכבדה, אנחנו נדים בהצעת חוק שירותי הרווחה בתקופה, שהמשק נתון במשבר כלכלי חמור. לצערי הרב, ושירותי הרווחה נמצאים בסיגה מתמדת. אחד מסימני ההיכר למשבר הפוקד את המשק הוא גידול במספר הפונים לשכונות הרווחה כתביעה לעזרה. רבים מהפונים עושים זאת לאחר היסוסים ולבטים נפשיים קשים. כי הם היו רגילים לעבוד ולקיים את עצמם ואת משפחתם בזכות עמלם ובזכות התמורה שקיבלו עבור עבודתם.

שחיקת השכר הריאלי, במיוחד לגבי המשתכרים מתחת לשכר הממוצע במשק, ועל אחת כמה וכמה משפחות מורכבות ילדים ובעלות שני נמוך, שבהן יש מפרנס אחד, האינפלציה הדוהרת והיוקר המרקטי-שווקים וכל יום העלאה חדשה של מחירים — כל אלה הביאו לגידול במספר המשפחות המתקרכות לקו העוני והנאלצות, בניגוד לנומיות החברתיות שלפיהן נהגו בעבר, להזדקק לשכונות הסעד. זאת היא טרגדיה נפשית, ולא אחת היא משאירה צלקות בנפשיותם של הפונים ללשכות הסעד, כי האדם מאבד את כישונו ולא אחת זה צד של אובדן תקווה להתקיים בזכות עצמו.

מצאית זו מחייבת התארגנות נכונה של לשכות הסעד והפיתות ללשכות רווחה. צריך להקנות להן מעמד על-פי חוק, ולתת להן סמכויות הדרושות להן. יש להעמיד לרשותן את כוח העבודה המקצועי הדרוש לכך ואת המשאבים הכספיים, כדי שיוכלו להתמודד עם הבעיות החדשות.

ממשלה האשמה והנושאת באחריות למשבר הפוקד את המשק, ממשלה שגרמה לאינפלציה מסחררת ולחוסר עבודה, מוטלת עליה חובה אלמנטרית להבטיח לאזרחיה את העזרה ההכרחית. כתוצאה מהמצב הקיים נקלעו אנשים רבים — ויש לחשוש שייקלעו אנשים נוספים — לקשיים, ולמצב שאין בכוחם להבטיח לעצמם ולמשפחותיהם קיום מינימלי הוגן.

נכונה היא הגישה, כפי שבאה לביטוי בהצעת החוק בסעיף 2, שבכל רשות מקומית תקום לשכה לשירותי רווחה, שתיתן שירותי רווחה בתחום הטיפול בשלש וכמשפחה לזכאים המתגוררים בתחומה. המקום הטבעי והגוף המסוגל להבטיח יום יום שירותים לזכאים הוא הרשות המקומית. נרצה או לא נרצה, הכתובת לאדם במצוקתו היא בראש ובראשונה הרשות המקומית. אליה הוא פונה וממנה הוא תובע עזרה, כדי להיחלץ ממצוקתו.

צריך להעמיד לרשות הרשות המקומית את הכלים ואת המשאבים הדרושים לכך, להבטיח את מימון השירותים הממלכתיים שהמדינה חייבת לספק ולהעביר לרשות את המימון שהוקצב לה, במועד ובלא פיגורים.

משום כך תמוהה בעיני ההצעה כפי שבאה לביטוי בסעיף 3, האומרת: "השר רשאי להורות בצו, כי שירותי הרווחה יינתנו

1. בחוק הקיים נתונות הסמכויות המקצועיות בידי של "פקיד סעד", המתמנה על-ידי השר. החוק החדש, לעומת זה, נותן הכרה ומעמד לצורך זה לעובד סוציאלי ומבטל את המושג "פקיד סעד" ואת הצורך במינוי מיוחד על-ידי השר. כל מי שרכש את ההשכלה הנדרשת לצורך המקצועי יוגדר "עובד סוציאלי" לצורך זה. לחקיקה זו גם משמעות לגבי חוקים סוציאליים אחרים.

2. בחוק החדש, בדומה לחוק הקיים, נקבע שהרשות המקומית היא אשר תקיים את הלשכה לשירותי רווחה. אולם כשונה מהקיים, מאפשר החוק החדש לשר העבודה והרווחה, במצבים מסוימים, לתת את ביצוע שירותי הרווחה בידי גוף ציבורי או בידי המדינה. כן רשאי השר לצרף כמה רשויות מקומיות יחד לצורך מתן שירותי רווחה.

3. סעיף 11 לחוק החדש מאפשר גביית תשלום או השתתפות בתשלום בעד שירותי רווחה, בהתאם למצבו הכלכלי של מקבל השירות. אומנם, גם היום נגבים תשלומים עבור שירותים מסוימים על-פי מבחן הכנסות, אולם פעולה זו נעשית על-פי נהלים אדמיניסטרטיביים, ואיננה מעוגנת בחוק.

החוק החדש ימסד אפוא את הרפורם החדש של שירותי הרווחה, כפי שהתפתחו בגלל ברבע המאה האחרון. יש לציין, שמערכת שירותי הרווחה נדרשה בהיקפה והתפתחה. מערכת זו בנויה על 190 לשכות לשירותי רווחה, שבהן יש כיום כ-2,800 עובדים מקצועיים ועוד כ-1,200 עובדים פארא-מקצועיים. כי 40,000 נפש מקבלים מדי חודש שירותי סיוע שונים, וזאת נוסף על 50,000 ילדים, מפגרים, נכים חקיים הנוצאים מדי חודש במסגרות יומיות בקהילה. עליהם יש להוסיף עוד כ-20,000 איש המסודרים על-ידי הלשכות במסודות פנימיות. לשכות הרווחה משמשות גם גורם מרכזי בביצוע תוכנית שיקום השכונות הידועה.

פעולתן של לשכות הרווחה מכוננת ומודרכת על-ידי משרד העבודה והרווחה, האחראי על קביעת המדיניות, תכנון על של השירותים ופיקוח על ביצוע המדיניות, בהתאם לחוק ולנהלים שנקבעו. האחריות לביצוע השירותים היא על הרשות המקומית. בכל הנוגע לתקציב ההפעלה של השירותים, בין לגבי כוח האדם ובין לגבי הפעולות, קיימת חלוקה אחידה ומסוכמת: 75% מההוצאות ממומנות על-ידי המשרד ו-25% — על-ידי הרשות המקומית.

לסיכום, החוק המונח לפני הכנסת הוא נדבך נוסף במערכת התחיקה הסוציאלית, שבאה להבטיח הגנה וסיוע של החברה ושל המדינה לחלש ולמי שנמצא במצוקה ומחוקשה לסייע לעצמו בכוחותיו שלו. שירותי הרווחה מכונים להקטנת התלות ולשיפור איכות החיים של המתקשים לתפקד, ולהבטחת תנאי חיים הוגנים לנמצאים במצוקה, בין שמצוקתם נובעת מנכותם הפיזית, ממצב הנפשי, מגילם, מבריאותם או מאי-תפקוד המשפחה.

רכותי חברי הכנסת, החוק הזה נמצא בהכנה זה שבע שנים. שלושה שרי עבודה ורווחה עסקו בו. אני רוצה להודות לאלה שהחלו במלאכה ואלה שהביאוה לידי גמר, כעזרת שיתוף פעולה פורה של בתי-הספר לעבודה סוציאלית, של איגוד העובדים הסוציאליים ושל גופים מקצועיים אחרים עם הנהלת המשרד שלנו. אני מודה לכולם על הדיונים הממושכים שקיימנו יחד, והשקלאוטריא שאת תוצאותיהם אני מביא לפניכם היום.

אני מבקש להעביר את החוק לוועדה העבודה והרווחה, להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

באוכלוסייה הקשה ביותר והזקוקה ביותר לטיפול, לסעד ולמודד. נדמה לי, שעל העובדים הסוציאליים מוטלת חובה כפולה ומכופלת להיות הדוברים של אותה אוכלוסייה קשה שנמצאת בטיפולם, להשמיץ את זעקתם ולדרוש עבורם את המגיע להם. עליהם לדרוש שלא יקצצו בשירותי הרווחה, כדי ששירותים אלה לא ייפגעו, במיוחד בחקיקה הזאת, כאשר אנחנו נתונים במצב קשה כל כך. וכפי שאמרתי, כבר יש סימנים ראשונים שמדובר לא רק באוכלוסייה הקשה, שבאופן טבעי נמצאת בטיפול, אלא גם באוכלוסייה מקרב קבוצות העובדים אשר היום אינם יכולים להתקיים מהכנסתם ומשכרם, והם נאלצים לקבל עזרה וסיוע לשלכות הסעד. זה דבר שאין להשלים עמו.

קראתי היום בעיתון "הארץ", ששר האוצר החליט להעביר כ-20 מיליון שקלים מתקציב משרד העבודה והרווחה למסגרת מסוימת של אגודת ישראל. אינני יודעת מה הוא עושה עליידי כך, מדוע הוא לוקח 20 מיליון שקלים ממסגרת קיימת ומתפקדת, שצריכה לסייע לשכבות החלשות, ומעביר אותם לגוף מפלגתי, שאינני יודעת מה מטרתו. מה הוא עושה כספים וכיצד יחלקם. אינני יודעת מה קורה במדינה הזאת. זה חלם, די שיש הסכם קואליציוני, שעל-פיו מחלקים מענקים למפלגות השותפות בקואליציה בסכום של כמיליארד שקלים. מדוע צריך נוסף על כך לתת עוד דברים על-פי הסכמים קואליציוניים ולפגוע בשירותים קיימים? לדעתי הדבר הזה זועק לשמים. אין לו הצדקה, אני מגנה אותו בכל החזרתיים. חייב להיפסק, וקודם כול, שר העבודה והרווחה וסגנו חייבים להרים את קולם נגד כל התופעות השליליות הללו, שהולכות ומתרחבות בחיינו.

הו"ר מ' שחל:

תודה לחברת הכנסת ארכי-אלמוזינו. רשות הדיבור לחבר הכנסת ירוחם משל, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן הראל.

ירוחם משל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, צר לי מאוד שמגן שר העבודה בן-ציון רובין, נעים ההליכות, מגיש עבודה רבה מאוד, ושרי האוצר — השני, השלישי והרביעי — עוקבים אחרי ומפריעים לי להתייחס בחובי להצעה שהגש.

החוק הזה נקרא חוק שירותי הרווחה. אמרת שיש בו שינויים מהפכניים. אני מתנגד לשינויים. לגבי מה שלא הכנסת לחוק — שר האוצר אשם בכך. עליך לנהוג בעניין זה כפי שנוהגים כל שרי העבודה בעולם, שאינם נותנים לשרי האוצר לכפות עליהם מהלכים בנושאים הסוציאליים. הצעתי לך לקבל את הסיוע של המערך, ואולי גם של הקואליציה, שנושא הביטוח הלאומי יהיה משוחרר מהתערבות, מהשפעת ומתכתיבים של שרי אוצר למיניהם. אם אינך מקבל את ההצעה הזאת ואינך רוצה לקבל את הסיוע שלנו, תצמוד במצב שתגיש הצעות חוקים לאחר שעברת קשה, לאחר שעובדים סוציאליים עזרו לך, ובסופו של דבר לא נוכל להצביע בעדם. ואל תקבל את זה באופן אישי: זה נובע מכך שאינך רוצה לקבל את הסיוע שאנחנו רוצים להגיש לך.

החוק הזה נקרא חוק שירותי הרווחה. למה אתה קורא שירותי רווחה? חיפשתי מה הן ההגדרות של שירותי הרווחה שהאזרח זכאי להם. לפי הצעת החוק, קבוצות שונות מקבלות סיוע ממקומות שונים. אני נגד כל "מטרות" והטלטולים של האגפים שצריכים לקבל את הסיוע המגיע להם. אבל ריבוננו של עולם, איך אתה יכול להגיש הצעת חוק שירותי רווחה, ואיך אומר בו למה זכאי האיש שזקוק לעזרה? אתה חושב שלא בדקנו למה זה איננו? אתה חושב שלא התעניינו ומצאנו

בידי המדינה או מוסד ציבורי אחר — בהסכמתו — במקום בידי רשות מקומית פלונית — — — זה דבר היפוכו, אדוני מגן שר העבודה והרווחה. אם סברנו שמקומה הטבעי של הלשכה לשירותי רווחה הוא ברשות המקומית, לא ייתכן שנפתח פתח אחר ונקבע שגורם אחר יתן שירותים. לדעתי, אסור ליצור שתי מערכות מקבילות. תהיה בכך כפילות, חוסר יעילות ובזבוז כספים בלא צורך.

אני מתנגדת למרצע בסעיף 9, האומר: "זכאי הנמצא בטיפול של לשכה, שלא תבע מזונות מהחייב במזונותיו או לא גבה אותם, רשאית המדינה או הרשות המקומית המקיימת את הלשכה לתבוע או לגבות אותם או להגיע לידי הסכם לגביהם בשם הזכאי, אף בלא הרשאתו". כיום יש חוק המזונות (הבטחת תשלום), המופעל כאמצעות הביטוח הלאומי. שר המשפטים מופקד על ביצועו. בחוק הזה נקבעו כללי זכאות למי שיש לו פסק-דין למזונות, והמוסד נכנס לנעליו של הזכאי על-פי רוב נשים — וגובה את דמי המזונות. בשנים האחרונות יש התקדמות בביצוע החוק ובהפעלתו. במשך השנים, מאז הופעל החוק ב-1972, רכש המוסד ניסיון. אני מתנגדת ליצירת מערכת נוספת שתטפל בנושא של גביית דמי מזונות. לא המדינה ולא הלשכה לשירותי רווחה צריכות לעסוק בנושא זה. יש להדריך את האשה ולכוון אותה כיצד להוציא פסק-דין למזונות וכיצד לממש את זכאותה בביטוח הלאומי. מערכת נוספת היא בזבוז, כפילות והתנגשות עם המערכת הקיימת.

אני מתנגדת לסעיף 10 בהצעת החוק, הבא לחייב את מי שקיבל כטענת שירות רווחה בעד עצמו או בן משפחתו, שלא היו זכאים לו, להחזיר ללשכה את שווי השירות שקיבל. מדוע חייב מקבל השירות לשלם בעד טעות שעשה מישהו אחר? אילו ידע קודם לכן שהוא צריך לשלם סכום הנדרש ממנו, ייתכן שלא היה מקבל את השירות, שהיה מותר עליו. הלשכה חייבת לבדוק היטב את הזכאות לפני שהיא מחליטה לתת את השירות. ברגע שהחליטה לתת ומתברר שטעתה בשיקוליה, אסור לה לחייב את מקבל השירות להחזיר את שווי השירות למי שנתן אותו. מי שעשה את הטעות צריך לתת את הדין.

סעיף 11 בהצעת החוק מדרב בהכללה על חובת תשלום בעד כל שירות, דבר שאני מתנגדת לו. יש שירותים שהמקבל אותם מעוניין בהם, אלה שירותי זכות, כמו למשל החזקת ילדים במעון יום, סידור כמסדות, כפנימיות, או סידור קשישים כמסדות-סעד ומימים. יש הצדקה לגבות תשלום על-פי מבחן הכנסה. גביית התשלום במקרה זה היא גם דבר חינוכי, ולאחר אדם יש גם הרגשה שהוא אינו מקבל חסר אלא הוא שותף במימון השירותים שהוא מקבל. אבל, שר להימנע מלקבל תשלום עבור השירותים שחובה על לשכת הרווחה או על העובד הסוציאלי לתת אותם. הכוונה לאותם שירותים שהם שירותי חובה, אם זה ייעוץ, מ"ב, שיקום מקצועי, חונכות, סומכות או ייעוץ משפטי. תפקידם של הלשכה ושל העובד הסוציאלי לתת את כל השירותים האלה לפונים אליהם, ואין שום הצדקה לגבות עבורם תשלום.

כמו כן, אני מתנגדת למרצע בסעיף 7, אשר בא להסמיך את מנהל השירות להיות מעין ועדת חקירה. הוא יהיה רשאי להיכנס לכל מקום, לגבות עדות, לראות מסמכים כאותם נפשו וכו', בלי הגבלה וכלי שהיה עליו סייגים כאלה או כאלה. אני חושבת, שבשום חוק אחר לא ניתן סמכויות כאלה, ואין שום הצדקה שהן יינתנו למנהל לשכת הרווחה.

אדוני היושב-ראש, בסוף דברי אני רוצה לציין בהערכה את עבודתם של העובדים הסוציאליים ושל פקדי הסעד, אשר ממלאים את תפקידם במסירות ובנאמנות ומטפלים

"לשם ביורד בדבר הכנסתו של אדם או לשם ביורד כל פרט אחר בקשר לבקשה למתן שירותי רווחה". את שירותי הרווחה אין נותנים, זכאות — אין לו, אבל כדי שאדם יגיש בקשה, הפקיד, המנהל, ראשי לברוק ולבחון. אינני יודע מה הוא רוצה לבחון בבית — איך הוא חזי? איך הוא הולך? מה שלום הילדים? איך הוא מבלה את סוף השבוע? — אינני יודע. "או לשם ביורד כל פרט אחר בקשר לבקשה למתן שירותי רווחה". אדם הגיש בקשה למתן שירותי רווחה, את שירותי הרווחה אין נותנים, אבל מתחילה "בדיקה יסודית בצורה סבירה". "לברוק פנקסים, חשבונות, מסמכים, רשומות ותעודות אחרות ולדרוש הסברים בקשר לכך". האדם נבהל כבר מעצם התביעות האלה: הבית, הילדים, השכנים, המכרים; דורשים מסמכים, כורכים ואין יודעים על מה. הסביבה אינה יודעת על מה. דורשים מסמכים, לא יודעים מה הפקודה, מה אשם הבן אדם, מה הוא עשה. הוא רק ביקש בקשה לעזרה. בשביל העזרה — מסמכים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
עזרה סבירה.

ירוחם משל (המערך):

באים לברוק פנקסים, למצוא איפה ההון השחור שלו. יש חמישה מילארדים הון שחור — אולי האיש הזה, שביקש בקשה, יש לו הון שחור? צריך לחפוס אותו. את הפנקסים שלו, את הנהלת החשבונות, את הפקודות בכנקים. "לחקור אדם בכל עניין הנוגע לחוק זה". כלומר, חקירה. אדם נלקח לחקירה. הוא עדיין לא קיבל דבר, זכאות אין לו, אבל הוא נלקח לחקירה. "ובלבד שלא יהא ראשי להיכנס בכוח למקום מגורים אלא על פי צו מאת שופט בית-משפט שלום". למה הוא ביקש צו של בית-משפט שלום? על מה ביקש? "מי שנחקר או שבחצרו נערכת בדיקה לפי סעיף קטן (א), יישב תשובה מלאה ונכונה על כל השאלות שנשאל". הוא רק אומר: "על כל השאלות". הוא נשאל שאלה, הוא אינו יודע לענות עליה, וכבר הוא נמצא אשם. החקירה תימשך, הבדיקה תימשך. אדם לא יקבל תשובה ואולי העניין יימאס לו, אולי הוא יפחד. אולי זו באמת הפחדה. ואתם יודעים מה זאת חקירה? מתלחשים בשכונה — אדם נחקר. יש משהו בזה שמתלחשים. היו פה חברי כנסת שאמרו שאם מתחילים לברוק על אדם, שיגש רבר מה.

גם בגלל סעיף זה, גם בגלל סעיף 3, גם בגלל ה"טרטורים" שיש פה וגם בגלל הזכאות שאין פה, מבקש להצביע נגד החוק.

הי"ר מ' שחל:

הנודה לחבר הכנסת ירוחם משל. רשות הדיבור לחבר הכנסת האהרון הראל, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צפן.

אהרן הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צריכה להיות מידה גדולה של ציונות ואולי של חוצפה להביא בפני הכנסת את הצעת החוק והוא דווקא היום. אולי אין אבסורד גדול מזה, כאשר מתרחשים בארץ שני תהליכים. ההליך האחד — הממשלה, במדיניות הכלכלית, בצעדים שנוקטת — ומייד אצביע על דוגמה — נוהגת לשנות את מה שאנחנו רצינו לקבוע כבר במשך שנים: שישאלה היא מדינת רווחה. אנו עדים עכשיו לתופעה שהמדינה הזאת חוזרת להיות מדינת סעד. את השינוי הזה ממדינת רווחה למדינת סעד לא חצינו על-ידי חקיקת חוק או על-ידי חתימת נייר שאתם מגישים בפני חברי הכנסת. איזה מין דבר זה, להגיש הצעת חוק, שביסודה היא דבר נכון וחיוני — אנחנו רוצים להיות מדינת רווחה, וכל מדינת הכולם החופשי אין רצונת להיות מדינת סעד אלא מדינת רווחה. ומדברים על מדינת הסעד והרווחה. הכול טוב ויפה — אבל לפעול יום יום ורגע רגע, כדי להפוך יותר אנשים במדינה הזו למקרי סעד?

שבתוקף תפקידך כסגן שר העבודה והרווחה כן רצית בזה? שר האוצר התנגד והדבר הזה אינו קיים פה. האם אתה יכול לעבור לסדר היום, כשכדבר משמעותי כמו חוק שירותי רווחה אין האיש מקבל זכאות?

הכנסת צריכה למנוע שרירות של הגוף המבצע. זה תפקידה. אחת, תחת השפעת שר האוצר, החסרת מחוק שירותי הרווחה את הזכאות של אלה שצריכים לקבל רווחה, העמסת הרבה סעיפים, טלטולים ו"טרטורים", כדי לשריין יחד, לחבר יחד, קבוצה אחת לשנייה. מ"טרטורים" כאלה לא יצא דבר. זכאות לא תצא מזה. שמום כך היתי אומר לך: הלואי שהיה לך אומץ לב שלא להגיש את החוק, אלא לומר שאתה דורש יודע שביקשת את זה והדבר הזה איננו בהצעת החוק, היות ששר האוצר מנע את זה ממך. אם הוא מנע את זה ממך, למה אנחנו צריכים להצביע בעד זה? אתה נכנעת לשר האוצר, אבל הכנסת אינה רשאית להיכנע לשר האוצר. למה אתה מבקש מהכנסת שתיתן תימוכין לחוק שירותי הרווחה, כשזכאות — בתקופה קשה כזאת — איננה מוקנית ואיננה מודגשת בהצעת החוק? אין ספק שאיננו יכולים לאשר את הצעת החוק, בגלל הנקודה הזאת.

לגבי נקודות אחרות: נאמר בחוק שהחקנות מוחקנות על-ידי השר בלבד. לו לפחות ידענו שהצעת עצמו ראשי להתקין תקנות: אבל אין הדבר כך. יש הצעת חוק שנייה — למרות התנגדות הביטוח הלאומי — ובה רוצה שר האוצר להטיל הוראות על משפחות עם שלושה ילדים ראשונים. מה הערובה שלנו, שניתן וזאת זו רק לשר בישראל, שאיננו משוחרר מהאינטרסציה, מההשפעה, מהדיקטט של שר האוצר? ניתן לו את הסמכות לכך בזמן שזכאות איננה מודגשת פה? מודגש רק שיש לאפשר לשר בלבד להתקין תקנות, וזה יכול להיעשות בהשפעת שר האוצר, הקואליציה או הממשלה. מדוע ניתן לו את הסמכות לכך? למה הוציאו את ועדת העבודה והרווחה? למה רק שר? הכנסת איננה יכולה להשמיט מהצעת החוק את הסמכות שיש לה, הסמכות של ועדת העבודה והרווחה. היא הגורם המשפיע, הדין והקובע. ואלה בדברים שנוגעים לכולנו בזמן שהמבצע נעשה קשה יותר ויותר. שמעתי ששר האוצר אמר כוועדת הכספים שהמיתון הוא רק חלקי. בשבילי זו רק התחלת הדרך, הוא אינו מסתפק בכך שהמיתון הוא גדול למדי. "רק חלקי" — אבל שר האוצר המיתון החלקי אינו מספיק. כשאלפי אנשים כבר אינם מוצאים עבודה, אתה רוצה שנשמיט את הסמכות של ועדה מוסמכת של הכנסת שתתעניין, תאשר או לא תאשר?

סעיף 7 — וכאן אני רוצה להוסיף על מה שאמרתי חברת הכנסת ארבל-אלמולעני: מה זאת אומרת כניסה לבדיקה לבחינה? לא רק ה"טרטורים" ממקום למקום. אלא גם "אפשר לברוק". אקרא את כתוב באותו סעיף. אפשר לברוק, אפשר לבחון, אפשר לברוק דוקומנטציה, המנהל — מיה המנהל? "המנהל ראשי, לצורך ביצוע חוק זה, להיכנס בכל עת סבירה למקום שיש לו יסוד סביר להיות, כי נמצא בו מידע הדרוש לשם ביורד בדבר הכנסתו של אדם".

עד היום ידענו שכית-המשפט צריך לתת רשות להיכנס לרשות הפרט. הכנסת בישראל תיתן את זה? אנחנו ניתן גושפנקא שאפשר להיכנס? "המנהל" — לא יודע מי הוא המנהל. הוד מעלתו המנהל, יכול להיכנס לכל מקום שיש לו חשש שיש בו מידע, שיש יסוד סביר להיות זאת. אתם יודעים מה זאת המלה "סבירה"? "סבירה" אומרים גם "מתחילים סבירה". כשבקושי אתה חי, כשבקושי אתה יכול לנוע. זה נקרא "סבירה". "יסוד סביר להיות כי נמצא בו מידע הדרוש לשם ביורד". למי דרוש המידע לשם ביורד? — למנהל, לפקיד.

לכן, אני רואה בהצעת חוק זו נסיגה חמורה מאוד מהתהליכים שהתחלנו בהם לפני שנים.

ועתה ברצוני להעיר הערות מספר לגבי כמה מסעיפי הצעת החוק. קודם כולל, אני חולק על השיטה, הקיימת לא רק בחוק הזה אלא גם בכמה חוקים נוספים, אבל כאן היא בולטת במיוחד: אתה משאיר הרבה חומר לתקנות. למעשה, אתה מרוקן את החוק מתוכנו ומעביר הכול לתקנות. אם אתה משאיר בחוק היסודי רק את קווי המסגרת ואת כל השאר מעביר לתקנות, לאחר מכן יוכל השר או המנכ"ל, בצרון טוב או לא כל-כך טוב, זה לא משנה הרגע, לעשות כמעט כל מה שירצה במסגרת התקנות. לדעתי, חוק איננו צריך להעניק לשר, או למי שהשר מאציל לו את סמכויותיו, מידת חופשיות כה גדולה כפי שמעניק החוק הזה. יש צורך בפחות תקנות — ויותר דברים יסודיים במסגרת החוק עצמו.

וכאן מצטרף דבר נוסף. לעומת כל חוקי העבודה הקיימים בישראל, זה החוק היחיד — תקנו אותי אם אני טועה, אני חושב שאינני טועה כי אני מכיר את החוקים האלה — שבו לא נדרש השר לאשר את התקנות שהוא מוציא בוועדת העבודה והרווחה. כאשר משאירים כל כך הרבה חומר לתקנות, משמעות הדבר היא נטרול הזרוע הפרלמנטרית מהשפעה על מערכת רצינית כזאת כמו חוק הרווחה. אילו רוב החומר היה בחוק ומעט מאוד היה נשאר לתקנות — מילא, אבל לאחר שהעברתם כל כך הרבה חומר לתקנות, מדוע לא תעבירו אותן לפחות לאישור הוועדה, כדי שיהיה פיקוח פרלמנטרי?

לא אגע באותם סעיפים שדיברו עליהם קודמי, אתעכב רק על כמה סעיפים שלא הוזכרו.

סעיף 60 מדבר על ועדת ערר. לדעתי, אם אחת מכוונות החוק היא להעניק סטטוס חזק יותר לרשות המקומית, ואם ועדת הערר מורכבת משלושה חברים, אשר אחד מהם ממונה על-ידי השר והשני הוא נציג מקצועי, הרי השלישי חייב להיות נציג הממונה על-ידי הרשות המקומית. על-ידי זה ייווצר הקשר עם הזרוע המבצעת את החוק גם במסגרת של ועדת ערר. ואם לא כן — אני חושב שלא נשיג את המטרה.

היות שהחוק הוא ברובו הגדול העתקה מחוק הסעד, אני חושב שהדבר היחיד שלא העתקתם מחוק הסעד הוא, שלקחתם לעצמכם את הזכות להיכנס לחיי הפרט. לחקור ולברוק. חבר הכנסת משל כבר דיבר על נושא זה, שלא היה בחוק הסעד. למה אתם צריכים זאת בהצעת החוק?

לפי דעתי: הזמן הנוכחי אינו מתאים לחוק הזה, גם הסעיפים אינם מתאימים, ואני מציע לכנסת להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הי"ד מ' כהן-אריב:

תודה לחבר הכנסת אהרן הראל. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת משה שחל.

אורה נמיר (המערך):

אדוני הושב-ראש, איש מהקואליציה אינו משתתף בדיון הזה?

יאיר צבן (המערך):

מספיק שהם מאזינים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אנחנו רוצים לשמוע את הטיעונים שלכם.

אורה נמיר (המערך):

רציתי רק לקבל אינפורמציה. מה אתם קופצים?

אני שואל את חברי הכנסת, האם זה מקרה או לא? האם זה מקרה שמיניחים על שולחן הכנסת ביחד ודנים באותה עת על חוק שירותי הרווחה ועל חוק מיסוי על גמלאות? לפחות תפרדו בין שני הדברים האלה. אולם, כנראה חל כאן הכלל של "שמור לי ושמור לך".

אין אפשר לדון על חוק שירותי הרווחה, כאשר בוקר בוקר אנו מתבשרים על היטל חדש; על היטל כריאות, על היטל חינוך — אומנם עדיין לא החליטו עליו אבל הוא כבר נראה באופק. על מי יחול היטל הבריאות? על מי יחול היטל החינוך? — לא על הקבלנים המתכנסים עכשיו לוועידה בירושלים. הוא יחול על השכבות האלה, שאתה רוצה לשנות את הקריטריון שלהם מסעד לרווחה. אתה משנה את השם, אבל מה עם שינוי המדיניות? האם הבאת איזו בשרה לאלה הזקוקים לה? מה חדש בחוק הזה שלא היה קודם לכן, חוץ מהיטלים חדשים על מעוטי היכולת?

רבותי חברי הכנסת, בבית-ספר בתל-אביב בשבוע שעבר נתבקשו התלמידים לשלם 2,500 שקל עבור טיולים שיאורגנו במשך השנה. זה לא היה בצפון תל-אביב אלא בדרום תל-אביב. באו משפחות של תלמידים ואמרו: אנחנו איננו יכולים לשלם במצב הזה 2,500 שקל כעד טיולים; אנא, שחררו את ילדינו, שלא יצאו לטיולים, איננו מבקשים דבר. ענו להם מטעם בית-הספר: אין דבר כזה, כל הכיתה יוצאת, כל בית-הספר יוצא, ואם אין לכם כסף ללכת — לכו לשלכת תשלום. זו התשובה שניתנה לתלמידים שאינם יכולים לשלם 2,500 שקל לטיולים.

היום אתם שולחים ללשכת הסעד תלמידים ומשפחותיהם שאין להם כסף לטיולים. מחר תשלחו ללשכת הסעד את מי שלא יהיה לו לשלם אגרו. חינוך. מחתרים תשלחו ללשכת הסעד את מי שלא יהיה לו לשלם אגרת כריאות. ואז יהיה תהליך הולך וגדל של חזרה לאותם ימים שבהם רבים התדפקו על דלתות לשכת הסעד, כי לא היה להם כסף למחיה.

אדוני סגן שר העבודה והרווחה, אתה מכיר לנו חוק הרווחה במקום חוק סעד. אל תשנה שמות: הבא לנו חוק שיהיה בו שינוי דרך. שינוי חוק עם שם יפה, חוק שבו הנוזק יקרא זכאי. כל זה יפה מאוד, ואתם רוצים בהזדמנות זו גם לנקות את מצפונכם על זה שחטילו אגרת חינוך, אגרת כריאות, ומי יודע עוד מה מחכה לנו באופק, לא במלים פותרים חוכן.

במצב הנוכחי הממשלה אינה מקדמת את חוק שחר מינימום, ואתה יודע בדיוק כמני, שיש היום אנשים שלאחר קבלת שכרם מקבלים עוד תוספת, לפי חוק הבטחת הכנסה. מה שהם מקבלים מעבודה ממש לא מספיק למחייתם, והם חייבים לקבל תוספת. תארו לכם באיזו רמת חיים אנשים אלה חיים. אני חושש, שבקרב יגדל, באזורי הפיתוח ובאזורי המצוקה, המספר של אנשים אלה, שלא יוכלו אפילו לחיות מהשכר שהם מקבלים ויזדקקו לסעד.

אדוני היושב-ראש, מדינות הסעד והרווחה, שכל כך רצינו להידמות אליהן, ארצות סקנדינביה, ארצות מסוימות באירופה, אינן מדינות הקובעות את התנהגותן לפי חוקים הדומים לחוקים האחרונים שאתם מגישים. מה פירוש הדבר? העיקרון שם הוא, שהשירותים הממלכתיים העיקריים ניתנים לציבור חנים אין כסף. המס הוא מס פרוגרסיבי, ההולך וגדל לפי הכנסתו של האדם. הרי אם נאמן את העיקרון, שחלק מהציבור ישלם כעד שירותים, לעולם לא נדע איפה הגבול, ומיום ליום תגדל הקבוצה שתשלם עבור שירותים שהיא מקבלת. יהיה תשלום עבור חינוך, יהיה תשלום עבור כריאות, יהיה תשלום עבור כל דבר שהיום באופן טבעי אנו מקבלים חנם.

להתמודד עם מצבים חדשים והתפקוד שלהם בכית יורד מתקשים בימים אלה יותר מכימים רגילים, ועוד ועוד.

על מה אנחנו מתווכחים? אדם טובע בים ואנחנו נהווה? איזה בגדים הוא ילבש? אני בעד בגדים יפה יותר, ישן פחות, עם פחות חורים, עם פחות שלאים, אבל כשאדם טובע בים, זה יהיה הוויכוח? אם המדיניות הזאת תימשך, לגבי חלק מהנוקשים הוויכוח לא יהיה האם הם מקבלים סעד או רווחה, אלא איך יקראו למה שהם אינם מקבלים. הם ילכו ללשכה ויהיו מאושרים, כי קודם הם לא קיבלו סעד, ואילו עכשיו נעים יותר, הם לא יקבלו רווחה.

חברי הכנסת, יש מקום לדיון רציני ומעמיק על מצב שירותי הרווחה, יש התקדמות בעבודה של חלק מהמערכת, יש שיפור ברמת העובדים, יש אקדמיזציה בחלקים ניכרים של השירות, יש לימוד גנסי, צריך לברך על כל התקדמות, אבל יש חשש שעובדים יישארו בלי תקציב, שתקנים לא יאוישו, ובמקום לרון על הפרובלמטיקה עצמה של השירות וללמוד גם מניסיון — אני יודע ששלחתם ללמוד בחוץ-לארץ, באנגליה; אני יודע שיש דוח בעבודה, ואולי הוא כבר נגמר, על טיפול במסגרת קהילתית, על כוללניות של הטיפול — אדרכא, את זה צריך היה להביא, אבל את זה צריך להביא, יסלח לי אדוני סגן השר, על הדיבור הגס, עם שיק משר האוצר, עם כיסוי ממשי לפעולה, ולא רק עם כותרות.

אני רוצה לומר לגבי הצעת החוק עצמה, שלא נקבעו בחוק, בסעיף 2, הקריטריונים שעל-פיהם אפשר להעביר טיפול מרשות מקומית אחת לרשות מקומית אחרת או למשרד ממשלתי, אינני רוצה לנעול את הדלת באופן מוחלט. הקריטריונים מוכרחים להיות ברורים, לא יכול להיות שהדבר ייעשה רק בצו שרירותי, אדמיניסטרטיבי, מוכרח להיות מערכת בקרה, כי יכול להיות גם גורם שירותי מאור שיביא לנקיטת הצעד הזה, לא נאמר בחוק לפי אילו קריטריונים אפשר להקנות סמכויות לא רק למדינה אלא למסד ציבורי, להעניק שירותים סוציאליים במקום רשות מקומית, לא בשיתוף עם רשות מקומית, במקום רשות מקומית, יש מקרים שעלולים להזדקק לזה, מוכרחים להיות: א. קריטריונים ברורים בחוק; ב. מערכת בקרה, ועוד דבר — האם רק המנהל בלשכה צריך להיות עובד סוציאלי? היום, כאשר יש עובדים סוציאליים, החוק מוכרח להיות מעוגן באמירה שהעבודה צריכה להעשות במסגרת של העובדים הסוציאליים.

לעניין החקירה, אני מתפלא שאחרי הוויכוח שהיה לנו, אדוני סגן השר, על חוק משפחות בריכות ילדים, אתם חתרים לנושא הזה, שאיננו שומר על זכויות האזרח, שאיננו שומר על צנעת הפרט: כך גם לגבי איסוף מידע.

אני מציע לסגן השר, שלא יביא לנו חוקים שאין די בהם כדי לקיים דיון אמיתי על בעיות העבודה הסוציאלית בחברה הישראלית, על אף מה שיש בהם לחיוב, זאת אינה השעה להביא את החיוב בלי להתמודד עם הפרובלמטיקה האמיתית, שבפניה נמצאות השכבות המקופחות במדינת ישראל, לכן, בנתונים כאלה, קשה יהיה להצביע בעד הצעה כזו.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חודה לחבר הכנסת יאיר צבן, גם על כך ששמרת על מסגרת הזמן שהוקצב לך, רשות הדיבור לחבר הכנסת משה שחל, ואחרי — לחבר הכנסת שבח וייס.

אריה נחמקין (המעריך):

אולי נעביר את החוק לסיעת המעריך, שם ידונו, יחליטו זהו?

הי"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, אין צורך להתרגש, בבקשה, חבר הכנסת צבן.

יאיר צבן (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לברך את העובדים הסוציאליים ואת פקיד לשכות הסעד, אבל יותר מזה — אני חושב שהם זקוקים לאיחולים, שיהיה להם כוח ותהיה להם תבונה לעמוד במצוקות הקשות האורכות לפתחם. אני יכול להבין את הכוונות הטובות שהיו לסגן השר בן-ציון רובין, כאשר בדרך נפתול הוא הביא את הצעת החוק לפנינו.

המבוא לחוק מעיד על מטרתו העיקרית, ונאמר את האמת, המטרה העיקרית היא להביא הנה חוק אנטי-סטיגמטי, להוריד סטיגמה, ואינני מזלזל בזה, גם אינני מזלזל במרכיבים אחרים שיש, של הסדר ושל הארגון, ונעיר עליהם כמה הערות, אבל צריך להעמיד כל דבר במקומו, צריך לדעת את התוקף המוגבל, אנחנו יודעים את הסיפור, באנגליה, למשל, עד 1930 היו חוקי עניים, רצו להוריד את הסטיגמה, ועשו חוק סוציאלי, ב-1948 הורידו את הסטיגמה ועשו חוק של סעד לאומי, ב-1967 הורידו את הסטיגמה ועשו חוק של גמלאות משלימות, עוד מעט יעשו חוק חדש, ואפשר לומר: זה דרכו של עולם, בדרך כלל, כיוון שהמושגים נשחקים ויש קשר בין סטיגמה לבין המהות, אורך הזמן תלוי בכושר ההתמודדות של המערכת עם הכעיות האמיתיות.

למה לנו להרחיק לכת כדי לשפוט כמה עלינו להתעסק? לפני שש שנים הביאו לכנסת שינוי, גם אנטי-סטיגמטי בכוונתו וגם מבני, במקום משרד הסעד לחוד ומשרד העבודה לחוד, אמרו: נעשה משרד אחד, ונקרא לו: "משרד העבודה והרווחה" ומאז אין סעד בכתורת, אני עברתי על הדיון שהיה אז בכנסת, לא הייתי אז חבר כנסת, אני חושב, שזה לא היה אחד הימים היפים של הכנסת, מפני שצמד רציני כזה, של איחוד שני משרדים — פרט לנואמת אחת, חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמחלינו, ואני אומר את זה בהחלט לזכותה — איש מעשרות הדוברים לא התייחס למהותו של העניין, עסקו בכל מה שמסביב, רק לא בשאלה הרצינית, אני חושב, שהיום צריך לומר שזאת היתה טעות, זה היה שיגעון של ד"ש, שראו את העיקר בארגונים, ובפרפורמות, מערכת הרווחה הורדה בדרגה, ולא ניתן לה המעמד הראוי במערכת.

זאת שעה קשה למערכת הרווחה בישראל, זאת שעה, שאולי היא על סף התמוטטות, זאת שעה קשה, ראשית כול מפני שהמדיניות הכלכלית-החברתית של הממשלה הזאת, שאתה אדוני סגן השר נמנה עם חבריה, הפכת יותר ויותר עובדים למקרי סעד, זה שנקרא להם "זכאי רווחה", זה אולי קצת יותר יפה, אבל את הבעיה שלהם לא אינו פותר, אם על השלט לא יהיה כחוב "לשכת סעד" — זה גם לא כתוב היום, כתוב שם אחר — זה לא ישנה את העבודה שהם הלכו לאותו מקום, מפני ששכרם אינו מספיק לקיומם.

מה קורה בשטח? יש כאן עדות של עובדים סוציאליים מהימים האחרונים, מהלשכה בכת"ים: "אנשים אינם עומדים כלום, מגיעים אלינו אנשים בחדרה גדולה, קהל שלא היה מגיע אלינו בימים רגילים", מחולן — בכל לשכות הרווחה העובדים מביעים חשש מחזרה לימים שאנשים פנו ללשכת הרווחה לקבל כסף לאוכל, יש חדרה באוור, אפשר לחוש אותה, על הפונים לברר זכויות ובקרה של פיטורין, מפחח תקווה — דיווח מהלשכה על ריבוי מקרים של גירושין בקרב זוגות צעירים, ועובדים סוציאליים מביעים חשש שיש לזה קשר למצב הכלכלי-החברתי, במקום אחר, הבעיות הכספיות מוסיפות לחץ על הבעיות הנפשיות, אנשים שאינם מסוגלים

ההסדרים התקציביים של המפעל בשנים הבאות, הרי יש להניח שהיה נגזר.

לא די בהצעות, אלא יש צורך להראות בפועל כיצד הן מעוגנות במציאות, כאשר כולנו יודעים מהי המציאות הכלכלית הקיימת היום. אבל לצורכי פרסומת — הכול מותר.

אולי תאמר לי, אדוני סגן העבודה והרווחה, כמה כסף מתקצב לחוק הזה? אילו סכומים יש לך היום עבור השאלות האלה העומדות על הפרק? האם אתה יודע מהי האוכלוסייה? אשאל אותך שאלה אחרת: האם קבעתם מי היא האוכלוסייה הנזקקת — עליפי ההגדרות שאני נחתי? 60% נכות, 40% נכות, אי-תפקוד — ואמרתם: נבוא לשר האוצר ונדרוש ממנו כסף? או שמא אתה מחיילים לכסף שאיננו ולפיו נוהג את ההגדרה? האם את כל זאת נשאיר לשיקול דעתך ומאתנו חקבל את האישור? הרי זהו צחוק על חשבונם של מסכנים, צחוק שאיננו בא רק מבחינת המליצה, כמו חוק משפחות ברורות לידים, אשר גם הוא נקבר בקבורה לא מכובדת על-ידיכם. בה בשעה שניסיתם להביא אותו ליצבור כאילו הוא הישג.

אבל, חמור מכול — החוק הזה הופך את מדינת ישראל למדינת משטרה. אתם כאן, בספסלי האופוזיציה, אלה מכס שלא היו בכנסת, אני רוצה שתדעו: כאשר הבאנו את הרפורמה במסים ורצינו שתהיה אפשרות לשאול שאלות בצורה מסודרת, עם צו של בית-משפט, לחקור בן משפחה על הכנסות המשפחה, קמו אז חבר הכנסת לשעבר יחזקאל פלומין וכל סיעת הליכוד ואמרו: מדינת משטרה, לא יקום ולא יהיה. ואכן הסעיף נמחק. אתם באים כאן ואומרים: "המנהל רשאי לצורך כביצוע — — —".

אדוני שר המשפטים, אתה עברת על החוק. אולי תאמר לי: באיזה חוק מן החוקים קיימת סמכות כזאת? מה נאמר כאן? — לגבי מקום מגורים אתם אומרים, שרק בכוח אסור לו להיכנס; אז הוא זקוק לצו של בית-משפט. בכלל, צנעת הפרט וחבות הפרטיות — כל זה נעלם. לגבי מי? — לגבי אוכלוסייה שמישהו מהמנהלים יחשוב שהיא הוריעה לו שיש לה הכנסה של 10,000 שקל ויש לו חשד סביר שאולי יש לה 11,000 שקל. אז מותר הכול. מדוע? — מפני שמדובר במסכנים. מפני שלא לה למעשה אין זכויות. היכן נשמע דבר הזה? כאילו מדינה זה קיים, שבלי צו של בית-משפט יכולים להיכנס בכל עת סבירה למקום שיש לו יסוד סביר — — — לרבות דירתו הפרטית, אם הוא אינו משתמש בכוח?

אתם באים ואומרים לנו, שחוק כזה יעבור כאן בכנסת. חברי הכנסת, הבה נניח כי נמצא, שבפנינו מצויה סמכות חקירה כזאת, שלא העונקת למשטרה ישראל בעניינים של פשעים ושל עבירות חמורות, וכאן אתם מעניקים אותה בהיקף רב, בלי אפילו להניד עפעף, ופה יושבים ליברלים, רחמנא ליצלן — אני כוש ונכלם מעצם העובדה שסעיף כזה נמצא בחוק.

אפנה את תשומת לבכם לסעיף 8 בהצעת החוק, המקנה למנהל רשות לדרוש מכל עובד של גוף ציבורי מידע הנחין לעניין חוק זה. כל זאת, בכפוף לחובת הסודיות המוטלת על עובדי ציבור מכוח חוקים כחוק בנק הדואר וכפקודת הסטטיסטיקה. היכן חוק הגנת הפרטיות? אני אומר גם לחברי כסיעה, שדיברו על קבלת החוק הזה — אתם מדברים אתה, בצורה של יפי נפש, על הגנה על הפרטיות, חס וחלילה שלא לפגוע במישהו. היכן הסעיף הזה, היכן הוא נמצא? הרי אתם אמנים על חקיקה. שכתבתם לחלוטין את הסעיף הזה, הוא אינו קיים. מדוע הסעיף הזה כלל אינו מופיע? מפני שאם מדובר באוכלוסיית סע, ולא חשוב איזו כותרת תיתנו לה — רוחה, שמות יפים — אז וראי שאין לה שום זכות, היא הפקר,

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לרשום את הזמן מרגע שאתחיל לדבר ולא מהרגע שעליתי לדוכן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אני רושם.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הפגם העובר כחוט השני לאורכו של החוק כולו הוא סתמיות. זוהי קליפה מרוקנת מתוכן, שאין בה עניין של ממש; מיעוט בפרטים חיוניים גם כאשר הדבר דרוש.

אדוני סגן שר העבודה והרווחה, נשאלת השאלה: לשם מה לחוקק חוקים כאשר כל סעיף הבא לקבוע הסדר מהותי מפנה לקביעת תקנות על-ידי השר? אני מניח שהתכוונתם לחתומת גומי. לדידכם, תפקידה של הכנסת הוא לאשר בדיעבד החלטות של משרדי הממשלה השונים. הרי ניתן היה לקבל חוק מן החוקים האלה רק לתפארת המליצה, אולי בבחינת שינוי שם, אבל לא יותר מזה. לו זה היה רק כך — נוחא, אבל מעבר לכך יש דברים הרבה יותר חמורים מבחינה משפטית.

קחו, למשל, את סעיף 1 לחוק, המביא כמה הגדרות חיוניות ומהותיות, וראו נא את ההגדרה מיהו "זכאי": "זכאי — חושב ישראל הזקוק לשירותי רווחה מחמת גילו, מצב בריאותו, ליקויו הרוחני או הגופני או מסיבות אחרות — — — הכול לפי מבחנים שיקבע השר בתקנות". הגדרה זו היא מהותית וחשובה מאין כמוה. היא הקובעת למעשה את היקף תחולתו של החוק. היא הקובעת מי ייחשב זכאי לצורך חוק זה ומי לא. היא תבעה מה יהיה שיעורן של ההוצאות שתקציב המדינה יחויב בהן כשל החוק, והנה, גם במכת שני — אין בה ולא כלום. למשל, אדם שנפגע בתאונת עבודה ונגרמה לו נכות פורדית של 60% — האם יכלול בהגדרה? מי שנפגע בתאונה או נולד עם נכות פיסית של 80% — האם יכלול בחוק? מי שהינו בן שבעים ומעלה אשר אינו יכול עוד לעבוד להכנסתו, אך הנשוי באושר ובעושר לאשה המפרנסת אותו ואותה — האם הוא נכלל בגדר הגדרה זו? לא, תוכלו למצוא על כך תשובה בחוק.

התשובה הניתנת במקרים אלה היא, לפי מיטב המסורת היהודית: חיק"ו — תשבי יתחן קשויות ובעיות — יש לפנות לשר ולשאול את פיו, לפי מצב רוחו הוא ישיב.

יתר על כן, אדוני שר המשפטים, אתה הממונה על החקיקה, החוק הזה הוקם מכשיר אדיר מבחינה פוליטית. השר יקבע למי הוא ירצה לתת — לאוכלוסייה זקוקה. למעשה מחזירים אותנו בחוק הזה לימים שבהם הכול היה תלוי בשר.

סגן שר העבודה והרווחה מחיך. אני מבין שבאמת כיוונתי לדעה ולכוונה האמיתית המסתתרת מאחורי החוק, צא ולמד למה הכוונה, אינך מגדיר, אין צורך באישור ועדה מועצות הכנסת, ולכן החוק הוא קליפה, הוא נוהג לשר להחליט, ואתה רוצה מאתנו את העטיפה, אבל כלי התוכן.

כיצד ניתן להעלות על הדעת מתן תוקף לחוק שאף בשעת חקיקתו אינו יודעים על איזה ציבור הוא מתיימר לחלו? דומה הדבר לקביעת חוק נויקין בלי לקבוע מה העוולות שייכללו בו, או חוק חתום ללא הגדרת תווה מהו.

חיסרון שני — אף הוא לרעתו קיצוה שלא במקומו — מצוי בסעיף (ב) להצעת החוק. נאמר בו: "בצו כאמור ייקבעו גם ההסדרים התקציביים והארגוניים הדרושים". לו, למשל, בתכנון התקציב השנתי של מפעל אשר בראשו הייתם עומדים היה מנהל אגף הכספים מציע להשאיר לעתיד לבוא את

שאינם מתכוונים לכלול כאן מועצות ואוריות. ואם משאירים את כל הנושא הזה להסברה של התנועה הקיבוצית ושל תנועת המושבים — זה נראה לי די הגיוני; אבל גם כך יש לנו כ־155 רשויות מקומיות. ואני הייתי רואה בברכה חזרה לאזוריות בכמה וכמה עניינים שבהם הקיטוע המוניציפלי בעצם מנמק את רמת השירות, עם כל הלוקל-פטריוטיזם ההולך ומשגשג בארץ, עם המקומונים, עם הבחירות המקומיות גם ביישובים של כמה מאות תושבים.

לגבי סעיפים 4 ו־5 — אתם מתנים את הגשת הבקשה ככתב. יש לא מעט אנשים מהנוקפים לסיוע שאינם מסוגלים להעלות את בקשתם על הכתב. מאחר שהחוק נכנס לפירוש — אם לא היה נכנס לפירוש. הייתי משאיר את זה להווי הנפוץ, והרי במקרים כאלה עובד רווחה מסייע — אני מציע שאולי תימנעו כאן מפירוט. אלה הוראות אדמיניסטרטיביות טכניות כל כך, סגן השר רובין, שהיית ממליץ שלא להוסיף בחוקים כאלה את אחת הבקעות הגלוות, שהן תוצר גלוות של כל החקיקה הסוציאלית: ביורוקרטיזציה נוקשה, מורכבת, מסובכת ורחבה, שמטביעה את כל הרצונות ואת כל המגמות של המדיניות הסוציאלית.

לגבי סעיף 6(ד) — ועדות ערר: בכל הזדמנות שתבקענה ועדות ופרוצדורות של ערר, אעמוד בתוקף על כך שיהיה פירוש מובהק — ואין זה עניין טכני — של הקצב, כדי לצמצם עד למינימום את האפשרויות של סחבת שמאפינת את כל המינהל היציבורי שלנו. יש לנו שפע של חוקים שיש בהם כוונות טובות, אבל הדרך למימושם רצופה גיהנום אדמיניסטרטיבי. ועדות ערר מתכנסות לעתים 3–4 חודשים לאחר שהבקשה נדחתה. הסיבה לכך היא, מתוך ניסיון שצברתי בתחום אחר, שבדרך כלל אותם אנשים יושבים בוועדות ערר. זה גם מקצוע, זה מקצוע שמחלוקה אליו משכורת נוספת נאה מאוד. יש כך וכך רופאים ויש כך וכך אנשים שמשום־מה מגיעים לוועדות הערר, ועד שהם מתפנים, זה כמעט דומה לסתימה של מערכת המשפט. אין משורה שדומה לסתימה של מערכת המשפט בישראל, אבל אם זה מרדל הפסגה של עינויי דין בתוקף העומס — ועדות הערר מתקרבות אליו. אני מציע שיהיה מוצדק, ארבעה שבועות זאת תקופה מתקבלת על הדעת. בהתחשב בכך שהמשלוח בדואר לשני הכיוונים יחד אורך שלושה שבועות, אם זה בלי ניקוד, בכתב, בדפוס וכד', אולי שיהיה שבועות לכל היותר.

עכשיו אני מגיע לסעיפים שחברי, חבר הכנסת שחל דיבר עליהם בחריפות, וכן חברי הכנסת אהרון הראל וירוחם משל. אם הכוונה שלכם בסעיף 7(א) היא לאפשר למנהל להיכנס למשרדים שבהם יש מידע על מבקשי שירותי הרווחה — וזהו הרושם שמקבל — כי כתוב כאן ככה: "לכל מקום —", לא כתוב למגורים; בכתב אחר, בקטע אחד כתוב: "למקום מגורים" — אם אכן הכוונה היא להבחנה בין משרדים שונים, ששם יש פנקסים ורישום, אזי צריך להפיר את שני הסעיפים. כדי שלא יהיה כל ספק שהכוונה איננה לבית. הבית הוא במצור של האיש. יש לי הרגשה, שפה אכן יש כוונה להבחנה כזאת. אם אין כוונה כזאת, וגם לביתו של אדם אפשר להיכנס בשלב של הגשת בקשה, למרות תמיכת העקרונית בחוק הזה, רק בגלל הסעיף הזה הייתי מרים שתי אצבעות נגד החוק הזה. אז כתבתי את כוונותיכם כאן, לגבי ההבדל בין "לכל מקום" לבין "למקום מגורים". גם לגבי מקום מגורים יש כאן בעיה. הסעיף הזה עומד בסתירה מובהקת למה שכתבתם במבוא לחוק הזה. במבוא הזה יש הטמה בראש מנינון שהשאר משקע רז. ואני בא להטיל אשמה באיש מאלה שעיצבו את המונחים האלה בעבר. כולנו השתנו ומושגנו השתנו. אבל הרי האנשים האלה שמבקשים סיוע גרים בדרך

היא יכולה להיות עניין שכל פקיד, יהיה מי שיהיה, רשאי לחקור ולהודיע ברבים, מפני שלאנשים אלה אין שום הגנה.

אדוני היושב־ראש, לסיכום, החוק בצורתו זו יכול היה להיות מנוסח בצורה הזאת: "חוק זה ייקרא חוק שירותי הרווחה, התשמ"ד — 1984. החוק ותוכנו ייקבעו בתקנות על-ידי השר הנגוע בדבר". זה הכול, לא צריך שום דבר אחר.

אני חושב, שהכנסת אינה צריכה לתת את ידה לחוק כזה. הכנסת צריכה להחזיר חוק זה לממשלה כדי לכוון ולתבוע: לא על חשבוננו תעשה לכם פרסומת ריקה מתוכן, בלי כל עניין של ממש. בשעה זו, שבה דווקא האוכלוסייה הזאת אכן זקוקה לקצת רווחה, רווחה מכס, מכל המעשים, מכל ההחלטות, מכל ההיטלים, מכל הצווים ומכל הגזירות שהממשלה הזאת יוס יום מטרת במוח לאנשים — לא החוק הזה צריך היה להיות מוגש. חוק כזה, לא מגיע לו אפילו שיוגש על-ידי ממשלה שאין לנו לצפות ממנה לדברים טובים.

היו"ר מ' כהן־אבידב:
רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחברת הכנסת נאוה ארד.

אורה נמיר (המערך):
מה קורה לקואליציה, אדוני היושב־ראש?

היו"ר מ' כהן־אבידב:
הקואליציה נמצאת, אני נמצא.

אורה נמיר (המערך):
היא אינה מתעניינת?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
הקואליציה רשומה.

שבח וייס (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להפנות הערות אחדות במיוחד לבעל היוזמה, לסגן השר, שלמעשה ממלא בפועל את תפקיד השר בתחום זה, ולהציע לו כמה חידושים.

קודם כול, אני ממליץ לקרוא לחוק הזה "חוק ארגון שירותי הרווחה". אם כך היית קורא לחוק, היית מונע יותר ממחצית הוויכוח שהיה כאן עד כה; שכן החוק הזה איננו מסדיר שאלות מהותיות לגבי היקף הרווחה וכיצד באלה, אלא הוא מארגן את המערכת או אוסף מחדש בתוך אחר כמה וכמה עניינים שעד כה הוסדרו במערכת במשך שנים רבות. "חוק ארגון שירותי הרווחה" — כדי לצמצם את היום־מה שיש פה. יש מה שיש בו, ואין בו מה שאין בו.

לגבי המגמה הבאה לביטוי בהגדרות, היתה פה הסכמה רחבה. מדינת העד, ובעיקר המידוע של שירותי הסעד, יצרו שפע של כישורים, אגב, האוניברסיטאות והאקדמיה הן התורם העיקרי לאותה ממלכת כישורים שיש בהם מקומות סיווג מקצועיים, אבל בעצם הם יצרו סטריאוטיפים מכפיישים, זאת, אגב, בעיה של האקדמיה, שאנחנו איננו מפליחים להתמודד אתה. כמעט ככל המקרים הסוציולוגיים והאחרים שאנחנו עושים אנחנו מביינים ומסווגים, ובעצם מחזקים סטריאוטיפים, גם כשהמגמה היא אחרת. אפילו כאשר המגמה היא ללחום נגדם, חוק כזה עובדה אנחנו יוצרים אותם. למגמת ההשתחררות מן המינוח הזה הוענקה ברכה גם מצד המתנגדים, חבר הכנסת צבן ואחרים, ואני מצטרף לברכה שלהם.

נעבור לסעיף 2(ב). כדאי לחשוב באותה הזדמנות, ואולי גם ביחס לסעיף 3(א), על יצירת מגמה של שיבה לאזוריות בכמה וכמה שירותים ממלכתיים. הקיטוע המוניציפלי, אם כי לחוק הזה אתם מכניסים רק עירייה או מועצה מקומית — ואני מתאר לעצמי שעצם ההגדרה בסעיף (א) מצביעה על כך

אנשים אל לשכות הרווחה, וקוראים להן לשכות רווחה גם היום, לא קוראים להן לשכות סעד, ואין צורך בשנייה זוהי.

אין לי ספק, שלו משלחת של חברי הכנסת, מהקואליציה ומהאופוזיציה, היתה הולכת אל איגוד העובדים הסוציאליים או אל בתי-הספר לעבודה סוציאלית ואומרת להם: הגישו לנו חוק — לא זהו החוק שהיה מוגש בפנינו היום.

לכן, לברך את העובדים הסוציאליים — כן: לומר להם, שכל הכבוד להם שהם מבנים עד היום, שתפקידם לא רק לגסס ולעזור אלא גם לצעוק הרבה מאוד, ולברך אותם — כן: אבל לא לעשות אותם שותפים לחוק, שיש בו מידה רבה של מושג חדש שנכנס לחיים הציבוריים והפוליטיים שלנו — אלא שלא ידעתי שסיעתך, אדוני סגן השר, שותפה לו — כאילו מלה משה מציאות, כאילו הכבוד וההדר כאים אתה אומר שיש כבוד ויש הדר. וכל זה כאשר היום אנשים מושפלים בגלל מצבם, כי הם זקנים, כי הם חולים — ואתה יודע זאת.

אבל יש שיטה מאוד מעניינת, אחר כך תהיה לנו מגילת החקיקה הסוציאלית — כי את המגילה של משפחות ברוכות ילדים לא הצלחתם להביא לכנסת — ונשמע כי משנת 1958 לא שינו את החוק הזה, אבל באה ישיעה והביאו לנו שינוי, או, כפי שנאמר כאן: "החוק הזה מבטא את השינויים שחלו בחפיסת שירותי הרווחה בשנים האחרונות". החוק הזה אולי מבטא את השינויים שחלו בתפיסת שירותי הרווחה בשנים האחרונות, אלו של ממשלת ישראל הנוכחית, כי אם יש בו רע — הרע האמיתי הוא קודם כול בהחזרה ברורה של מבחני הזכאות בתוספת מה שהכנסתם בחוק הסיעה למשפחות ברוכות ילדים.

הנושא של העונש תופס כאן חלק נכבד מאוד, כי לא נתחם בעצם דבר לכך מהעונש. כבר שאלו לפני: איזו זכאות, למה יהיו זכאים? ברור לגמרי — ובכך אני רוצה לשים את הדגש — שהמציאות כבר מוכיחה, שללשכות הרווחה יורקו אנשים על-מנת לקיים את עצמם כרמת חיים שכוללת לא רק מזון ולא רק ביגוד ולא רק קורת-גג ושיפוצים בבית, אלא רמה מסוימת מינימלית לחינוך הילדים, לתרבות, ולמה שקוראים חיים מכובדים. אנשים אלה יגיעו אל לשכות הרווחה, והם אינם מחבישים גם היום להגיע אל הלשכות.

אבל אם תשאל את העובדים הסוציאליים, הם יגידו לך: היינו מעדיפים שבמקום החוק תהיה לנו עוד תקנים לטיפול בשכונות; שתבטיח לנו שכאשר אנו נמצאים בשכונה ויודעים את מצוקתה —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
השכונות מלאות בעובדי רווחה.

נאווה ארד (המערך):

— ואנו יודעים שיש בה אנשים המרוחקים למיטתם גם בגלל גילם וגם בגלל מצב בריאותם, מפני שאין להם שירותים — תן להם את השירותים האלה. אינני חושבת שהעובדים הסוציאליים זקוקים לכבוד, שניתן להם ככבוד. גם אינני חושבת, שהנזקים זקוקים למה שכאן מציעים להם, כי הם מציעים להם כאן שום דבר חדש. מציעים להם רק, שלפי החוק אפשר יהיה ללכת למבחן הכנסות בדרך יותר מודרנית ויותר משוכללת, אבל שיש בה, לדעתי, לא רק פגיעה בזכויות הפרט, יש בה גם פגיעה בדמוקרטיה, יש בה פגיעה במסכת שלמה של חוקים ושל זכויות שמדינת ישראל העניקה לאזרחיה זה כבר.

אני מציעה לחברי הכנסת, שלא להיות כה תמימים ולחשוב, שמשרד העבודה והרווחה מגיש לנו את החוק הזה מתוך ידיעה ברורה, שאין מאחוריו ולא כלום. מי שעובד

כלל בבתי-רביקמות, צופי שכנים, נערי כל אינטימיות, נערי גדר, חומות ודשא, אין סודיות. כל כניסה של מי שמייצג שררה לבית הזה מעוררת מהומה ומטביעה תג על מצחו של האדם. שוב חוזרים לסטריאוטיפ. דווקא במקרים כאלה חייבת להיות זהירות רבה, ועוד, שימו לב, פה מדובר על מבקש בקשה. אתם יכולים להיכנס למשרדים שיש בהם מידע משרדים זה משהו אחר. אפשר לבקש מידע עליו דרך עובד הרווחה. אם יש לכם חשש שאין זאת אינפורמציה שלמה, או שהוא כבר קיבל סעד ויש לכם חשש שהוא מסר מידע לא שלם, הוא כבר נאשם במרמה, ותצטרכו לטפל בו כמו בכל מקרה אחר של אדם שמצחיר הצהרה כחזת.

סעיפים אלה נעונים רבניה מוחלטת, לא כל שכן סעיף (ג), שיש בו רמזים של הומנה להלשנה. כתוב כאן: "אדם שברשותו וכידיעתו ידיעות בדבר הכנסתו — — —" לא נאמר כאן איש רשמי אלא אדם, וזה יכול להיות אפילו בן משפחה.

אני מכין שהגעלם להגדרות אלה מתוך ניסיונכם, ועם כל הקושי להחמור עם הבעיה, דווקא אתם, שבה דואגים לכבודו של מי שזקוק לסיוע בתקופה זו או זו, צריכים להיות ערים לכך, והרי זוהי כל המגמה. אולי פעם, בלהט העשייה הרחבה, לא שמנו לב לכך שהגשנו בעצם שירותים סוג ב' לאנשים מסוג ב'. כבר יותר מ-15 שנים מסתמנת מגמה של שינוי בכיוון הזה. אסור להחזיר את האנשים למצב כזה.

סעיף (ג) יש בו הומנה להלשנה, הוא סעיף בלתי נסבל.

כאמור, אם תיקונים אלה יתקבלו ואם לא תהיה החלטה אחרת של סיעתי, אני נוטה, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, לתמוך בחוק.

היורש מ' שחל:
רשות הדיבור לחברת הכנסת נאווה ארד, ואחריה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

נאווה ארד (המערך):

כבוד הוויכוח, כנסת נכבדה, לדעתי, סגן שר העבודה והרווחה אולי עשה עוול לעובדים הסוציאליים ולבתי-הספר לעבודה סוציאלית, למי שבעצם יודע היום כמון, ואולי הרבה יותר ממך, מה קורה במציאות של שירותי החברה והרווחה במדינת ישראל. כאשר הצגת את החוק אמרת, שההיריון של החוק נמשך שבע שנים והוא סוף סוף הגיע לכנסת, הוא פרי עמל ועבודה רבה מאוד, שהיו מעורבים בה, בין היתר, עובדים סוציאליים ובתי-ספר לעבודה סוציאלית.

לא שאלתי אותם, לא דיברתי אתם ארוכות בנושא. אני עצמי עובדת סוציאלית. אני רוצה להגיד לך, אדוני סגן השר, שאין לי ספק כמה מהי יבחרים העובדים הסוציאליים לו היית פונה אליהם היום ומציע את החוק הזה או במקומו זכאות אמיתית בשטח — ויום יום באים אנשים שמבחינת מצב גופני, מבחינת גיל, מצב בריאות, מבחינת מה שהמדיניות הכלכלית עשתה לעובדים השכירים, הם זקוקים לעזרה. לא החוק הזה שינה את התחושה של האנשים, שבשירותי הרווחה הקיימים היום ברשויות המקומיות פועלים אנשים שמסוגלים לעזור להם.

אני חושבת, שהעובדה שיש עובדים סוציאליים מצוינים, שעלתה רמת העבודה הסוציאלית, שזהו אחד המקצועות שבהם הגענו להישגים הגבוהים ביותר, גם בקהילה ובין לאומי, שיש איגוד עובדים סוציאליים שמופיע בפני הציבור כמגן לא רק על אלה הנקראים נחשלים אלא על קבוצות נזקקות, לא דווקא מבחינה כלכלית — העובדה הזאת מביאה

שיתון בחסד — אנו אומרים שכל אדם זכאי במצב, בנסיבות ובתנאים מסוימים לקבל סיוע שיקומי מהמדינה. לו מסיבה זו בלבד, שאינה רק שינוי סמנטי, היה ראוי לתמוך בחוק.

אלא שעיתויה של הבאת החוק הזה הוא יותר מציני. החוק בא באחת התקופות הכלכליות החברתיות הקשות ביותר שידענו, שיש לה, כמובן, ביטוי מידי במצבי מצוקה, בסוג האנשים שידקדקו לאותם שירותי רווחה ויהיו, כמובן, זכאים לקבלם.

העיתוי ציני, משום שהעיון בחוק של הקמת לשכה לשירותי רווחה בכל רשות מוניציפלית בא באותם ימים שבהם אנו שומעים על התגברות האלימות מחד גיסא ועל קיצוצים בשירותי רווחה חיוניים ביותר, שהיו עשויים למנוע את אותה מצוקה ולטפל בה — מאידך גיסא.

רק בשבועות אלה שמענו על תקציב שכבר הסתיים בלשכות הסעד, שהיה אמור להספיק עד אפריל שנה זו. אנחנו שומעים על סכנת סגירה של מוסדות מיוחדים. אנחנו עדים לסכנת פיצוץ לגבי קצוני ביקור סדיר בבתי-הספר, שהם אולי החוליה הראשונה שמבטיחה את החינוך והטיפול בגיל הצעיר.

רק בראשית שבוע זה היינו עדים לזעקתם של מדריכי חברות הרחוב. הם קיימו כנס, כדי להחריע נגד הכוונה לקצץ שליש ממספרם, היום, כאשר באומדן זהיר יש כחמש מאות עובדי חברות רחוב שאמורים לטפל בכ־20,000 בני נוער, שהם כטגוריה הוותק של חברות רחוב.

עדיין לא הונחו על שולחנו שני דוחות שעברו עליהם מספר ניכר של שנים, והדין במסקנותיהם עדיין בראשיתו: האחד — חוק הסינוור, שעדיין אינו ניתן לביצוע, משום שלא הושגה הסכמה עם האוצר על מסקנותיו. השני — דוח ועדת הסמים, שגם לביצוע מסקנותיו יידרשו משאבים אנושים ותקציביים גדולים מאוד. ואלה הם רק שניים מהמצוקות, שנרמז לי שמטרירות אותנו יותר ויותר.

נדמה לי שבמהלכו של הערב הארוך המצפה לנו אנו עומדים לדון בנושאי בריאות, שגם להם יש נגיעה ישירה מאוד בנושאי רווחה. בתקופה האחרונה אנחנו מודעים לחובות שמסתכמים בסכומי עתק לזכות הביטוח הלאומי, ומיודעים בתלקם הגדול לאותם שירותי רווחה שמגיעים לאורח ששילם עבורם. הם מגיעים לו בזכות ולא בחסד, והם מונחים באוצר ומביאים אותנו להרגשה שהביטוח הלאומי הופך במשך הזמן למעין מס הכנסה ב־ב במקום אורגן שמבטיח את זכויותיו של האזרח בעתות מצוקה.

ובתוך כל המצוקות האלה — עליית הפשיעה, בשבוע הקודם שמענו בהצעתו הדרחופה לסדר-היום של חבר הכנסת מאיר שטרית את פירות הסעיפים השונים של הפשיעה בתקופה האחרונה. מה יוכלו שירותי הרווחה המרצעים לנו בחוק להציע לאורח במציאות הזאת? הרי איננו רוצים להיות מדינת סעד אלא מדינת רווחה.

בהזדמנות זאת הייתי רוצה לשאול מתי לאחרונה היה דיון בכנסת על מדיניות רווחה כארץ. לכן נדמה לי, שהעיתוי הזה מחייב אותנו, כפי שכבר הוצע כאן, להחזיר את החוק המוצע למציעיו.

אינני רוצה להיכנס לדיון בפרטי החוק, כבר עשו את זה לפני, אני רוצה לציין לפחות את נושא העובדים הסוציאליים. פקיד הסעד מוחלף בעובד סוציאלי כמנהל הלשכה — אני רואה בזה תרומה חשובה מאוד וגם הכרה, סוף כל סוף, בתפקידו ובערך מקצועו של העובד הסוציאלי. בהזדמנויות שונות שמענו כאן בבית על סכנת קיצוצים בתפקיד הזה, ולפעמים אפילו על חוסר הערכה כלפיו.

בשנים האחרונות אחרי מה שקורה במשרד העבודה והרווחה — ולדעתי זה לא משרד עבודה ולא משרד רווחה ולא משרד סעד, אלא זה סיפור אחר, קוראים לו משרד העבודה והרווחה — יודע טוב מאוד, שיש נושאים מסוימים ויש קבוצות מסוימות ויש תהליכים מסוימים, שיש מי שמעוניין בקידום. ובחוק הזה יש לנו פתח בלתי רגיל לפחות לעגן את העניין כך שאחר כך אולי לא יצטרכו שום ועדות חקירה. כי השר הוא שמחליט שלשכה או רשות איננה יכולה לתת שירותי רווחה הולם, אם היא איננה יכולה לתת שירותי רווחה הולם, אם היא איננה רשות טובה, משרד הפנים ימנה לה ועדה קרואה. אם היא איננה לשכה טובה — משרד העבודה והרווחה צריך לבדוק מה קורה בלשכה. לא רק שאתם תקבעו שיכול להיות לה שירות מקביל, אלא אתם גם תקבעו איזה סוג של עזרה או איזה סוג של פעולות יתן השירות המקביל הזה. זה נתון לכם כר פעולה נרחב.

לנו, לכנסת ישראל — ופה לא קיימת שום ועדה מועדונית, מה יושבים אנשים שמבינים למה הוגש החוק, מה מסתתר מאחוריו ומה לא מסתתר מאחוריו — לנו, לדעתי, לא נותר אלא דבר אחד: להחזיר את החוק הזה לממשלה ולבקש ממשרד העבודה והרווחה להתחיל לטפל בנושאים האמיתיים, וציבור הנזקקים מחכה שאתם תפתרו אותם.

היור"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת יעקב גיל.

שבח ויס (המערך):

אנחנו רוצים לדעת מה אומרת הקואליציה. אנחנו מיצינו את הוויכוח בסיעה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

הדיון הוא דיון אישי.

היור"ר מ' שחל:

אני מכין שהקואליציה משתכנעת. הדיון הוא דיון אישי, אבל חבר הכנסת שבח ויס רעה שאלה לגיטימית. הוא סקרן לדעת האם לקואליציה אין דעה בנושא הזה.

עקיבא נוף (הליכוד):

הוא איננו יכול לומר זאת כאשר יושבים פה חברי הקואליציה.

היור"ר מ' שחל:

חבר הכנסת עקיבא נוף, אינני יודע למה אתה מרוגז היום. מתוך 12 חברי הכנסת — שני חברים מהקואליציה ועשרה מהאופוזיציה.

עקיבא נוף (הליכוד):

זו האיות.

היור"ר מ' שחל:

תודה רבה.

יעקב גיל (המערך):

הנחתום מעיד על עיסתו יפה מאוד.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אחרי הערתו של חבר הכנסת נוף על אחוזי האיות, אני חייבת להיזהר בדברי, שלא לקלקל את האיות.

אנחנו עוסקים בחוק שירותי הרווחה, התשמ"ד — 1983, אשר, כפי שנאמר, בא להחליף את חוק שירותי הסעד, התשי"ח — 1958. הוא מבטא כניסול, ככתוב בדברי ההקדמה, את השינוי שחל בתפיסתנו החברתית: במקום "סעד לנוזקים"

אריאל וינשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת משל כבר קרא את הסעיף הזה.

יעקב גיל (המערך):

זכותי להגיד מה שאני רוצה להגיד. אני מניח שאת הזכות הזאת לא ייקחו ממני. לא היושבי-ראש ולא אתה. מאחר שהיושבי-ראש לא התערב, ודאי גם אתה אינך צריך לעשות זאת.

היו"ר מ' שחל:

אני כעת חופש הביטוי.

יעקב גיל (המערך):

אני רואה עובדים סוציאליים שיושבים עכשיו יחד אחנו במליאה. משום כך אני חוזר וקורא את סעיף 7(ג): "אדם שברשותו או בדיעתו ידיעות בדבר הכנסתו או רכושו של מבקש או מקבל שירותי רווחה או של החייב במזונותיו, חייב לפי דרישת המנהל למסור לו כל פרט בדבר הכנסתו או הרכושו האמור, תוך שלושים יום מיום הדרישה".

הבסיס של כל תהליך טיפולי הוא האמון שנוצר בין העובד הסוציאלי לבין הלקוח. העבודה הסוציאלית חייבת לימים שהזכאות תביא לה רווחה, שהעובדים הסוציאליים יוכלו ליצור תהליכי טיפול בעבודתם ולהשתתף מהתפיסות המיושנות של העבודה הסוציאלית. היום אנחנו מחזירים את זה ביתר שאת ועוד הופכים את העובדים הסוציאליים להיות שותפים לדבר עבירה. איך אפשר לחיות עם הסעיף הזה?

דבר נוסף, חברי הכנסת, ואל יהי הדבר קל בעינינו. אנחנו נוטנים לרשויות המקומיות את הסמכות של הטיפול בעניין הזה. מצבן של הרשויות המקומיות בלאו הכי קשה. הן יגיעו למצב שבו יגידו: ממילא משרד הסעד ומשרד העבודה והרווחה יטלו מאתנו את העניין הזה; הבה נשתחר את עצמנו מאחריות. זו מידה בלתי אחראית של הממסד המרכזי, שרוצה לרכז בידיו סמכויות, כאשר התהליך החברתי המודרני המתקדם הוא דווקא של האצלת סמכויות מן הרשות המרכזית לרשות המקומית, ממנה אל הקהילה וממנה אל החברה. בתהליך של מרכז יש סכנות חמורות הרבה יותר מן הניסוח של העניין.

על כן, חברי הכנסת, תיתי לחברי-עמיתי העובדים הסוציאליים, שרצו לראות בהישגים האלה הישגים חשובים, שיוכלו להתפאר במקצוע העתידי. לא אוכל לתת די לחוק אם לא יוחזר לממשלה ויתוקן כדבעי, וכל הדברים שצריכים לעזור לקידום המקצוע, כמו העמדת כלים לרשות העובד הסוציאלי, כמו מתן זכאות אמיתית, לא במלל; אם כל אלה לא ייכנו, ואם עוד שעה אצמוד את כל הרוקן ואזכר על נושא הקיצוץ בקצבאות, שנותנים לו די — יש לדחות מכול את הצעת החוק המוגשת ולהחזיר אותה לממשלה להכנה הרבה יותר קפדנית ואחראית.

היו"ר מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, כבר בתחילת דברי ברצוני לומר בתמצית, כי מה שאיננו מקובל עלי כהצעת החוק הנוכחית הוא בדיוק מה שמוגדר בדברי ההסבר כחידוש המרכזי לעומת החוק הקיים. הרעיון העומד בבסיסו של החוק המוצע, להעביר לרשות מקומית את התפקיד של מתן שירותי רווחה, במקום המדינה ומשרד העבודה והרווחה, איננו נראה לי מכמה סיבות:

א. הסיבה הראשית ההכללית ביותר היא, שתפקידה המרכזי של הממשלה, באמצעות משרד העבודה והרווחה, הוא

ובכן, לסיים: לעצם הנושא אני רואה חשיבות גדולה בשירותי רווחה. אני מקווה שכך הובן מתוך דברי. עלי-מנת שלהצעת החוק הזאת יהיה גם בסיס והיא לא תהיה כאבן שאין לה הופכין, כמסגרת בלא חוכן, עלי-מנת שיוכאז כחשכון ההערות הענייניות שהושמעו כאן, אולי גם כלוויית הצעות כיצד לבצע את הצעת החוק, כגון מה הם התקציבים שעומדים להבטיח את ביצועו של החוק הזה, אני מציעה להחזיר את החוק למציעיו, עלי-מנת שיביאו אותו מתוקן יותר. הייתי מצפה שלפני שמביאים חוק כזה, אולי סוף כל סוף תקיים הכנסת פעם אחת דיון רציני על מדיניות הרווחה שלנו.

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב גיל ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

יעקב גיל (המערך):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, לפעמים אני תוהה אם היה כדאי להמאץ להזעיק שמם וארץ על כך שהכנסת מובטלת, שכן המאץ נעבור שבוע מאז הרמנו קול צעקה גדולה ומרה, הוצפנו במערכת חוקים, שהלוואי שלא היו באים לכנסת, ביניהם גם הצעת החוק הזאת.

שבח וייס (המערך):

אין הדגתיות.

יעקב גיל (המערך):

לצערי, זה לאפיין את החברה הישראלית, שהעליות והמורדות בה הן קוטביות.

אני מבין, שהעיתוי האומלל הזה בא כדי לפתור בעיה של ערווה קשה שהחברה הישראלית מגלה במצוקות הגדולות של מדיניות הרווחה בישראל. בצר להם, עמיתי, חברי למקצוע העבודה הסוציאלית, הסכימו לקבל הכרה כסטטוס של עובד סוציאלי במקום קצין סעד, ועל-ידי כך לוותר למשרד העבודה והרווחה על חלק הארי מתפקידים. אני רוצה לומר לחברי-עמיתי, שבצוק העתים האלה, התוכן של העשייה שלהם והעמידה הבלתי-מתפשרת שלהם חשובים מאוד כנוציגים, כמייצגים, כנלחמים למען שמם של אלה שהגיעו היום לחרפת רעב, כשל המציאות הכלכלית הקשה שחזותה תהיה עוד יותר קשה לעתיד לבוא, אך היום הם הגיעו להסכמה להניח הצעת חוק, שאסור היה לה לבוא אל שולחן הכנסת, בלי שלד הזכאות יינתנו הגדרות של תוכן, במעשה, שלא יהיו מופקדות רק בידי השר שיתקן תקנות ולמעשה יפקיע את סמכות הכנסת לבקר את עבודת האיסוף, לכל אורך הדרך הסכימו עמיתי, העובדים הסוציאליים, לתת יד לשר בנושא התקנות וועדות הערר. למעשה, הסמכות תהיה בידי כתובת אחת: ברצותה היום, ברוחב לבב כי טוב — תיתן, וברצותה מחר — תגרע.

חברים רבים דיברו על התכנים שהצעת החוק מביאה לעולם וגורמת נזקים עצומים לדמותו של העובד הסוציאלי; על המתודות שלפיהן הוא עובד בעבודה הפרטנית, בעבודה הקבוצתית וינתנו הגדרות לה, במעשה, כפתרונות שהוא נותן למצוקות של החברה, בכלים שהחברה מעמידה לרשותו כדי שיוכל להתמודד. שמו הטוב ודמותו המקצועית יגיעו לרמה גבוהה יותר כאשר יהיו בידי כלים, שאכן ראוי הוא להם, כדי שיוכל לתת תשובה על המצוקות שהחברה נותנת בהן.

חברים, הבה נעניין בסעיפי החוק. לאט לאט ובהדרגה העובדים הסוציאליים מקבלים בחזרה שני תפקידים: קציני חקירות ומלשינים, פשוט כמשמעו. נעניין בסעיף 7(ג). אני רוצה לדעת איך עובדי חברות רחוק, שהם עובדים סוציאליים, יוכלו לחיות עם הסעיף הזה. אקרא לכם, חברי הכנסת, את סעיף 7(ג). הסכיתו נא ושמעו: "אדם שברשותו או בדיעתו ידיעות —

להבטיח שירותי רווחה לאזרחים הזכאים. חברי הכנסת, לא יעלה על הדעת, שמשרד העבודה והרווחה יתפרק לגמרי מסמכותו ומתפקידו זה ויטיל אותו על כתפיהן הרעועות של הרשויות המקומיות.

חברי הכנסת, הייתי מצפה להצעת חוק שבאה לבטל כליל את שירותי הרווחה הניתנים כיום על-ידי הרשות המקומית ולהעביר הכול למשרד העבודה והרווחה. חברי הכנסת, הרשות המקומית איננה מתאימה, גם בתנאים כלליים וכלכליים חקיניים, למלא תפקיד זה. היא איננה בנויה לכך, על אחת כמה וכמה שאין הרשות המקומית מסוגלת לשאת בנטל הזה בימים טרופים כאלה. על כך אדבר עוד.

כאן ברצוני להוסיף, שמשרד העבודה והרווחה הוא האחראי להשיג ולקבל את התקציבים עבור שירותי הרווחה, ולקבוע את המדיניות ולהוציא אותה אל הפועל. הרבר גם איננו מתאים לסדרי ממשל חקיניים, לבוא ולהטיל תפקיד כזה על רשות מקומית; הייתי אומר, שברור מה הם התפקידים הראשיים שלה — אבל ודאי אין הם מתן שירותי רווחה לזכאים.

הסיבה השנייה קשורה למצב הכלכלי, וכפי שידוע, המצב הוא בכי רע. כולנו יודעים מה מצבן של הרשויות המקומיות בישראל מבחינת תקציבים ואפשרויות. כולנו יודעים למי ולמה הן כפופות. מה שיקרה כאן, רבותי חברי הכנסת, הוא פשוט העברת הסמכויות והתפקידים של משרד העבודה והרווחה אל ידיו העמוסות לעייפה של שר הפנים, שהוא הממונה על הרשויות המקומיות. הלווא הוא הדוקטור בורג, והתוצאה של דבר כזה, רבותי חברי הכנסת, כבר ברורה לנו.

והסיבה השלישית, חברי הכנסת, היא שכבר היום קיים מצב בלתי נסבל, שהאזרח נופל בין הכיסאות במגעיו עם רשויות השלטון, במעמדו כאזרח המדינה וכתושב של רשות מקומית. הוא נשלח מן המשרד אל הרשות המקומית, וממנה בחזרה אל המשרד, וכל צד מעוניין להסיר מעליו את האחריות, כדי להסוך בהוצאות מחוסר תקציב. מצב זה, רבותי חברי הכנסת, יחמיר ודאי אם יתקבל החוק המוצע ואותו תושב יהיה נתון להסדרי הרשות המקומית לצורך טיפול בשירותי הרווחה שלהם הוא זכאי; ואותה רשות מקומית תשיב את פניו ריקם בשל חוסר תקציב, בשל קופה ריקה.

אומנם יש סעיף שבא לפתור בעיה זאת ולמלא חלל כזה — סעיף 3 — על-ידי מתן אפשרות לשר להורות בצו לתת את השירותים מטעם המדינה במקום הרשות המקומית. אך פתרון זה איננו פתרון כללי, מפני שהוא יבוא לידי ביצוע רק אם המצב יחמיר עד כדי כך שהזעקה תעלה השמימה ואולי תגיע עד לכיסאם של השר, שיאול להורות בצו על מתן השירותים בידי המדינה. וכנראה גם דבר כזה יקרה רק לאחר שכלול כל התקנים והרשות המקומית תפשוט רגל לגמרי, ולאחר שייבדקו כל האפשרויות האחרות, ובינתיים, חברי הכנסת, החושב המסכן של אותה רשות מקומית, במשך שבועות או חודשים ואולי שנים, לא יוכל לשירות שהוא זכאי לו, בגלל מצבה של הרשות המקומית. ואולי אותם נזקקים יעדיפו לעבור דירה לרשות מקומית אחרת, והבעיה לא תיפתר כלל. הרי לפניכם שלל אפשרויות המראות שהפתרון איננו פתרון כללי.

אבל, רבותי, עקרונות אני אומר שלא ייתכן כלל שאזרח יהיה תלוי ברצונו הטוב של השר, להוציא צו לפי סעיף 3, כדי שיוכל לקבל מה שהוא זכאי לקבל מן המדינה תמיד ומה שמקבל תושב של רשות מקומית אחרת, שמולו שיחק והוא איננו גר ברשות מקומית עניינה. איך אפשר ליצור, רבותי חברי הכנסת, מצב כה בלתי נסבל?

חברי הכנסת, כאים ואומרים: הנה אנחנו מאפשרים גם — בסעיף 2(ב) — מצב שבו רשות מקומית אחרת חיתן את שירותי הרווחה לתושבי רשות מקומית פלונית שכנה, או אפילו לרשות מקומית מן הקצה השני של המדינה. חברי הכנסת, האם אתם מתארים לעצמכם מצב כזה, שתושבי באר-שבע או תושבי אילת יממנו מכיסם, באמצעות מסי העירייה שהם משלמים, שירותים שיינתנו לתושביה של צפת או חיפה? זה לא יאומן. ואם הכוונה היא רק לרשות שכנה או סמוכה — למה אין כותבים את זה בחוק? כל ההסדר כולו נראה לפחות מהיר, לא מטורף לגמרי.

האם הכוונה היא להעניש רשויות מקומיות שמצליחות, אם יש כאלה בכלל, לתפקיד היטב ולשמור על תקציב מאוזן ולאצל אותו לשלם את מחדליה של רשות מקומית אחרת, שראשיה בזכונים או מושחתים ותקציביה מוצאים למטורח לא מהותיות, ולכן אין היא יכולה לממן שירותי רווחה?

ואם הכוונה היא שרשות מקומית, שנותנת שירותי רווחה לתושבי רשות מקומית אחרת, כאילו תקבל את הפיצוי מהמשרד הממשלתי — מדוע שלא לתת את הכסף ישירות לרשות המקומית הנוקטת?

ובכלל, למה לא להציע, ישירות ולא בעקיפין, שרשות מקומית אחת תתרום כסף, בעל כורחה, לתקציבה של רשות מקומית אחרת? איזה מין הסדר הוא זה, רבותי חברי הכנסת? מי הגאון שחשב והגה רעיון אוילי כל כך ובלתי צודק?

חברי הכנסת, שמענו על מקרים בחי"א "אפרסק" האומלל, שגרם לעריפת ראשו של ראש המשרדה בישראל בידי השר הכל-יכול שלו, שרשויות מקומיות העבירו כספים שקיבלו למוסדות דת וישיבות שהיו בתחומיהן של רשויות מקומיות אחרות, וכוכבו נתגלו הרבה אי-סדרים וחשדות של דברים לא-שירים, בלשון המעטה. במקום לנסות ולשרש נהג מנגונה כזה באים ומעגנים בחוק מצב שבו רשות מקומית תהיה אחראית על תושבי רשות אחרת — וכאמור, כל רשות אחרת, אפילו במרחק 500 קילומטר ממנה — וגם הוכל להשתמש בתקציביה, שממומנים לפחות בחלקם על-ידי תושביה, למתן שירותים לרשות מקומית אחרת. אם זה איננו פתח לשחיתות, הרי זה שער פתח לרווחה לשחיתות.

וכיצד יתאמו ביניהם השרים הנוגעים בדבר — שר העבודה והרווחה ושר הפנים — את העברת התקציבים לרשויות המקומיות?

רבותי חברי הכנסת, לא פחות מזעזעת המחשבה, שהעובדים הסוציאליים ימלאו תפקיד שוטר, כאשר יצטרכו לחקור כל נזקק שה"פשע" היחיד שלו יהיה פנייה לקבל שירותי רווחה, המגיעים לו על-פי החוק.

אני רוצה לקרוא, רבותי חברי הכנסת, את סעיף 7(א): בוודאי קראו את זה לפני, אבל רצוי שהסעיף הזה ייכנס לפרוטוקול עשרות פעמים: "המנהל רשאי, לצורך ביצוע חוק זה, להיכנס בכל עת סבירה למקום שיש לו יסוד סביר להניח, כי נמצא בו מידע הדרוש לשם ביור דבר הכנסתו של אדם או לשם ביור כל פרט אחר בקשר לבקשה למתן שירותי רווחה, לבדוק פנקסים, חשבוניות, מסמכים, רשומות ותעודות אחרות ולדוורש הסברים בקשר לכך, וכן בתנאים אלה, לחקור אדם בכל עניין הנוגע לחוק זה." "ומנהל", רבותי חברי הכנסת, זה עובד סוציאלי. פשוט הטילו עליו תפקיד להיות חוקר משטרה, בצורה הברורה ביותר.

יותר מזה, בסעיף 8(א) — "על אף האמור בכל דין אחר, רשאי המנהל לדרוש מכל עובד של גוף ציבורי שיספק לו כל פרט הנדרש לעניין חוק זה והוא בידיעתו או ברשותו של אותו

חוברת ח', ישיבה רנ"ה
— הצעת חוק שירותי הרווחה —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

תקרא את הנתונים. זו המסקנה שלי מהם. אני מסיק זאת מכמה נתונים שמופיעים בחוברת הזאת.

אהרן הראל (המערך):

מסקנה — כן. אבל זה לא כתוב שם.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אפשר לדבר על הלכידות ועל מצוקות, אבל כשכאבים לנתונים — הם המדברים.

שבח ויס (המערך):

נתונים הם תמיד בעיה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

נכון.

לגבי הצעת החוק — חברי האופוזיציה ציפו לשמוע מה כפי איש הקואליציה. אני אצביע בעד הצעת החוק, אבל יש לי כמה דברי ביקורת.

לפני כן אני רוצה לומר, שבהצעת החוק הזאת לא מדובר על אוכלוסייה שמקבלת תשלומי הכנסה למחיה, שנעשים באמצעות הכיטוח הלאומי. מדובר באוכלוסייה שיש מגמה לספק לה שירותי רווחה שהחוק הזה אמור להקיף אותם, דהיינו — זקנים שאינם מסוגלים לטפל בעצמם או לידם שהזנחו מחמת פרידה של ההורים. יש ביניהם כאלה שאינם בעלי יכולת. אבל בקרב האוכלוסייה הזאת של הורים שנפרדו והזניחו את ילדיהם, של זקנים ואחרים, יש גם אנשים בעלי יכולת, עתירי הון ונכסים. האם אנחנו צריכים לתמוך בעקרון התשלום שבחוק הזה או לא? אני תומך בו. יש אנשים שכאבים לבקש את סיועה של לשכת הרווחה, אף שהם כאים מאוכלוסייה שיש לה הכנסה. על מי מגינים אותם חברים שאמרו שהם אינם מקבלים את עקרון התשלום בחוק? על אלה שיכולים לשלם בעד בני משפחתם? האם נאמר שהם לא ישלמו? העיקרון הזה בחוק הוא חידוש: אני מקבל אותו בהחלט, ואני מציע גם לחברים אחרים לאמץ אותו.

נכון. יש בעיה כיצד לאמת את הפרטים על ההכנסה של בני משפחה של זקן שכאבים ללשכת הרווחה ואומרים שהוא אינו מסוגל לטפל בעצמו, ומבקשים שהמדינה תכניס אותו למוסד. אנחנו יודעים כמה זה עולה. השאלה היא איך לאמת את הצהרת ההכנסה של המשפחה. איננו מקבל את הדרך המוצעת בהצעת החוק. אני מקווה שבדיונים בוועדה יימצאו דרכים לפתור את הבעיה. אפשר יהיה לומר למשפחה, שתחתום על הצהרה, שאם יימצא שהיא יכולה לשלם, היא תישא בהוצאות וכן הלאה. אפשר לקבל ערבויות מהמשפחה. אפשר לקבל את הסכמתה עלייך כך שתחתום בטופס, שאם תיכרז שהיא מסרה פרטים לא נכונים, היא תישא בעונשים שהחוק יקבע. אבל אני חושב, שאנחנו מרחיקים לכת מדי בכך שבמסגרת החוק הזה אנחנו נותנים ל-200 מנהלי לשכות, בעיירות וכפרים, את הסמכות לחדור לתחומי של הפרט. גם אם לא בכוח. בנקודה זו אני מצטרף לשוללים.

יש נקודה נוספת, שיש לה חשיבות. בהצעת החוק, בסעיף 3, נאמר, שהשר רשאי להורות בצו, כי שירותי רווחה יינתנו בידי המדינה או בידי מוסד ציבורי במקום בידי רשות מקומית. אני הייתי מציע לומר "שירותי הרווחה". כי אם נתיר מצב שבו רשות מקומית תמשיך לתת שירותי רווחה ואילו שירותי רווחה אחרים יינתנו בידי מוסדות אחרים או גופים שיקומו, אנחנו יוצרים כך לפילול. לכן, אני יש רשות מקומית חלשה, שאינה מסוגלת לטפל בתושביה החלשים, יכול שתבוא הממשלה ותאמר, שמוסדות אחרים יעשו זאת. אבל אז כל שירותי

עובד". — משטרה, בתי-חולים, כל מוסד, כל משרד — חייבים לתת מידע. כל ה"פשע" הוא בסך הכול לבקש שירותי רווחה. תלמיד הישיבות מקבלים עשרות אלפי שקלים, ואיש איננו בודק ואיש איננו שואל, והדבר היחיד שהם עושים הוא לשבת בישיבה וללמוד תורה, וכך הם מגינים עלינו ועל המולדת.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אני מציע לסיים בדברי תורה — זה דבר טוב מאוד.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

אני מסיים, אדוני היושב-ראש. חברי הכנסת, יכולתי להעלות כאן עוד שורה ארוכה של שאלות קשות, אבל אני מבין שמה שאמרתי מספיק. צריך לעשות דבר אחד: אני דורש להחזיר כמהירות הבוק את החוק המוצע לממשלה, על כרעיו ועל קרעיו.

שלמה הלל (המערך):

אין פה ממשלה, אין למי להשיב.

היו"ר מ' שחל:

— תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת עקיבא נוף.

אני רוצה להודיע סגנתי את הרשימה, ולא יוכלו להירשם נואמים נוספים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. שמעתי כקשב רב את דבריהם של נציגי האופוזיציה שהשתתפו בדיון ושאלתי את עצמי: מה לתמונה השחורה משחור המצטיירת עלייכם ולמציאות? נכון, יש בעיות, יש מצוקה, יש לטפל בהן. אבל מכאן ועד לאותם כיטוים, שאין עוד אפשרות לחיות מהמשכורת, שהמצוקה רחבה ופורצת כל גדר ועוד כל מיני ביטויים ששמענו כאן, המרחק רב. אני חושב שהדברים האלה אינם תואמים את המציאות.

אני מבקש להצביע על כמה נתונים. נטל המס בשנת 1983 הגיע אצלנו לשיא, ל-48% מהתוצר. אבל מה קורה עם התמיכה במשפחות, עם כל אותם תשלומי העברה וסובסידיות? מסתבר שבאמצע שנות השבעים משקלם של אלה, כלומר התמיכות למיניהן והסובסידיות, הגיע ל-10% מהתוצר הלאומי; ואילו ב-1981 משקלם הגיע ל-15% מהתוצר הלאומי. אין לי נתונים על 1983, אבל יש להניח שתשלומי ההעברה והסובסידיות הגיעו לשיעור גבוה מ-15%.

הגידול הניכר הזה בתשלומי העברה וסובסידיות גרם לשיעור בהתחלקות הכנסות, כפי שנראה להלן, ב-1975. העשירון העליון שילם 37% מהכנסתו המתואמת הכוללת. דהיינו — גם הכנסות שאינן בבסיס המס, ואילו העשירון התחתון קיבל ב-1975 מהממשלה 14% מהכנסתו המתואמת. ומה קרה בשנת 1980, חמש שנים לאחר מכן, בימי הכוונה של אותה ממשלה שאתם כל כך מבקרים אותה? ובכן, העשירון העליון שילם 40%, ואילו העשירון התחתון נהנה מתוספת נקייה של 17.5%.

אני מבקש להפנות את חברי הכנסת למחקר בנושא "ההשלכות חברתיות של המדיניות הפיסקלית", שהוצא על-ידי המרכז לחקר המדיניות החברתית. יש שם נתונים מעניינים, ואני ארשה לעצמי לומר, שבתקופת שלטונה של הממשלה הזאת צומצמה א-השוויוניות בהתחלקות ההכנסה בישראל.

אהרן הראל (המערך):

זה לא כתוב במחקר.

לגבי כמה שאלות ספציפיות בתוך החוק: אני מקבל שבמקרים רבים טוב הדבר — כפי שנאמר בסעיף 3 — אפילו לצורך ייעול, שהרי לא כל רשות מקומית יכולה לתת שירותים וגם לא הגיוני שאותו שירות עצמו יינתן בכל אחת מן הרשויות, כאשר אפשר באגד ערים או בכמה רשויות ליצור איזה מוסד משותף לטובת העניין עצמו. אבל מאחר שהיה לנו לא מכבר ניסיון מסוים עם העברות בספים מעיר לעיר, לא דווקא על-פי רצונה של אותה עיר אלא מתוך איזה סחר-מכר ולחצים, בסעיף זה הייתי מבקש קונטריונים ברורים הרבה יותר.

לגבי סעיף 5: נדרשת בקשה בכתב של מבקש הסעד. בעניין זה אני מצטרף לדעתו של חבר הכנסת וייס, והייתי מוסיף את כל הסעיף, אבל אם אכן נדרש הדבר הזה, הייתי מוסיף שהוא אינו חייב לעשות זאת אישית, שהוא יכול לעשות זאת גם על-ידי מישור אחר, ואולי בכלל למנות כלשכות פקיד שישמע אדם ויוכל לגוסס עבורו בקשה, כי הרי אנחנו מדברים דווקא באנשים שאין להם היכולת לעשות זאת בכוח עצמם.

את הנוסח של "המנהל מוסמך להחליט בבקשה" הייתי משנה ל"המנהל מוסמך לטפל בבקשה". ומחר מאוד: מן הנוקב מבקשים בקשה בכתב, אולם אין הנחיה המחייבת את המשיב, זאת אומרת את המנהל, להשיב בכתב. כאן הייתי בהחלט שב וחוזר על חוק ההנמקות ומחייב גם כאן, באופן מפורש, כי התשובה תהיה בכתב ובמתן הנמקות שרק על פיהן אפשר יהיה להגיש ערעור.

לגבי סעיף 5(ג): "המבקש ימסור למנהל על-פי בקשתו" — חזאת בהאמת לחוק. המנהל אינו יכול לבקש באופן שרירותי אלא רק באותם מקרים שהחוק מאפשר לו או אינו מונע את הדבר הזה, על-פי סדרה ארוכה של חוקים שהכנסת הזאת חוקקה למניעת התערבות בזכויות הפרט.

לגבי ועדת הערר: שוב יש לי הרושם שיש כאן מלים שמסחירות עניין, ועדת ערר, לפי הסעיף, כפי שהוא מנוסח, רשאית לעשות כל דבר, פרט לדבר הסעיף, האופציה של קבלת הערר. הדבר הזה אינו נוכר, את הדבר הזה צריך להוסיף, צריך לתת לה סמכות לקבל את הערר. היא אינה יכולה רק לדחות אותו או להתיר אותו למנהל כדי שהוא ישכר וידון, היא יכולה, כמקרים מסוימים, גם להחליט שהוא מקבל את הערר.

כמובן, אני מצטרף לצורך בתיקון שיקבע זמן מסוים שבו ועדת הערר תפעל ותחליט.

אני חושב שלא יכולות להיות מלים לתאר את ההשתאות — אם לא ביטוי חריף יותר — לגבי סעיף 7, שהוא ביטול מוחלט של חוקים רבים שאנחנו שוקדים עליהם, של זכויות הפרט, של צנעת הפרט, דברים אבסורדיים: על-פי סעיף 7 רשאים להתערב גם בסודיות הבנקים, המנהל רשאי להעביר מכנה את חשבון העובר-רשם של אותו אדם, ועוד דברים מסוג זה, דברים שלא עולה על הדעת ולא יינתן להם אישור, לפי הבנתי, לא על-ידי אנשי האופוזיציה ולא על-ידי אנשי הקואליציה.

הוא הדין בנושא סעיף 7(ג): כאן, על-פי סעיפים של תקנון האתיקה שעומד להתקבל, אני מודיע שיש לי עניין אישי בנושא, ובתור שכזה אני אומר שיש אבסורד מוחלט בכך שכל אדם החייב במוזנות — לא מי שמפגר בתשלום מוזנות, אלא כל אדם החייב בתשלום מוזנות — חייב, לפי דרישת המנהל, למסור לו כל פרט בדבר ההכנסה או הרכוש האמור. הלווא זה חושף אחת ניכר מאוד של האוכלוסייה בפני פקיד, שלא על-פי הוראת בית-משפט.

היורר מ' שחל:

סקרנות ורכילות.

הרווחה יעבור מידי הרשות לידי אותו מוסד, ולא רק חלק מהם. כי אז ניצור כפילות של המוסדות הנותנים את שירותי הרווחה.

אהרן הראל (המערך):

כדי שלא להשאיר מקום לאי-הבנה, אולי זה ישפיע על הצבעתו של חבר הכנסת ויינשטיין, אני רוצה לומר שבדוח שהוכרז, בעמוד 20, נאמר: "א"ה-השוויין בהתפלגות ההכנסות בשנת 1975 היה נמוך במיוחד, לאור מדיניות תשלומי העברה ומדיניות ההכנסות שנועדה לצמצם את הפערים החברתיים, ובמיוחד לגבי משפחות מרוכזות ילדים. כתוצאה ממדיניות זו ירד א"ה-השוויין במידה ניכרת. לעומת זאת, בין 1975 ל-1979 שוב עלה א"ה-השוויין בהתפלגות ההכנסה המשפחתית".

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני יכול להפנות אותך לעמוד אחר בדוח.

נקודה אחרונה, אדוני היושב-ראש, היא זאת: החוק מאפשר לרשות מקומית למנות מנהל שירותי רווחה כתחום הרשות המקומית. אני חושש, אדוני השר, שאנחנו עלולים להגיע למצב שאוכלוסייה חזקה ברשות מקומית, שמבקשת את השירותים הללו בשבילה או בשביל בני המשפחה, תשתלט על אותו מנהל, אם אותו מנהל נמצא בתחום רשות קטנה, יש לי מקרים ידועים, שאנשים לחצו לקבל שירותי סעד ורווחה, ברגע שהרשות המקומית ממנה אותו ויכולה לפטר אותו, יהיה מצב שאותו מנהל יהיה נתון ללחצים של גורמים חזקים בעיירה הקטנה.

אריה נזמקי (המערך):

זה מה שהם רוצים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לכן אני מציע שהמינוי יהיה על-ידי הרשות המקומית, אבל העברתו של מנהל מתפקידו או פיטוריו — ופיטורים כאלה יכולים להיות, במידה שהוא לא ירצה להיכנע ללחצים של ראש רשות מקומית או של חברי מועצה מקומית — יהיו לאחר התייעצות עם הרשות המרכזית או לאחר אישורה. על כל פנים, צריך לשים סייג לאפשרות של הרשות המקומית לפטר מנהל של שירות הרווחה.

היורר מ' שחל:

תודה. רשות הידבור לחבר הכנסת עקיבא נוף, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי ריישובסקי.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, באופן בלתי מפתיע, הרי כמה שנוגע למהות של שירותי הרווחה ותגבורם אני בהחלט מסכים עם קודמי, חבר הכנסת ויינשטיין, שבשנים האחרונות — לפני עליית הליכוד, אבל בקצב מאד עזר יותר מאז עליית הליכוד — יש שיפור ניכר. אבל כמה שנוגע לחוק הספציפי הזה, הרי אם הוא יוגש גם בקריאה השנייה וגם בקריאה השלישית במתכונתו הנוכחית, אציע לא רק להחזיר את החוק לממשלה אלא אציע, במקרה הזה, להחזיר את הממשלה לחוק, משום שמה שקורה כאן הוא ביטול מוחלט, קודם כול של מעמדנו ככנסת — שנית — של זכויות אדם, שבמשך שנים רבות, כמערכת ענפה של חוקים, אנחנו מנסים לטפל.

קודם כול, לגבי עצם הנושא של סמכויות השר והחוק: לא ייתכן שלעניין המהותי — לא לאיזה נושא ארגוני ספציפי, אלא למהות עצמה — הכול, כפי שנאמר בחוק, ייעשה לפי מבחנים שיקבע השר בתקנות. במלים אחרות: אין חוק, יש רצון שירותי של השר, ומראש אנחנו נותנים את הסמכותנו לכך. הדבר הזה בלתי אפשרי, הוא ריקון מתוכן, של מוסד החקיקה, הוא ריקון מתוכן של הכנסת, ואנחנו — לרבות אנשי הקואליציה — לא נוכל להסכים לו.

רשות מקומית לספק שירותי רווחה, אך מצד שני אין כל אמצעים מכוח חוק זה. זוהי בריק החקיקה המגנטורית שידענו אותה לפני הקמת מדינת ישראל, כאשר הטילו סמכויות על רשות מקומית בלי להעניק לה את האמצעים או את הסמכויות הדרושים לה. לדעתי, זה דבר שיכשיל את ביצוע החוק הזה, גם אילו הוא טוב בסעיפיו האחרים. אילו היה בא היום שר העבודה והרווחה או סגנו ומציע הסדר קבוע סטטוטורי של חלוקת סמכויות, מי אחראי, בפני מי יכול האזרח להתלונן, מיהו הגוף שעתיד לו, מי הם "עניי עירך" ומי צריך לתת את השירותים; אם כל זה היה קבוע בצורה ברורה — אפשר היה אולי לתקן דברים מסוימים בעת הדיון בוועדה, אפשר היה להגיד: בסדר, כואו נעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה ושם נתקן את הפרטים הטכניים. אז לפחות הייתה נפתרת השאלה המרכזית, מיהו האחראי למתן השירות ולכן שהשירות הזה אכן יכול להתקיים.

אני שואל כאן את סגן שר העבודה והרווחה ואת כל שר הממשלה: אומרים שרשות מקומית תקיים לשכה לשירותי רווחה. מחר יבוא שר הפנים או תבוא הממשלה ותקצץ את תקציב הרשות המקומית. איך היא תוכל לא להעניק שירותים? וכבר אני מדבר על כך שאפשר להטיל עליה, אומנם לאחר התייעצות אתה, לטפל במתן שירותים לאנשים ברשויות מקומיות אחרות. ואז נוצר דבר פנטסטי: "משקבע השר כך, תהא הרשות המקומית האחראית פטורה מממן שירותי רווחה? שעליהם חל הצו". כלומר, השר, עליידי משיכת קולמוס, יכול לשחרר רשות מקומית מסוימת מאחד התפקידים המרכזיים שהיא צריכה למלא במדינת ישראל — מתן שירותי רווחה.

לכן, אנו רואים לפנינו חוק רע, חוק שלא חשבו עד הסוף כיצד לבצע אותו, שלא חשבו עד הסוף כיצד להפעיל אותו; או אם חשבו עד הסוף, חשבו רע. אני חושב שהדבר היחיד שאנו יכולים לעשות עם החוק הזה הוא להציע להחזיר אותו לממשלה. הוא לא רק פרי כוסר, הוא לא רק דבר שנוגד מוקדם מדי, אלא הוא עובר מת שייאפשר לתת אותו וזאת ניתוח שלאחר המוות. שום ועדה של הכנסת איננה צריכה לעסוק בזה בשום פנים ואופן.

אני רואה פה סעיף: "השר רשאי לקבוע בתקנות הוראות בדבר תשלום או השתתפות בתשלום בעד שירותי רווחה, בדרישורים ולפי מבחנים ותנאים שייקבעו בתקנות". בדברי ההסבר נאמר, שיש מגוון רחב של שירותים הניתנים כיום, רחב יותר מכפי שהיה בעבר, ואגב, לא מפורט על אילו שירותים מדובר. אולי מדובר על שירותים בסיסיים. לפי הנוסח הזה, יכול השר, תיאורטית, לקבוע שירותים — ושום בית-משפט לא יוכל להתערב בכך כי לפי החוק הזה יש לשר שיקול דעת מוחלט — שבעד שירותי הרווחה היומיומיים יצטרכו אנשים לשלם, ויש לו גם סמכות לעשות הבחנה ולומר: אלה ישלמו, אחרים לא ישלמו. כפי שמאמרת, לא חשבו עד הסוף, ואם חשבו — חשבו רע.

לא אחזור על הסעיף הגרוע המדבר על חקירה. כבר דובר פה רבות על סעיף זה, ואני חייב לומר, שדי מפחיד שהוא קיים בשנת 1983/84. מפחיד לראותו בספר החוקים.

כשאני קורא על ועדת ערר בת שלושה חברים, אינני מתנחם בכך שהישיבה-ראש יהיה אדם הכשיר להיות שופט של בית-משפט השלום שימנה של המשפטים ושני החברים האחרים ימונו עליידי השר, כאשר לפחות אחד מהם יהיה עובד סוציאלי. למעשה, הם יכולים להיות עובדי מדינה, הם יכולים למלא פונקציות אינטרסנטיות מבוקשות של מדיניות השר. לדעתי, או שהיה כאן ניסיון להוציא מהשרול פתרון לבציה יסודית, או שבאמת רוצים, באמצעות ועדת הערר, לחזק עוד יותר את מעמדו של השר.

עקיבא טף (הליכוד):

שלא לדבר על כך, שבמקרים רבים מאוד אין מדובר בבעלי עמדה או ביושבי עיר גדולה, מדובר בתושבי עיירות פיתוח ששם אותו פקיד הלוא ייהפך לאחד ממרכזי הכוח היותר חזקים בעיירה: הוא ידע הכול, הוא יוכל לתבוע הכול, תהיה לו הזכות לדרוש או שלא לדרוש פרטים על אדם. זהו הסעיף שאליו התכוונתי, שבגללו צריך להחזיר לא את החוק לממשלה אלא את הממשלה אל החוק.

לכן, מתוך המגמה שאני מברך עליה — כפי שהיא באה כמבוא — לעשות סדר מסוים בנושא של שירותי הרווחה, אצביע בעד החוק בקריאה הראשונה, אבל הוא יצטרך לעבור ניתוח מרחיק לכת בוועדה. אם יחזור בצורתו זו או בצורה דומה לה — לא אוכל להצביע בעדו.

היור' מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר שטרית, אחרון הגואמים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחרי התמיכה המסיבית של הקואליציה בחוק הזה, קשה לי קצת להתנגד לו. אף-על-פי-כן, אני צריך לעשות זאת, מפני שלדעתי הוא אחד הדברים המזוהים ביותר שהונחו לפנינו.

בחוק הזה יש שישה תיקונים לעומת המצב הקודם. אחד מהם הוא חיקון של שם, והיתר — חמישה תיקונים טכניים שכולם רעים.

לא אחזור על כל מה שנאמר כאן לגבי חלקים גדולים של החוק. אני בהחלט נגד סעיף 7, שבה הרבה דובר בו, אם כי חלקים ממנו היה גם בחוק הקודם. אכן, במקום להיטיב — הרעו את המצב עוד יותר.

אני מסכים עם דברי חבר הכנסת עקיבא טף, שהוענקו לשר יותר מדי סמכויות לקבוע דברים בתקנות. אילו היינו רוצים לחוקק חוק טוב, היה צריך לקבוע הרבה יותר עקרונות בחוק עצמו, או לפחות לקבוע, שהעקרונות שאי-אפשר לכלול אותם בחוק ייכללו בתקנות, ואלה תאושרנה על-ידי ועדה מתאימה של הכנסת. כי היה צריך לתת כריסטי חופשי לשר העבודה והרווחה לעשות ככל העולה על רוחו בתקנות האלה.

אני רוצה להתייחס לנקודה, שאומנם הוזכרה בדיון הארוך הזה, אבל לדעתי לא בצורה ברורה די הצורך. צריך להחליט פעם אחת ולתמיד גם מיהו האחראי מהבחנה הממלכתית, מהבחנה הציבורית, למתן שירותי הרווחה לאזרח. המבנה שאנו מוצאים כאן אינו חדש, ולפיו כל החוכמה, כל התבונה וכל ההנחיות באות מצדו של שר העבודה והרווחה. אבל מי שנותן את השירותים זו הרשות המקומית, ואלא אם כן מוציאים זאת ממנה בצד. כי נאמר: "רשות מקומית תקיים לשכה לשירותי רווחה שתפקידה לתת שירותי רווחה בתחומי הטיפול בפרט ובמשפחה לזכאים המתגוררים בתחומה". לא ברור מי עושה מה, לא ברור מי אחראי למה.

כאן מוצאים לפנינו חקיקה בלתי מושלמת. אילו היינו חיים היום בשנת 1958 — התיש"ח ומחוקקים בפעם הראשונה את חוק שירותי הסעד או חוק שירותי הרווחה, ייתכן שהיינו יכולים לסלול לעצמנו ולמשרד העבודה והרווחה, או למשרד הסעד כפי שהוא נקרא אז, שלא חשבונו עד הסוף ולא היה ניסיון מספיק כדי לקבוע את חלוקת התפקידים המתאימה בתחום שירותי הרווחה. אבל אנחנו חיים בשנת 1983, וודאי כבר הגיע הזמן להגיד את הדברים האלה בבהירות.

בחוק הזה גם לא נקבעה המסגרת המשפטית הכרורה, מאין יבואו הכספים למתן שירותים אלה. מצד אחד מטילים על

נעבור לחוק עצמו. בסעיף 2 כתוב: "השר רשאי לקבוע בצו, בהתייעצות עם הרשויות המקומיות הנוגעות בדבר, ובהסכמת שר הפנים, שלשכש של רשות מקומית פלונית תיתן שירותי רווחה או סוגים מהם גם לזכאים המתגוררים בתחומי רשות מקומית אחרת — — —". שימו לב להבדל: "בהתייעצות עם הרשות המקומית ובהסכמת שר הפנים" — שר הפנים הוא גורם שנבחר עלידי תושבי רשות המקומית המקומית לייצג אותה. מה פתאום? עם הסכמת שר הפנים — ודאי, הרשות המקומית שעליה רוצים להטיל לתת שירותי רווחה, הדבר חייב להיות בהסכמתה, לא בהתייעצות איתה. מה זאת אומרת התייעצות? השר יאמר לו: האם אתה מסכים לתת שירות כזה? הוא יאמר: "לא", השר יאמר: "כן", ויוציא צו — זו התייעצות. חייבת להיות הסכמה לפחות של הרשות הקולטת. מה פירוש שהיא תיתן שירותי רווחה? בחוק הקיים, אותה רשות מקומית צריכה להשקיע בכל הוצאה לרווחה 25% מתקציבה ו-75% המדינה משלמת לה. מה יקרה אם אותה רשות מקומית תאמר: איני רוצה לתת את השירות, תוציא עשרה צווים, מה, יוציא את ראש הרשות? ידיחו אותה? יש אפשרות להדיח אותה? בזכות מה? לפי איזה חוק? על כך אני סבור שסעיף (ב) אין לו כיסוי מעשי בשטח, ולדעתי, גם לא צריך להשאיר אותו בתור שכזה. חייבים לשנות את המלה "בהתייעצות" ל"בהסכמת" הרשות המקומית.

סעיף 5: "המבקש שירותי רווחה יגיש ללשכה בקשה בכתב לכך — — —". חברים העירו על כך. איננו זקוקים לביורוקרטיה נוספת. גם כך יש ביורוקרטיה ואין צורך "לטרט" את האורח, שזקוק לשירות רווחה, במילוי טפסים. חלקם אינו יודע למלא טפסים, אלא אם כן יעסיק פקיד "פול" טיים ג'וב" במילוי טפסים. צריך שהשירות יהיה זמין יותר. אירכא, משרד הרווחה התחיל פעם בהפעלת מודל של הוצאת שירותים לשטח. זאת אומרת, שלא לחכות לפונה עד שהוא יגיע ללשכה. בדרך כלל מגיעים ללשכת רווחה אלה שמסוגלים לדבר, שיועדים לדבר ושיכולים לדבר ולהגיע; ואילו אלה שזקוקים בבית ואינם יכולים לדבר ואינם יודעים שיש דבר כזה שנקרא לשכה לשירותי רווחה — לא הגיעו אליהם.

לפני כמה שנים, משרד הרווחה התחיל להפעיל מודל שבו העובדים הסוציאליים התפרסו בשטח, הגיעו לבתים האלה ואתרו את הבעיות והביאו אותן לטיפול. חוששני שהמודל הזה גוסס, אולי בגלל קיצוץ תקציבים, וחושש למעמדו הקורס. דהיינו, לשכה קיימת, הרוצה — יבוא לשותח; אינו רוצה — יתייבש. ההצעה שימלאו בקשות בכתב לצורך קבלת סיוע רווחה נראית לי ביורוקרטיה נוספת ומכבירה על מי שזקוק לכך.

הרכב ועדת ערר — בסעיף 16(ג) כתוב: ועדת ערר תהיה מורכבת מלושה חברים. בראשה יעמוד אדם שכשיר להיות שופט של בית-משפט השלום, שמינה שר המשפטים. האם גמרו את בעיות בית-המשפט? רק בשבוע שעבר, מעל כמה זו, ציינת את אלפי המשפטים על עבירות פליליות חמורות שעדיין לא נשפטו. אם יש שופטים פנויים, שימו אותם שישפטו בבית-המשפט. למה צריך אותם לוועדת ערר? מה הם יודעים בכלל מה זו ועדת ערר? מה, אנחנו שופטים עבריינים? הם צריכים לשפוט האם הוא זכאי או לא זכאי? למה לא לקחת אנשי ציבור? חסרים אנשי ציבור בפנסיה, חברי כנסת, ראשי רשויות מקומיות לשעבר? מדוע שופטים? האם הם מכירים את העניין בכלל? אני מציע פשוט להוריד את הדבר הזה.

אני מציע למנות ועדת ערר שתהיה מורכבת מאנשי ציבור בלבד, עם נציג של אותה רשות שבה דנים. בכל ועדות הערר

בסופו של דבר, חיכו זמן רב לחוק שיתמודד לפחות עם השאלה של הארגון הנכון של שירותי רווחה. אם לא עם הפרובלמטיקה של שירותי הרווחה, אבל צו מתחת היד חוק שאינו עושה צדק עם הבעיה הזאת. אני מתפלא ששגן שר העבודה והרווחה, שהיה איש השלטון המקומי והוא מכיר את הקונפליקט שבין השלטון המקומי לבין משרד העבודה והרווחה, לא נתן את דעתו על כך כאשר הכינו את החוק הזה. צריך להחזיר את החוק הזה לממשלה, ואז אולי יתחילו להבין, שאי-אפשר לשטות בנו עם תיקונים כאלה, שאין בהם ממש.

היור"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, אחרון הנואמים.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני הישכיראש, כנסת נכבדה, אני מברך על הניסיון להגיש חוק חדש על שירותי רווחה, שיתקן את המצב ואת התמונה בשוק שירותי הרווחה.

אומנם, יש פה ניסוח יפה, יש הרבה תיקונים סמנטיים, כאשר במקום "פקיד" ייאמר "עובד סוציאלי", אבל מהפכה אין כאן. ואני סבור שבשירותי הרווחה אנו זקוקים למהפכה. אינני חושב ששירותי הרווחה בארגון הקיים או בתקציבים הקיימים מסוגלים לתת תשובה אמיתית על בעיות המצוקה, ובעיקר משום ששירותי הרווחה עוקרו מהיכולת לתת עזרה כלכלית, והעזרה הכלכלית העוברת לידי הביטוח הלאומי. בסך הכול אני מברך על כך: טוב היה שהעבירו זאת לביטוח הלאומי.

שלמעשה, אני מנסה למצוא מתוך החוק הזה מהו יעד של שירותי הרווחה. כתוב בסעיף 2 של החוק: "רשות מקומית תקיים לשכה לשירותי רווחה, שתפקידה ליתן שירותי רווחה בתחומי הטיפול בפרט ובמשפחה לזכאים המתגוררים בתחומה — — —". מה הם שירותי הרווחה? מהחוק זה לא ברור. צריך היה לקבוע בחוק בפירוש מה הם השירותים שהאורח זכאי להם, לפי אילו קריטריונים הוא יכול לקבל אותם, כדי שאכן לא יעשו אתו חסד, ואם הוא מגיע ללשכה, פונה לשירות ומוצאים אותו זכאי והנמנה מחליט על כך שהוא כשיר, אזי שהוא יקבל את השירות.

אדרבא, אם מדברים על שינוי משירותי סעד לשירותי רווחה, כנהוג במדינת רווחה, הגישה הבסיסית צריכה להיות שונה. זה לא רק שירות מצוקה. שירות הרווחה כמשמעו הוא גם שירותי רווחה לאוכלוסייה שאינה נמצאת במצוקה דווקא, אלא פיתוח שירותים נוספים בתחומי הקהילה ובתחום רווחת הקהילה. אביא דוגמה אחת אקטית, בוערת: נושא מעונות ילדים, אחזקת ילדים מגיל חצי שנה עד שלוש, על מי זה מוטל? למעשה, אין כתובת לכך. במצב הקיים היום, אם יש ביישוב מסוים מעון, לא משנה של מי, של ארגון נשים או של ארגון פוטי או כל אחד אחר, הלשכה המקומית לשירותי רווחה יכולה, במקרים שמשפחות נמצאות במצוקה ומוכיוות את זכויות הכלכלית, לקבל אקטיות מקומות באותו מעון תמורת תשלום ולהחזיק ילדים ממשפחות של סעד או של מצוקה במעונות האלה. אבל אם אין מעון — אין שירות כזה. איש אינו יכול לספק את השירות. איש אינו יכול לתת אותו. איש אינו יכול לאלץ את הרשות המקומית לתת אותו, גם לא המדינה. למעשה, המדינה מתעצרת מהעניין הזה. זה איננו שירות חובה.

אני סבור, שבשנות השמונים זה שירות חיוני ביותר בין שירותי הרווחה, ובחברה של רווחה צריך לתת תשובה מקפת ורסודית על הבעיה הזאת, בדיוק כפי שאנחנו נוהגים היום תשובה על בעיית המערכת של גני-ילדים מגיל שלוש. הבאתי דוגמה, אבל הדוגמאות האלה הן רבות בתחומים אחרים.

תוכרת ח' ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק שירותי הרווחה; הצעת חוק שירותי התעסוקה
(תיקון מס' 6) —

הנמצא בבית. בדרך כלל היא לא תעשה זאת. בתיקון המוצע אפשר לעשות זאת גם בלעדית. אני מבקש על כך.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת שטרית. אנחנו הקפדנו עם כל הנואמים על הזמן. אני מבקש לסיים.

מאיר שטרית (הליכוד):

משפט אחרון. אף שבכל החוק חוקן המושג "פקיד סעד" ל"עובד סוציאלי", דווקא בסעיף 18 חחרים ומסדדים מחדש את המושג של "פקיד סעד", כשמדובר בחוק אימוץ ילדים. אני מציע שגם פה ימצא מושג חדש. הבה נוציא מהלקסיקון את המונח הארכאי הזה, "פקיד סעד".

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מאיר שטרית. אני שואל את סגן שר העבודה והרווחה האם הוא רוצה להשיב.

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:
בפעם אחרת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן שר העבודה והרווחה.

אהרן הראל (המערך):

אני מבקש להעיר הערה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה.

אהרן הראל (המערך):

אינני מערער על זכותו של סגן שר העבודה והרווחה להשיב בפעם אחרת, אבל האם כך יהיה לגבי כל ההצעות היום — שרק יהיה ויכוח, לא ישיבו ולא תהיה נוכחות של הקואליציה? או אולי הקואליציה תעזוב והאופוזיציה תנהל את הכנסת?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אהרן הראל, יושב-ראש הכנסת והסגנים פועלים בהתאם לתקנון. איננו סוטים מהוראות התקנון. זכותו של סגן שר העבודה והרווחה, לאור מספר הנואמים הגדול, לרצות לעיין בפרוטוקול ולהחליט מה להשיב. זו זכותו. אינני יכול לערער עליה. אינני יכול לומר: לא, אני מצטער. סגן השר ביקש להשיב ביום אחר, במועד אחר, והתשובה תימסר במועד אחר.

שקמו במדינה בכל מיני תחומים. בנושא שיכון, בנושא רווחה, אחת הצורות האמיתיות היא, שכשמיגיע אליהם הערעור אין מי שידבר בשם הקליינט. זה אסור. אתה נציג מעוניין. מה זה נציג מעוניין? האם זה עסקו הפרטי, או של אחותו ואחיו? מדובר על עובד באותה לשכה, שמטפל באותו מקרה. הוא רוצה לייצג את העניין וצריך לתת לו לייצג את העניין. כי הוא מכיר אותו טוב יותר. הוא חייב, לדעתי, להיות נציג בוועדת הערר, יש לשמוע את דעתו ואולי הוא ישכנע את ועדת הערר לא לקבל תשובה אוטומטית: "בדקנו, שלילי".

אם זה יהיה תלוי בשופט וועדת הערר בהרכבה המוצע — עד שהיא תחשב ותדון בעררים שמגיעים, האזרח כבר התייאש מזמן. לו הוא היה זקוק לסיוע ממשי, למשל כלכלי, — והיו ועדות ערר כלכליות — הוא כבר היה מת מרעב. צריך להגמיש את זה הרכה יותר. אנשים פנויים צריכים לטפל בזה. כשיש ערר, צריך לקבל אותו, לדון בו בתוך שבוע, לתת תשובה ולמנוח את העניין. האזרח ידע: זכאי או לא זכאי, ולא יתענה בדיון במשך חודשים. אני מציע לשנות את כל הרכב ועדת הערר על-פי המוצע בסעיף ג. לדעתי, זה איננו עונה על העניין, וייצור עיני ריון.

סעיף 7 בקשר לחקירה: למה צריך לחקור הכנסות? הרי אי-אפשר לקבל סיוע כלכלי. עובד סוציאלי, על-פי שירותי הרווחה היום, צריך לטפל יותר בבעיות אישיות, במשפחה, בתפקוד, בפונקציונליות. מעט מאוד בטיפול כלכלי. אז למה מדובר בחקירות כה מפחידות? אם אני צריך לתת רשות בידי המנהל שאני פונה אליו להיכנס ולחקור את כל מה שהוא רוצה, בנכסי, אצל ידידי, במוסדות שאני חבר בהם, הייתי חושב פעמיים אם כדאי לי לפנות לשירות כזה. הייתי מהסס לפנות לשירות כזה. יכול להיות שזה ירחיק אנשים מלפנות לשירות הזה. אני מציע שגם בנושא הזה, מאחר שלא מדובר פה בקבלת עזרה כלכלית, יש להוריד בהרכבה את מידת היכולת של החקירה ואת היכולת להיכנס לפרטי פרטי של אדם.

אני רוצה כהחלט לברך על תיקון בסעיף מס' 9 — שאדם שזכאי לתכופע מזונות ולא תכופע, הלשכה רשאית לתכופע גם בלי הסכמתו של הנתבע. הדבר ברור למי שמכיר את הנושא. פעמים רבות קורה, שבעל משפחה עוזב את המשפחה. אינו מוכן לפרנס אותה, ואשתו נשארת תלויה בין שמים לארץ. במצב הקיים היום, כשהאשה פונה ללשכה לבקשת עזרה כלכלית, אומרים לה: את חייבת להגיש תביעת מזונות נגד הבעל. אז יוצרים משבר במשפחה. האשה נמצאת בדילמה — האם להגיש תביעה נגד הבעל, שלא עזב את הבית אלא פשוט אינו מפרנס, הוא שיכור, היא צריכה להגיש תביעה נגד בעלה

2. הצעת חוק שירותי התעסוקה (תיקון מס' 6), התשמ"ד — 1983

סגן שר העבודה והרווחה ב"צ רובין:
כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אומנם יש החלטה למצות את כל סדרי-היום עד תומם, אבל אני מבין שלסגן השר יש סיבות מיוחדות להבאת החוק ביום אחר, ובכן, נעביר את הנושא ליום אחר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום: חוק שירותי התעסוקה (תיקון מס' 6), התשמ"ד — 1983.

אני מבין שסגן שר העבודה והרווחה רוצה להביא את החוק הזה ביום אחר.

**ח. הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה), התשמ"ד — 1983*;
הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ד — 1983**
(קריאה ראשונה)**

המטרות כאחת יש הכרח בהקטנת רמת ההכנסה הפנויה של האוכלוסייה. לשתייהן מיועד החוק.

לא נוכל להרשות לעצמנו להמתין עד אשר תופעל הלכה למעשה הרפורמה בחוקי המס, וזאת מסיבה פשוטה: הרולרים העומדים לרשותנו — אותה מידה של אמון באשראי שיש לנו עליה מערכת הבנקאות העולמית, לא תעמוד לרשותנו, אם לא ננקוט צעדים מיידיים ונתרגם אותם לתוצאות כמותיות בתחום מאזן התשלומים הלכה למעשה בחודשים הקרובים ובשנה הקרובה.

במסגרת הזאת, עם כל הבעייתיות שיש בכל אחד משני החוקים, ואני לא אסתיר את הבעייתיות מפני חברי הבית — מציע האוצר, מציעה הממשלה, את שני החוקים, אלך ראשון ראשון ואחרון אחרון.

חוק ההיטל על בעלי הכנסות גבוהות נועד להטיל תוספת של 10% על רמת המיסוי של אוכלוסייה, שבחודש ספטמבר 1983 — אדבר במונחים שנתיים — שבמהלך שנת 1983 השתכרה מעל 3.3 מיליוני שקל לשנה. מדובר במאיון העליון של ההכנסות, אחוז אחד מבעלי ההכנסות המוצהרות במשק. אני נזהר בלשוני, לצערי אני מדבר על אחוז אחד מבעלי ההכנסות המוצהרות, כיוון שאני חושש, לצערי, שיש עוד כמות של בעלי הכנסות שאיננו יודעים על הכנסתם, ואף שהם מצהירים על הכנסה נמוכה יותר, הם נמצאים ודאי בקבוצת ההכנסה הזו.

רענן מעיס (המערך):

אמנן רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
תעודר את ההעלמות עוד יותר.

שר האוצר י' כהן-אורגד:
חבר הכנסת רובינשטיין, אם תהיה לך סבלנות, אמרתי שלא אסתיר מן הבית את הבעייתיות שבכל אחד משני חוקים אלה, ובכן, כאשר מדובר לא על העשיריון העליון של בעלי ההכנסות, אלא על המאיון העליון של בעלי ההכנסות, על האחוז העליון, וכאשר מדובר בתקופת מצוקה שבה אנו מרשים לעצמנו להטיל מס על קצבאות הילדים — ואגע בכך במסגרת הדיון על החוק השני — — —

שולמית אלזי (המערך):

אינך משאיר לילד זכות להכנסה קבועה, כאדם, זה מנוגד לכל החוקים.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

חברת הכנסת אלזי, אם היית מקשיבה, ולא רק עד אמצע המשפט, היית שומעת שהסברתי לביט מדרע הכרחי היום, לפני שנגיע למערכת רפורמה מרחיקה לכת בתחומי המס, לצמצם את רמת ההכנסה הפנויה של האוכלוסייה. ואגע בנושא קצבאות הילדים כאשר נדון בחוק השני. בעוד כמה דקות.

ובכן, בתקופה שאנחנו מטילים מס על קצבאות ילדים, בתקופה שאנחנו מטילים אגרת חינוך, בתקופה שאנחנו מצמצמים תוצאות חינוכיות, בתקופה שאנחנו, כתוצאה

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה). התשמ"ד — 1983, בקריאה ראשונה. יביא את החוק שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שני החוקים המובאים עלי-ידי הערב לכנסת: חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה); וחוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) — שניהם, כשם, חוקים שנעודו לשעה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אדוני שר האוצר, האם אדוני מתכוון ששני החוקים יידונו יחד?

שר האוצר י' כהן-אורגד:

כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

כבוד קראתי בשם חוק אחד בלבד. עלי להודיע שהכנסת תדון גם בחוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ד — 1983, בקריאה ראשונה.

שלמה הלל (המערך):

אבל ההצבעה תהיה נפרדת. אלה שני חוקים שונים.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שתי הוראות השעה המובאות בפני הבית היום הן מקשה אחת מבחינת המהות משני היבטים. שתיהן נועדו למשך תקופת זמן שבה נמצא המשק במצב קשה כפי שהוא נמצא ויש צורך חיוני להוריד את רמת ההכנסה הפנויה. שתיהן נועדו, כאמצעות מערכת המס, לשמש אמצעי זמני, שמטרתו לספוג כסף מהציבור ולהקטין את רמת ההכנסה הפנויה. זאת המטרה — להוריד את רמת הצריכה המקומית, לפנות גורמי ייצור שיוכלו לשמש ליצוא ולצמצום את הגירעון במאזן התשלומים, דבר שהוא הכרחי וחיוני להמשך תפקודו של המשק.

אלו הוראות שעה במובן נוסף. אין כל ספק שבמהלך השנה הקרובה עלינו לשכלל, לשפר ולפשט את מערכת גביית המס, את מערכת השומה, את מערכת החקיקה, את מערכת האכיפה, מתוך מטרה לגבות אותו נפח מסים, ואני מתכוון לנפח מסים גבוה יותר, לא תוך העלאת שיעורי מס אלא תוך הרחבת בסיס האוכלוסייה שממנה יגבה המס. אותה רפורמה במערכת המסים — ולא רק במערכת המסים היא בבחינת חוק כתוב, חקיקה כתובה, אלא במערכת האכיפה, בפישוט מינהלי, היא חיונית והכרחית. דא עקא, לצערנו אנו נמצאים במצב, שבו איננו יכולים להרשות לעצמנו להתחין בהצמקת הגבייה עד אשר תבוצע אותה רפורמה.

חברי הכנסת יודעים שהמשק נאבק היום בשתי חזיתות: בחזית הראשונה וההכרחית — חזית הכלימה של הגירעון במאזן התשלומים, שצריכה לבוא בשלב ראשון עלי-ידי צמצום היבוא ולהיתרם עלי-ידי הרחבת היצוא. למטרה הזאת, החזית השנייה — חזית האטה הרדגתית באינפלציה. למען שתי

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1651).

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 1651).

חוכרת ח', ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

שר האוצר י' כהן-אורגד:
חבר הכנסת רמון, הרי כולם חכמים וכולם נבונים ולכולם יש פתרונות, פתרונות קלים ופשוטים שנותנים תוצאה מיידית בקופה. חבר הכנסת ברמן, אם תרצה, אסביר לך את-דרך מדוע עברנו את תחום המותר בתחום המקדמות.

יאיר צבן (המערך):
אז אתה מקבל את זה?

שר האוצר י' כהן-אורגד:
לא.

חיים רמון (המערך):
למה אתה מפלה בין שכיר לעצמאי?

שר האוצר י' כהן-אורגד:
לכן נציבות מס ההכנסה הוציאה רק לאחרונה הוראה מינהלית המעלה בעשרות אחוזים את תשלום המקדמה.

יאיר צבן (המערך):
למה רק לאחרונה?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
במקום לחבוע את הורדת הוצאות הממשלה אתם תובעים את זה?

רענן געים (המערך):
כמה מיליוני דולרים שחורים מסתובבים בשוק?

ירוחם משל (המערך):

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

הי"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת רובינשטיין, חבר הכנסת משל, אתם רשומים לפני לרשות הדיבור.

שר האוצר י' כהן-אורגד:
מה שיפה ואסתטי פוליטית בבית — שקל בו מאוד להגיע לקונסנסוס על אי-צורך בעשייה. החלק הזה של הבית יסביר מדוע אין לגעת בקצבאות הילדים, חבר הכנסת רובינשטיין יסביר מדוע נחכה לרפורמה, ולאחר שנוריד את שיעורי המס או נגבה יותר, ביתניים נוכל לגבות — — —

שולמית אלוני (המערך):
הקטינו את ההוצאות.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
הקטינו את ההוצאות המיתירות. אתם קובעים היום את השיעור הגבוה ביותר בעולם.

שר האוצר י' כהן-אורגד:
חבר הכנסת רובינשטיין, אילו היתה לך סבלנות היית מקבל את התשובה.

חיים רמון (המערך):
הלואי שהיו גוברים חצי משיעורי המס היראליים.

שולמית אלוני (המערך):
זה לא משנה את העובדה, שההוצאות שלהם הן ביזבזניות.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
חברי הכנסת, יש לי בקשה, איגרו קצת כוח לקראת סוף הערב, אנחנו נשב פה עד שעה מאוחרת. אם תוציאו את כל המרץ — אני מסופק אם יהיה מישוה שיהיה לו כוח לשבת עד הסוף.

מהאינפלציה, נאלצים לשחוק חלק מההכנסה של ציבור השכירים ופוגעים בהכנסתו של ציבור העצמאים בצורה לא סלקטיבית על-ידי מגבלות אשראי חריפות — בתקופה כזאת נראה שהמאיון העליון של בעלי ההכנסות במדינה, האליטה של ההכנסות במדינה. — — —

שבח וייס (המערך):
למה רק המאיון העליון?

שר האוצר י' כהן-אורגד:
אם יתחייב אותו מאיון עליון בתוספת מס של 10% על הכנסתו שמעל אותו סדר גודל, לא על הכנסתו הממוצעת, על הכנסתו השולית, נראה לי — וחבר הכנסת רובינשטיין קרא את קריאת-הבניים אבל לא יוכל לשמוע את התשובה — שהעיות שייגרם במסגרת 16 חודשים לא יהיה כה חמור. מדובר בתחום השכירים על כ-7,000 שכירים. זה ציבור המנהלים של המפעלים המוצלחים — — —

שולמית אלוני (המערך):
זה כרי שבתקופת הבחירות תוכל להוריד מסים.

שבח וייס (המערך):
למה רק על המאיון? אני אתמוך אם זה יוטל על 10%.

שר האוצר י' כהן-אורגד:
אני אענה. אלה הם 7,000 מנהלי מפעלים וחברות רווחיות, שלפעמים הרווחיות היא על הנייר בלבד, כפי שהתבררו הדברים אחרי ספטמבר 1983. בתחום העצמאים מדובר על קבוצת אוכלוסייה, כמו השכירים בקבוצה הזו, התורמת בלא ספק למשק, אבל קבוצת אוכלוסייה שבתקופת השפע כהחלט נתנה ממנו ותמשיך להיות חלק מהמערכת המובילה במשק. נראה לי, שאם לתקופה זמנית יוטל על השוללים מעל אותם 330,000 שקל לחודש נטל נוסף, העיות שייגרם כתוצאה מכך, הסכנה שיעזבו את עבודתם, הסכנה שירדו מהארץ — ואני חוזר על שורה ארוכה של מרעין בישין שמאיימים עליו בתור התוצאה המסוכנת של העניין — באותם 16 חודשים לא יקרו הדברים האלה. מי שיחליט שזו הסיבה לעזוב את המערכה, אומר בכאב לב, שיעזוב. ככל מערכה יש מי שנעזב ויש מי שעוזק.

רענן געים (המערך):
תעמיק את הגבייה.

יצחק ברמן (הליכוד):
אחר-כך ירצו להביא אותם בחזרה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
ירצו להביא אותם חזרה, ואז יתנו להם את כספי הציבור האלה לממן את חזרתם.

שר האוצר י' כהן-אורגד:
לחבר הכנסת רובינשטיין ולחבר הכנסת ברמן יש יתרון אחד גדול עלי, להם יש זמן. והפתרונות, חבר הכנסת רובינשטיין וחבר הכנסת ברמן, שהם מצוינים, יש להם רק תכונה בעייתית אחת, שתוצאותיהם בתחום גביית המס יבואו לידי ביטוי לא היום אלא בעוד שנה, בעוד שנתיים ובעוד שלוש שנים. ובינתיים, נרשה לעצמנו להמשיך לדרדר את מאוץ התשלומים.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אתם צריכים להוריד את מס ההכנסה ולא להעלותו.

חיים רמון (המערך):
אם תשנה את שיטת המקדמות בחודש — תגבה יותר משתגבה מהמאיון הזה. זו רק הוראה מינהלית.

בצמצום בהוצאותיה היא בשיעור של מיליארד דולר. ויחד עם צמצום בחשולמי העברה, צמצום של 1.6 מיליארד דולר. כדי שהצמצומים יבואו לכלל ביטוי בתוצאה, צריך לזכור שמדובר על תהליך שדורש זמן. אדגים את דברי: אחת ההחלטות שהממשלה קיבלה במסגרת הצמצומים היתה לסגור את יחידת המחשב של משרד החינוך ולהעביר את תשלום המשכורות למערכת אחרת. זהו תהליך שצורך זמן.

אורה נמיר (המערך):

מתי הוחלט על כך?

שר האוצר "כהן-אורגד":
במסגרת הקיצוצים.

אורה נמיר (המערך):

את המחשב הזה היה צריך לסגור מזמן. אני רוצה לראות איך יעמוד לך הכוח לסגור אותו.

שר האוצר "כהן-אורגד":

כאשר מקבלים החלטה ולא רוצים להפסיק למכן את שכר המורים, התהליך דרוש זמן. אין לנו זמן הביניים הזה.

לכן, במקביל לצמצומים, הקפיאה הממשלה את ההתקשרויות.

הממשלה מטילה את המסים מתוך ידיעה, שהם יוחלפו כעבור 16 חודש, אולי לפני כן — אינני מאמין — במערכת מיסוי שמעמיקה עוד יותר את הגבייה, מערכת יעילה יותר ופשוטה יותר, אני מקווה מאוד — ואינני מבטיח — בשיעור מן נמוכים יותר. לא נוכל להרשות לעצמנו לצמצם את הגבייה לפני שניצור את הכלים הדרושים.

אורה נמיר (המערך):

מי יחשב את המשכורות?

שר האוצר "כהן-אורגד":

כרגע מחפשים את הגוף האחר שיעסוק בחישוב המשכורות, ואז תושבת היחידה הזאת. זהו תהליך שלוקח זמן.

באותה מסגרת של הצורך במיסוי אני מביא את חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה). אני רוצה להפנות את תשומת לבו של חבר הכנסת רובינשטיין לאחת השגיאות שעשתה ועדת כ"ן שחר. שיטת נקודות הקצבה היא שיטה צודקת. השגיאה שנעשתה, שבמקום שהמפרנס יקבל את אותן נקודות קצבה בתלוש המשכורת, ואז הוא ירגיש שהוא מקבל נקודת זיכוי נוספת במסגרת עבודתו עבור ילדיו, עברו למערכת שבה נשלחים הסכומים הביתה כמנותק מתלוש המשכורת. ואז ההרגשה היא: הנה אני מקבל את הסכום בלא קשר לעבודתי, ואני עובד ומשלם שיעור מס גבוה.

אני מציע לך, חבר הכנסת רובינשטיין, לא לקדש שום נושא, גם לא את ועדת כ"ן שחר.

קריאה:

זה עניין טכני.

שר האוצר "כהן-אורגד":

זה לא דבר טכני. זה דבר שמשפיע פסיכולוגית על העובד.

יאיר צבן (המערך):

אולי נתחזר ל-1974?

שר האוצר "כהן-אורגד":

שיטת 1974 היתה פחות צודקת. כיוון שהיא עסקה במערכות ניכרי ולא במערכות זיכוי. השיטה הזאת צודקת יותר.

חבר הכנסת רובינשטיין, אחד העיוותים הגדולים ברוח

ועכשיו לשאלתך, חבר הכנסת שבח וייס, מדוע לא על חלקים שמשכורתם נמוכה יותר?

שבח וייס (המערך):

מדוע לא מסכום של 2.5 מיליוני לירות לחודש?

שר האוצר "כהן-אורגד":

מדוע לא פחות?

יאיר צבן (המערך):

מה יהיה הסכום בסופו של דבר?

שר האוצר "כהן-אורגד":

כתוצאה של אי-הרצון לכלול בדרגת מס של 65% את השכבה העליונה של בעלי המקצוע הטכניים, שאותם רצינו להשאיר עדיין ברמת מס של 60%, ומתוך רצון להתרכז ולהתמקד בחלק העליון של בעלי ההכנסה ומשלמי המס, הגבולנו את עצמנו. מאוחר יותר תשמע את ההסתייגויות של חבר הכנסת רובינשטיין. הוא יאמר לך מדוע אסור לגעת גם באותה קבוצה של 14,000.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

הם נכללו ברוח ועדת כ"ן שחר. אתם הנהגתם את הרפורמה. אתם מתנכרים לצעדים שלכם.

שר האוצר "כהן-אורגד":

חבר הכנסת רובינשטיין, שאלת קודם מדוע לא לצמצם בהוצאות. כדאי שתדע, שישיראל היא מדינה שיש בה אחד משיעורי המס ברוטו הגבוהים בעולם, אבל היא מדינה עם אחד משיעורי המס נטו הנמוכים ביותר בעולם, על אף הוצאות הביטחון. וההפרש בין הברוטו לבין הנטו, חבר, הכנסת רובינשטיין, בא לירי ביטוי במערכת תשלומי העברה אינטנסיבית ביותר לבריאות, למוצרי מזון, לשירותי תחבורה, לחינוך, ולצערך עד לאחרונה גם לשירותי ולמוצרי יבוא. כמעט הכול היה מסובסד.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

—

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רובינשטיין, אתה רשום לדין. אי-אפשר לנהל כל הזמן דרישה עם שר האוצר.

שר האוצר "כהן-אורגד":

אם תקרא את דוח בנק ישראל תראה שמדובר בו על שיעור מס ברוטו.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

הנטו עלה מ-14% ל-24%.

שר האוצר "כהן-אורגד":

מערכת המיסוי ברוטו היא מהגבוהות בעולם: מערכת המיסוי נטו, שכללה מערכות רבות של סובסידיות כמעט לכל דבר, ולצערך, עד 10 באוקטובר, גם ליבוא, היא מערכת המחלקת את מרבית הסכום שאותו היא גובה.

במקביל לקיצוץ בתקציב, צמצמה הממשלה בצעדיה את הפער שהיה בין מערכת המסים ברוטו לבין מערכת המסים נטו, עלי-די צמצום תשלומי העברה. כל נשלה את עצמנו. את הניסיון שעברו המדינות המתקדמות במערב אירופה, ללכת לתשלומי העברה אינטנסיביים, שהכריחו ממעגל העבודה שורה ארוכה של עובדים, את הניסיון הזה כל ננסה לעבור על כשרנו עד תום.

ובאשר לקיצוץ הוצאות הממשלה, חבר הכנסת רובינשטיין — מעבר לצמצום בתשלומי העברה קיבלה הממשלה מערכת של החלטות, שבחשבוני שנות מסתכמות

חוברת ח' ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

ועדת כ"שחר ובמימושו היה מערכת הוצאות הרכב, שכולנו חיים עם האבסורד שבה עד היום.

יצחק ברמן (הליכוד):

הליכוד הבטיח לתקן זאת, ועד היום לא עשה דבר.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

חבר הכנסת ברמן, אינני בא להתחשבן לא עם הליכוד ולא עם המערך.

יצחק ברמן (הליכוד):

הגשתי הצעות חוק לתיקון המצב, ולא הרשו לי להביא אותן.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

אני מניח שמי שלא הרשה לך להביא אותן היה ידידך וידידי שר האוצר שמחה אוליך וז"ל.

יצחק ברמן (הליכוד):

לא. זה חבר מפלגתך.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

דוח ועדת כ"שחר כלל עיוותים בתחום מערכת הוצאות הרכב. ואינני בא, חבר הכנסת ברמן, להתחשבן לא עם הליכוד ולא עם המערך. אני מציע לעצמנו להתחשב בבעיות ובמציאות, שאותן צריך להתמודד, לא בעוד שנה כאשר יופעלו הרפורמות, אלא היום ומחר ומחרתיים.

יצחק ברמן (הליכוד):

מחר אתה יכול למכור את "פז" ולקבל 140 מיליון דולר.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

תנוח דעתך, חבר הכנסת ברמן, מרבית המניות בחברת "פז" תימכרנה, כדאי שתדע כאיש כלכלה, שגם כאשר אתה מוכר מכירה הונית, אינך פוחר בזה את הצורך להוריד את ההכנסות השוטפות של הציבור, זה אינו סותר את הצורך למכור את השליטה בחברת "פז".

היו"ר מ' כהן-אביב:

אדוני שר האוצר, לא נהפוך את הערב לערב שאלות ותשובות. אני אומר גם לחברי הכנסת, זה אינו ערב של שאלות ותשובות.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

ובכן, כאשר מדובר על נקודות הקצבה, מדובר על מיסוי נקודות הקצבה לאוכלוסייה המשלמת שיעור מס של 50% ומעלה, מדובר על אוכלוסייה, שהכנסתה לפני מס בחודש ספטמבר 1983 הגיעה ל-103,000 שקלים לחודש ומעלה. מדובר על המעמד הבינוני בקרב ציבור העצמאים והשכירים, לגבי אוכלוסייה שיש בה שלושה ילדים למשפחה ופחות, המשתכרת 103,000 שקל לחודש ומעלה.

שבח וייס (המערך):

מזה 50%, יש לי רק טבלה של 60,000.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

בבקשה, תוכל לברוק, אני אומר הכול במונחי ספטמבר 1983. לא מדובר על אוכלוסייה ברמת הכנסה נמוכה, מדובר על אוכלוסייה באותה רמת הכנסה שאלה התייחסת קודם, כאשר שאלת מדוע לא יוטל היטל מס נוסף, ובכן, מדובר באוכלוסייה שיש לה שלושה ילדים ומטה למשפחה, מדובר על הטלת המס על נקודות הקצבה לשני הילדים הראשונים במשפחה ולא על הילד השלישי.

מדובר במונחים כמוהיים: מתוך תשלומי קצבאות ילדים של כ-20 מיליארד שקל לשנה, ספיגת מס של כ-2.5 עד 3

מיליארדי שקל ס. החוק יכניס, לפי הערכתנו, כ-2.9 מיליארדי שקלים.

שולמית אלוני (המערך):

באזו מדינ: נשמע שלילד אין זכות של עזרה בהכנסה פנייה.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

חברת הכנסת אלוני, מגינת המסכנים, המדינה נמצאת במצב שיש לה גירעון של 5.5 מיליארדי דולרים, וחייבת בתוך זמן קצר לצמצם אותו — — —

שולמית אלוני (המערך):

זה שייך לגיל?

שר האוצר י' כהן-אורגד:

כן. חברת הכנסת שולמית אלוני, כדאי לך שתלמדי את הסוגיה ואז תביני את הקשר. אם תקראי פחות קריאות ביניים ותקשיבי מתחילת הדברים, תביני את הקשר. במדינה החייבת לקיים תקציב ביטחון בהיקף של מדינת ישראל, במדינה החייבת לכלום אינפלציה בשיעורים שבהם אנתנו נמצאים, אין זמן לרפורמות מצוינות, שיש להם מגרעת אחת — שתעבור שנה עד שתמומשנה. במדינה כזו יש צורך להפעיל מייד את מערכות המיסוי לתקופת ביניים של 16 חודש.

לכן אני מבקש מהכנסת לאשר את החוק, להצביע עבור החוק בקריאה ראשונה ולהעביר אותו לוועדה להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן-אביב:

לאיזו ועדה?

שר האוצר י' כהן-אורגד:

לוועדת הכספים.

שולמית אלוני (המערך):

אדוני היושב-ראש, אתה מצביע היום?

שר האוצר י' כהן-אורגד:

אדוני היושב-ראש, מכיוון שלצערי אני איאלץ לשבת עוד הערב עם נציגי העשתיים, לצורך הכטחת רווחיות היצוא וגידולו לשנה הקרובה, אבקש להודיע לבית שלא אשיב הערב על הדין. תודה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לשר האוצר.

שולמית אלוני (המערך):

א-אפשר להטיל חוק אחרי חוק ולתת לנו לדבר — —

אורה נמיר (המערך):

איוה דבר זה? אם אין לכם רוב, לא תצביעו?

היו"ר מ' כהן-אביב:

חברת הכנסת אלוני, אני סבור ובטוח שאת מכירה היטב את התקנון, התקנון מאפשר זאת.

שולמית אלוני (המערך):

התקנון מאפשר לנו למחות נגד הזלזול ולא להשתתף בדין.

היו"ר מ' כהן-אביב:

זכותך. אינני מחייב אותך להשתתף. חברת הכנסת אלוני, אינני מחייב אותך.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לומר משהו.

היור"ר מ' כהן-אבידב:
בבקשה.

אהרן הראל (המערך):

פעם נוספת, חוק לאחר חוק, כשהפוח פותח והכנסת מתוכננת, מסתכלים על יחסי הכוחות ולפי זה מחליטים האם עונים או לא עונים. אם זה המצב, אין טעם שנמשך את הדיונים הערב. זה יהפוך את הכנסת לחוכא ואיטלולא. אם שר האוצר עסוק כרגע, ואני מאמין לו, אז אחד מהשניים: יש לנו עוד ימי כנסת, נמשך את הדיונים באחד הימים הבאים. אם לא — נצביע עכשיו.

שולמית אלוני (המערך):

אנחנו מוכנים להצביע עכשיו.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אהרן הראל, קרא בתקנון — התקנון אומר את זאת במפורש, לא אנחנו יצרנו אותו, התקנון נוצר מיום קיום הכנסת. אם בדעתך לשנות אותו, זכותך להגיש הצעת תיקון. אנחנו פועלים בהתאם לתקנון, וכך נפעל הלאה.

שולמית אלוני (המערך):

לא נשתתף בדיון.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת אלוני, את יכולה שלא להשתתף. אני אינני מחייב אדם להשתתף.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

לא ניתן יד לשבור את ההליכים הדמוקרטיים.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי במסגרת של עשר דקות. רשומים 16 חברי כנסת. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבל-אמולונו, ואחריה — לחבר הכנסת יאיר צבן.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

שמועה גוונה לאוזני שכל מיני שיחות שלא החקיינו על כל מיני הרכבים של ממשלות לא אחד לאומי, על דבר אחד היה קונסנזוס. שהמערך, שכידוע יש לו פתרונות מצוינים שאפשר לשלוף אותם מהיום למחר — גם מורידים את שיעורי המס, גם מורידים את שיעורי הגבייה, גם מקצצים בהוצאה — באותן שיחות על דבר אחד היה קונסנזוס בין כל פלגי המערך, שיש סוג אחד של תיקים שאותם לא כדאי לקבל, ואילו אותם תיקים שבהם מציעים הצעות ופתרונות לא יעילים — — —

חיים רמון (המערך):

זה נכון גם לגבי הליכוד — הם הציעו לנו את האוצר, וזה היה גם להיפך.

מרדכי גור (המערך):

ההצעה שלנו היתה Package-deal — גם ראש הממשלה וגם שר האוצר.

שר האוצר י' כהן-אורגד:

ובכן, חבר הכנסת גור, בחלק מה-Package אתה טועה.

המציאות היא, שאנו יכולים לחפש, למצוא ולהמציא פתרונות מצוינים לגביית מס עמוקה יותר, ואמרת בתחילת דברי, שהם יופעלו במסגרת רפורמה ואכיפה. אי אפשר לגבות מס ממי שלא יודעים על קיומו. כאשר-משכללים את כלי האכיפה, כאשר מפשטים את החוק, כאשר מאחדים מערכות, ניתן להגיע לכך. אבל לא ניתן להגיע לזה בטווח המיידי. ובטווח המיידי העיוות הצפוי מהעלאת שיעור המס עד 65% — והעיוות קיים — נזק קטן בהרבה מהסכנה שציבור של

מעמדות ביניים ושל שכבות חלשות ישאל מחר, ובצדק, היכן נמצאה ההנהגה הכלכלית, לא הפוליטית, היכן נמצאו בעלי ההכנסות הגבוהות ומה היא תרומתם. להערכתו, יש בהחלט ערך מעבר לערך הכספי בכך שיוטל היטל זמני על המס בשיעור של 10%. להערכתו, הנוק של העיוות הזה יהיה קטן מאוד לעומת תועלתו.

יש, כמובן, ויכוח כמה יתן אותו החלק במס. להערכתו, לא מנהלי הבנקים הגדולים, לא מנהלי החברות המצהירים על הכנסתם, לא אותם עצמאים שמנהלים ספרים, לא הם שיצאו ממעגל משלמי המס כתוצאה מכך שמדובר על תוספת על ההכנסה שולית, הכנסה שבמונחי ספטמבר היתה שוות-ערך ל-4,500 דולר לחדש ומעלה. אותה אוכלוסייה תישאר במסגרת שיעורי המס ויתתן את התשובה החלקית, ואני אומר שהיא תשובה חלקית, על השאלה לגבי הטלת הנטל על השאר.

אהרן הראל (המערך):

נותנים רשות דיבור והשר ישיב עכשיו?

דן תיכון (הליכוד):

יש גם קואליציה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבריה, אתם תעבדו היום עד הסוף. היום אני אמצא את כל סדרי-היום. זה לא יעזור. בבקשה.

מיכאל חריש (המערך):

חבר אחד כלבד מהקואליציה רשום, עד כמה שראיתי. אחר או שניים.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אינך מדייק.

מיכאל חריש (המערך):

יש לי שאלה לשר האוצר, אם הוא יוכל לשוב בתוך חצי 'שעה' — האם הוא ישיב ותתקיים הצבעה הערב?

היור"ר מ' כהן-אבידב:

שר האוצר יכול היה שלא לומר זאת בראשית דבריו אלא להשאיר זאת לסוף. מה היית עושה? הוא הודיע. נאמר שלא היה מודיע והיה מודיע רק בסוף — היית מקבל את זה? אז מה ההבדל?

מיכאל חריש (המערך):

שר האוצר הודיע משהו. יש איזה היגיון של הידברות עם הכנסת. אם הוא אומר לנו שהוא צריך לדבר עם היצואנים — זה נימוק אחד. אם הבעיה היא יחסי הכוחות — כדאי שגם אנחנו נדע שמדובר על יחסי הכוחות ואז חבל לבזבז את זמנם של חברי הכנסת.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אולי שר האוצר רוצה לעיין בפרוטוקולים, לעיין היטב בחומר כדי להשיב. גם זו זכותו. אינני צריך להיכנס לנכבלי לב.

מיכאל חריש (המערך):

לא זה מה שנאמר. נאמר דבר, ואני מניח שהוא אמר דבר מהותי. לכן אם הוא אמר את זה בתום לב, אני שואל האם כשעה שמונה הוא מוכן להשיב ולקיים את ההצבעה.

משה שחל (המערך):

אני מבקש להעיר.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה.

חבורת ח' ישיבה רג'ה

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

עקיבא נוף (הל' כור):

דבר שני: על-פי הנוהג שהיה קיים במשך כל השנים, נשיאות הכנסת אומסכת, וגם החליטה מדי פעם, להפסיק דיון באמצעו. אבל, יא זה הנושא שעומד לפנינו. מה שעומד לפנינו הוא, האם בשלב מסוים, כסוף הדיון, יכול שר לומר שהוא מבקש שלא להשיב באותו יום — זו זכותו, על-פי הדרך שבה נהגנו במשך כל השנים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, אבקש רשות דיבור.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה, אדוני שר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

חבר הכנסת שחל אומר היום דבר שהוא אמר אותו גם מעל במת היושב-ראש. הדבר שאמר בטעות יסודו, ואני משתמש במלה עדינה.

משה שחל (המערך):

עדינה מאוד.

שר המשפטים מ' נסים:

היה ראוי לומר משהו אחר.

יעקב גיל (המערך):

אולי נשמע את המשהו האחר?

שר המשפטים מ' נסים:

סבלנות. במקום להגיד שיש לו כוונות — — —

שולמית אלוני (המערך):

דיון.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, מאז קום הכנסת כט"ו כשבט התש"ט ועד עצם היום הזה יש לשר, לא רק על-פי הנוהג אלא על-פי כל התקדימים, זכות לקבוע את המועד שבו הוא ישיב על דיון. השר איננו מבקש להפסיק דיון או לדחות אותו. הוא מבקש לשמור על זכותו לתת תשובה למתווכחים במועד ובזמן שהוא יוכל לעשות זאת. והכנסת וועדת הפירושים של הכנסת קבעו את הזכות הזאת לא רק לשר. הזכות הזאת ניתנה על-ידי ועדת הפירושים, לפני כשבע שנים. גם ליושב-ראש ועדה של הכנסת כאשר הוא מבקש להשיב. לאמור, כאשר מכריז השר או מכריז יושב-ראש הוועדה שהוא מבקש לתת את התשובה למתווכחים במועד אחר, אין אפשרות לנהוג אחרת. כך זה היה, כך הווה וכך יהיה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אלא אם יתוקן התקנון.

שר המשפטים מ' נסים:

אלא אם יחול שינוי בתקנון הכנסת. כל זמן שאין שינוי, ואני מקווה שגם לא יהיה שינוי, אין אפשרות למנוע מן השר לתת תשובה למתווכחים במועד שירצה. אין בקשה להפסיק את הדיון, אין בקשה לדחות את הדיון, אלא יש הודעה, בסמכות השר, להשיב בישיבה אחרת על הדיון שהתקיים באותו נושא. לכן, אדוני היושב-ראש, אני מבקש לנהוג כהתאם למה שמקובל ונהוג בכנסת מאז קומה.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אבקש רשות דיבור.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר המשפטים. אני נותן עכשיו רשות דיבור לחבר הכנסת משה שחל, ואחריו — לחבר הכנסת רוני מילוא. לא אשמע עוד דברים. אני אחליט.

משה שחל (המערך):

בכל הכבוד, העניין איננו נתון לשום שר, לא לשר האוצר ואפילו לא לשר הבריאות. אין חובה שהממשלה תשיב על הצעת חוק. הרשות בידי השר להשיב. הכנסת איננה חייבת שהתשובה הזאת תתקיים בכלל.

אם השר מחליט לדחות את הדיון, הרי רק הכנסת יכולה להחליט האם היא מסכימה או לא מסכימה. על כך, משהובא נושא לדיון, אתה, כיושב-ראש הישיבה, אם תבוא אליך פנייה של שר האוצר שהוא רוצה לדחות את התשובה שלו — אתה תהיה חייב להעמיד את הנושא הזה להצבעה לפני הכנסת, והכנסת היא שתחליט.

עקיבא נוף (הליכוד):

לא זה היה הנוהג שנהגנו לפיו כל השנים.

משה שחל (המערך):

חבר הכנסת עקיבא נוף, אינני מדבר על נוהג, אני מדבר על תקנון. בשולי עמוד 19 נאמר: פנייה מאת הממשלה ומאת שר אחד תוך כדי דיון על חוק מסוים או על עניין מסוים לדחות את המשך הדיון, או להפסיק את הדיון, צריכה להיות מובאת לפני הבית על-ידי חבר הממשלה. המשמעות של הכאה לפני הבית — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

על איזה סעיף אתה מדבר, חבר הכנסת שחל?

משה שחל (המערך):

משהתחילה הממשלה בדיון בחוק, אם תבוא הצעה מצדה שהיא מבקשת לדחות אותו, אתה כיושב-ראש חייב להביא את זה לפני הבית להצבעה. הבית יחליט אם הוא מסכים או לא מסכים. זהו הפירוש לסעיף זה, וכך צריך להיות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

איזה סעיף?

משה שחל (המערך):

קרא בעמוד 19 של התקנון, בהחלטת ועדת הכנסת מיום 18 בינואר 1951. י"א כשבט התשי"א. זו ההחלטה ויש לנהוג על-פיה.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אבקש רשות דיבור.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

רבתי, הרשו לי לעיין.

עקיבא נוף (הליכוד):

סגן יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת שחל, ציטט סעיף לא-רלבנטי. אם הוא מאיים עלינו, שכך הוא ינהג כאשר יהיה היושב-ראש, הוא ינהג מתוך לסמכותו. כנא לא נתבקשה הפסקת דיון. כנא הועלתה האפשרות הקבוצה והרגילה, שנהגנו בה כאשר היה חבר הכנסת שחל יושב-ראש הישיבה, לפני חמש דקות, שבתום דיון מסוים השר מחליט האם הוא משיב באותו יום או איננו משיב. זה בסמכותו של השר.

משה שחל (המערך):

איפה זה כתוב?

עקיבא נוף (הליכוד):

זה הנהג שאחר נהגת לפיו לפני חמש דקות, כאשר אמרת מעל הדוכן הזה, שלסגן השר רובין יש זכות — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת נוף, אתה מדבר אלי או אל חבר הכנסת שחל?

חוכרת ח' ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

אדוני היושב־ראש, הצעות החוק הללו בענייני מס הכנסה הן ידיות מן המותן, בחלקן — ידיות גישוש, כדי לכתוך את תגובת הציבור, אבל שום תוכנית רצינית אינה מוגשת היום לכנסת. אין מחשבה מעמיקה. רק דבר אחד מנתה את הממשלה ואת שר האוצר — אין לפגוע בציבור העובדים, אין להוריד את רמת חייהם. אין "בינתניים", אדוני שר האוצר. הוא הודיע כאן: "אלה הן הצעות בינתניים" אין "בינתניים". אין "לשוות המיידית". אין הממשלה רצינית ואם שר האוצר מתייחס ברצינות — הוא היה חייב להביא תוכנית כוללת היום, תוכנית לכל. אין צעד זה וצעד זה "בינתניים", ואחר כך נמתין אם יהיו בכלל צעדים נוספים.

הסכלנות של ציבור העובדים נוכח הגזירות הניתכות עליהם יום פוקעת. אם תימשך הדרך הזאת כטיפול בבעיות המשק, יתערער השקט התעשייתי, הוא יחלוף והאחריות על כך תיפול אך ורק על הממשלה ועל שר האוצר והם יסאו בתוצאות שתהינה לכך במשק.

אדוני היושב־ראש, מס ההכנסה ממלא שני תפקידים. ראשית, הוא מהווה מקור הכנסה עיקרי בתקציב ההכנסות של המדינה. שנית, הוא מאפשר חלוקת מחורשת של ההכנסה הלאומית בין הרוכזים השונים של החברה. ככל שחלקו של מס ההכנסה בסך כל הכנסות המדינה גדול יותר, ככל שהפרוגרסיביות של המס גדולה יותר, יש באלה עדות על מדיניות סוציאלית צודקת יותר. בהתאם לשני עקרונות אלה ברצוני להתייחס לשתי הצעות החוק שהובאו לכנסת על-ידי שר האוצר.

אין יוכוח שההצעות המוגשות לכנסת יגדילו את הכנסות המדינה ויביאו לספיגה נוספת של כספים מהציבור. אך השאלה היא האם התיקונים המוצעים עושים צדק עם האוכלוסייה של משפחות עם ילדים והאם הנטל מתחלק בצורה צודקת יותר. אדוני היושב־ראש, אתיחס לכל הצעה בנפרד.

ההצעה להטיל היטל על בעלי הכנסות גבוהות היא אומנם חיובית. אך ההכנסות כתוצאה מקבלת חוק זה לא תהינה משמעותיות. יש לראות בזה יותר דבר שבא להוכיח שהנה יש היענות לתביעה של ההסתדרות להטיל את הנטל הדרוש, נוכח המשבר הפוקד את המשק, על האוכלוסייה כולה בצורה צודקת יותר. אך יש לדעת, שזאת טיפה בים לעומת צורכי של המדינה, זה תשלום של מס שפתיים לגישה המצדדת בחתירה ליותר צדק סוציאלי במערכת המסים.

יכולתי להאמין יותר בכנות הכוונות של הליכה בכיוון זה והייתי רואה בכך צעד חשוב אילו הוכח הצעה זאת יחד עם הודעה ברורה מטעם שר האוצר. לא רק דקלרטיבית אלא גם מעשית, שיינקטו את כל האמצעים האדמיניסטרטיביים, המשפטיים והארגוניים כדי לחשוף את ההון השחור, הנאמד על-ידי כלכלנים זהירים ביותר 4 מיליארדי דולר, לגבות מבעליהם את המס, ולהעמיד לדין את המשתמטים שהתעשרו ושדדו את המדינה על-ידי אי-השלום של מס אמת. הייתי מעריכה את המאמצים והצעדים שיינקטו בכיוון זה, כדי שמש הכנסה ימלא את שני התפקידים המוטלים עליו. כפי שצינתי.

אדוני היושב־ראש, ברצוני להתייחס עתה להצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ד — 1983. אני מתנגדת עקרונית ומעשית להצעה להטיל מס הכנסה על סכומי נקודות הקצבה המשתלמים בעד שני הילדים הראשונים. על מי שיש לו שלושה ילדים וחזאי בניגם לנקודות קצבה, ושיעור המס השולי שלו הוא 50% או יותר. יש להצטרף על ששר האוצר מתחיל בגזירות דווקא אצל הילדים. הצעה זו היא אנטי-סוציאלית במהותה, ויש בה הפרת הסכם שנחתם בשעתו בין

היור"ר מ' כהן־אבידב:
חבר הכנסת רוני מילוא.

שולמית אלוני (המערך):

היור"ר מ' כהן־אבידב:

חברת הכנסת שולמית אלוני, חברי הכנסת, נראה לי, על פני הדברים, שהשר רשאי, ונאמר "רשאי", לתת תשובה מסיבה אחרת: ייתכן שיש הרבה נואמים, ייתכן שהוא רוצה לעבור על הפרוטוקול כדי להשיב כהלכה, ייתכן שהוא רוצה להתכונן כהלכה ולא לשלוף דברים מן המותן. לכן ניתנה לו הזכות הזאת. אני סבור, שזו זכות מוקנית בתקנון אלא אם כן יפרשו אותה אחרת. אינני רוצה להיכנס לכל מיני פלפולים אחרים.

חבר הכנסת, אנו ניגשים לדיון. חבר הכנסת שחל, כבקשה.

משה שחל (המערך):

העניין נשאר לפי הבנתו של יושב־ראש הישיבה.

היור"ר מ' כהן־אבידב:

חברי הכנסת, אינני רוצה להתווכח עוד. חבר הכנסת רוני מילוא, חברת הכנסת שושנה ארבל־אלמחוליו, אני מבקש ממך לעלות לדוכן. אחריה — חבר הכנסת יאיר צבן. חבר הכנסת יאיר צבן אחריה.

שושנה ארבל־אלמחוליו (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כל הסערה הזאת יכולה הייתה להימנע אילו גם השרים ידעו קצת הליכים פרלמנטריים. שר האוצר עשה משגה, שהודיע מלכתחילה שהוא לא ישיב. את הדברים האלה יכול היה לומר בסוף. איש לא חייב אותו להודיע מעל בימת הכנסת מייד שהוא לא ישיב. אילו זה היה המצב, לא היה מתנהל כל הוויכוח הזה והיושב־ראש לא היה צריך להכריע כפי שהוא הכריע. מן הדיון שגם השרים יתעמקו קצת בתקנון, ילמדו אותו וילמדו הליכים פרלמנטריים.

אדוני היושב־ראש, חשבנו, אני חשבתי, שהיום שר האוצר יביא לכנסת תוכנית כוללת ורצינית כיצד יש בדעתו לפתור את המשבר הפוקד היום את המשק: תוכנית כוללת שאליה נוכל להתייחס, תוכנית שבה תינתן תשובה כיצד לספוג כספים מהציבור וכיצד לשלל ולהעמיק את גביות מס ההכנסה מהציבור, ובמיוחד מאלה המשתמטים מתשלום מס אמת. כיצד לגבות יותר מס הכנסה מהעשירים — — —

רענן נעים (המערך):

חברת הכנסת ארבל־אלמחוליו, שר האוצר איננו. אני מציע לך לבקש — — —

היור"ר מ' כהן־אבידב:

חבר הכנסת רענן נעים, הוא הודיע את הסיבה. ואולי יש עוד סיבה — הגינתו — כשאמר שלא ישיב היום, כדי לעיין בפרוטוקול ולהשיב אחרי עיון. יש שרים אחרים אשר יושבים כאן. אני מבקש שנמצא את סדר־היום עד תומו, כפי שקבענו.

שושנה ארבל־אלמחוליו (המערך):

סברתי שהוא יביא תוכנית כיצד לספוג כספים מהציבור, כיצד לשלל ולהעמיק את גביות מס ההכנסה ירימיתר מאלה המשתמטים מתשלום מס אמת, כיצד לגבות יותר מס הכנסה מהעשירים וכיצד לחלק את הנטל על הציבור בצורה צודקת יותר.

עכר זמן רב מאז נכנס שר האוצר לתפקידו, אלא שמאז אנחנו נוסעים רק הצהרות ודיבורים, ואין תוכניות ואין מעשים.

הצעת החוק באה לפגוע בהישגים סוציאליים שהמערך הנהיג בחקופת שלטונו. הוא הביא להוצאתן של אלפי משפחות ממעגל העוני ואפשר למשפחות עם ילדים לחיות בכבוד. בשנים האחרונות אנו עדים לכך, שמספרן של המשפחות עם ילדים החיות מתחת לקו העוני נמצא בעלייה, והפערים בחברה הישראלית הלכו והתרחבו.

אני רוצה לקוות, שהכנסת לא תיתן את ידה לחוק אנטי-סוציאלי זה ולא תשלים עם הפרת אמנה שהיתה בין ההסתדרות הכללית לבין המעסיקים, לפני שקצבאות הילד הראשון והילד השני שולמו על-ידי הבריתות הלאומי.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחברת הכנסת ארבל-אלמולינו. רשות הדיבור לחבר הכנסת ירוחם משל, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צכן.

דן חיבון (הליכוד):

אולי כדאי שהשר יחזור?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אני מודיע, שאם לא יושב שר ליד שולחן הממשלה, אני אפסיק את הישיבה, עד שיבוא שר. לא ייתכן ששולחן הממשלה יהיה ריק.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
עם כל הכבוד, אני בכל זאת מייצג את הממשלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני רוצה שאחד השרים ייכנס.

ירוחם משל (המערך):

אין דבר, אני מוותר. אינני מייחס חשיבות כל כך גדולה לכך שהיה פה שר זה או זה. הכנסת חייבת לדעת על מה היא דנה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אני מבקש שלא להפריע.

ירוחם משל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו דנים כעת באחד החוקים החשובים, שנוגע ל-50% מכלל הילדים במדינה. ויתרתי על העצה של יושב-ראש הישיבה לחכות עד שהשר יגיע. שר אחד יותר, שר אחד פחות; הנושא הזה נוגע להרכב חברים, להרכב מאורחי המדינה. אנחנו נסביר לחברי ההסתדרות, לאותן משפחות של הילדים שאנחנו מדברים עליהם, איך מחייבת הממשלה לכל זה: להציע ולברות, להציע וללכת, העיקר שההצבעה תהיה היום. אבל הציבור שומע, ואנחנו נשמע את הדברים לציבור.

החוק נקרא "חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה)". הוראת שעה, לפי ניסיוני בכנסת, היא סימן לאריכות ימים. בכנסת הקודמת, בכנסת התשיעית, אדוני היושב-ראש, הובא חוק הוראת שעה, חוק חינוך חינוס, והטילו 0.3% על כל משלמי המסים, כמובן משלמי מס אמת. אותם חברי הסתדרות או שכירים שלא שילמו כלל עבור לימוד על-יסודי התחילו לשלם. שר החינוך — ואני מאחל לו באמת בריאות — הודיע בכנסת התשיעית: זה רק לשנה אחת. שר האוצר הראשון והשני הודיעו: זה רק לתקציב אחד. מאז כבר יש כנסת שנייה, שכתו את הבטחת הממשלה, שכתו את ההודעה לכנסת ואנחנו מחזיקים בהוראת שעה. הוראת שעה היא סימן לאריכות ימים. אני מאחל אריכות ימים; אינני מאחל אריכות ימים לממשלה, שנוהגת כך בהבטחותיה בפני הכנסת.

על מה אנחנו מדברים? הבה ונשמע פה: "יחיד שביחס הקובע" — מהו היום הקובע, תקראו בחוק — "זכאי על-פי

ההסתדרות הכללית לבין המעסיקים בדבר תשלום קצבאות לשני הילדים הראשונים.

אין ויכוח שהמדינה זקוקה להכנסה נוספת, כי אין להשלים עם הפעלת מכשך הפרסום בשלוש משמרות להדפסת שקלים. ההזרמה האחרונה, של 36 מיליארד שקלים בחודש נובמבר, היא שמן על מדורת האינפלציה וסימן היכר להתדרדרות המשק. אך השאלה היא מה צריכים להיות מקורות הספיגה ואילו אמצעים צריך לנקוט כדי להקטין את הגידעון בתקציב המדינה. כל ההצעות של שר האוצר החדש, מר כהן-אורגד, שנשמעו עד כה, נוסדות אופי אנטי-סוציאלי מובהק, כאשר הקו המנחה הוא הורדת השכר הראלי של העובדים, ייקור השירותים החיוניים על-ידי הטלת אגרות, כמו בחינוך, וייתכן גם בשירותי הבריאות, פגיעה בקצבאות הביטוח הלאומי, בקשישים, בפנסיונרים, בילדים בפנימיות, בנעור המנותק שאינו עובד ואינו לומד. אך עד היום לא שמענו שום הצעה למניעת רווחים מפרדים, ספקולטיביים, לספיגת כספים מהעשירים ומהמתעשרים, להפסקת החגגות של ה"דולצ'ה ריטה" הנמשכות עד היום ודוקרות את עיני הציבור.

אדוני היושב-ראש, מגוון לדבר על הכנסות שהיו למדינה מהטלת מס הכנסה על קצבאות שני הילדים הראשונים, כאשר באותו זמן נמשכת השעוריה של ביטול טיסות "אל על" 36 שעות בשבוע. הגורמות לחברה הפסד של עשרות מיליוני דולרים, חלקן במטבחי-חן. שיכוסה בסופו של דבר על-ידי תקציב המדינה. הטלת מס הכנסה על קצבאות שני הילדים הראשונים תפגע ברכבות משפחות צעירות אשר הקימו משפחה והתחילו לבסס את חייהן, ולפתע פתאום, נוסף על הגזירות הניתכות עליהן מדי יום בימוי על-ידי האינפלציה המסחררת, השחיקה בשכר העבודה, החזר המשכנתה הצמודה לדירה והייקור הבלתי-פוסק של השירותים החיוניים, בעיקר בתחום החינוך ומעונות היום, תבוא מכה נוספת. שתקטין להם את ההכנסה המדינית.

ממשלה הנוכעת לחכתיבו של שר הפנים ואינה מנהיגה שיעון קרן, דבר הנדרש על-ידי כל הגורמים במשק, ומפסידה בשל כך עשרות מיליוני דולרים, כאשר הוצאות הדלק גדולות והפיריון קטן, רואה בכיסום ובפגיעה בקצבאות הילדים עוגן הצלה להקטנת הצריכה הציבורית ולחיסכון בהוצאותיה.

הצעה זו היא חוליה נוספת בשרשרת ארוכה של צעדים אנטי-סוציאליים ששר האוצר החדש מנסה להנחית על הציבור. תוצאותיהם התיינה פגיעה חמורה ברמת החיים של חלק גדול מהאוכלוסייה, בראש ובראשונה של העובדים השכירים, והרחבת הפערים הסוציאליים. בכך יתגשם "חזון הסוציאלי" הנשגב, שהעניים יתעשרו והעשירים יתעשירו.

סיעתנו נאבקה נגד כוונותיה של ממשלת הליכוד מאז עלותה לשלטון לפגוע בקצבאות הילדים. בתקופת שר האוצר יגאל הורביץ רצו לבטל את הקצבאות לשני הילדים הראשונים. התנגדנו לכך בכל התוקף. ההסתדרות הכללית התנגדה ולא נתנה לעשות זאת. ניהלנו מאבק ציבורי ומנענו את הגזירה. אך קצבאות הילדים היו אצלה תמיד על הכוונה, והנה הצעד הראשון ששר האוצר החדש מציע לעשות הוא פגיעה בקצבאות הילדים.

למעשה, פגעו בקצבאות מזמן. כאשר ערכן הראלי ירד חלה שחיקה מצטברת מאז שנת הרפורמה במס ההכנסה ב-1973. כיום קצבאות הילדים עומדות על 2.8% מהשכר הממוצע במשק, במקום על 5% מהשכר הממוצע בשנת הבסיס. האם לא די בכך שנגזלו ממשפחות עם ילדים כספים רבים כמשך השנים הללו? האם אין די בכך שערכן הראלי של הקצבאות נשחק ב-40%?

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה);
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

מטבעות זהב ואינם יכולים להגיע לדירה. אלה שמגיעים לדירה — משועבדים לצמיתות בלי פתרון לכך.

היה פה בכנסת חבר הכנסת דוד שטרן, הוא היה בשורות הקואליציה, הוא איננו באופוזיציה. הוא מודיע כעת: עשרות זוגות צעירים ביטלו כחודש האחרון חתום לרכישת דירות. הסיבה — הם מתקשים לעמוד בהוצאות הלוואות. חבירות בניה מנסות לקבל עבודות בחוץ-לארץ, בשל השפל בענף. אתמול אמר את זה נשיא ארגון הקבלנים, ישב ראש הממשלה, שמע את זה היטב ונתן הצהרה מדינית. ישב שר הבינוי והשיכון, שמע את זה ואמר: זה לא נכון, אנשים אינם יכולים להגיע לדירה, אומר שר הבינוי והשיכון: יש דירות ריקות. יש דירות ריקות ואלה שזקוקים לדירות אינם יכולים להגיע אליהן. הלוואות, הלוואות — קל מאוד לקבל הלוואות, קשה מאוד לשלם אותן. במצב קשה כזה קל מאוד לשר האוצר לומר שיש חסיסה במקומות העבודה. הוא יוצר את החסיסה, ועוד אומר למה יש לו זמן ולמה אין לו זמן.

מדברים על קצבאות הילדים. אומר שר האוצר, בתשובתו על דברי חבר הכנסת רובינשטיין: שהוא רוצה לחקן את עיוותי בן-שחר. מה היה לפני בן-שחר? — הקבלנים, נותני העבודה, המעסיקים, שילמו בעצמם עבור תוספת הילדים. היה ניכוי במקום זיכוי. העובדים קיבלו את כל התנאים הסוציאליים במקום העבודה. אנתוני, ההסתדרות, באנו ובהתערבות העברנו את שלושת הילדים הראשונים לביטוח הלאומי. לא העברנו אותם לשר האוצר, העברנו אותם לביטוח הלאומי. כסף יש בביטוח הלאומי, אבל לא די ששר האוצר אינו משלם את חובות הממשלה לביטוח הלאומי כעד קצבאות הילדים, גם תהיה לו הרשות והסמכות להשתמש בכסף של הביטוח הלאומי, אם הכנסת תיתן לו. אין לו הסמכות המוסרית לשים את ידו על כספי קצבאות הילדים, כאשר הוא אינו משלם בעדן. גם כאן הוא מקבל את הכספים לידו, ואני יודע כמה מכספי הביטוח הלאומי, מכספי קצבאות הילדים, יש בידו האוצר. הוא מחזיק את כל כספי הביטוח הלאומי, מחזיק אותם בידו. ואחרי זה, הביטוח הלאומי גם צריך לשלם לך, אדוני שר הבריאות, עבור הסיעור — כשהספק בדי שר האוצר, לסייעור יש מיליארדים, ואתה שותק וזאני נלחם עם שר האוצר לתת את הכספים לסייעור ולנוגעים בדבר.

שר הבריאות א' שושטק:

אינני שותק, אינני שותק.

ירוחם משל (המערך):

כבר אמרתי פה בכנסת: חייבים לעשות סוף, כי לשר האוצר אין סמכות לשים את ידיו על כספי הביטוח הלאומי. הוא אינו משלם, אנתוני נשלם. זה חוזה בין המבוטח לביטוח הלאומי, ואי אפשר לשים את היד על הכספים האלה ולערער סמכויות וסדרי חיים.

ועדת בן-שחר — הפועלים ויתורו על התנאים הסוציאליים שלהם והתשלומים עבור שלושה ילדים, הכול עבר לביטוח הלאומי. למה? לא רצינו שהעובד יבוא למקום העבודה עם מספר הילדים שלו, והמעביד יתייחס אל העובד לפי מספר הילדים שיש לו. אנתוני רואים את הילדים כנכס לאומי.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אין להפלות את העובד לרעה בגלל — — —

ירוחם משל (המערך):

נכון. לכן שחררנו את נותן העבודה מהתייחסות לפועל לפי מספר הילדים שיש לו. אנתוני הגענו לכך, שיהיה סדר אחד לכולם. כשם שאני מתנגד לכך שעובד לא יתקיים ממה שהוא משתכר במקום עבודתו, כך אני תורשכ שילדים הם נכס לאומי,

הפקודה לנקודות קצבה בשל לא יותר משלושה ילדים ויש לו בשנת המס או כתקופת השומה המיוחדת שהיום הקובע מתייחס אליה סכום הכנסה ששיעור המס החל עליו הוא 50% או יותר" — כאן אנתוני יודעים כבר מה אמר שר האוצר: הוא מגיש את הצעת החוק שלש עשרה צדק. למי הוא רוצה לעשות צדק ומה מידת הצדק ונורמות הצדק של שר האוצר? הוא ממחר מאוד להגיש את הצעת החוק הזאת. עוד אומר כמה הוא לא ממחר, שר האוצר הרכיבי. הוא ממחר מאוד, ואולי הוא היה גרוע עוד יותר משר האוצר השלישי, בוודאי גרוע יותר מהשני ומהראשון. בצעדי ענק הוא נמשך, כמו בכוח מגנטי, לדברים החמורים שהיינו עדים להם מאז תחילת כהונתה של הממשלה הזאת.

מי הם האנשים ששר האוצר רואה אותם כמקור להכנסה גבוהה? על מי אנתוני מדברים? אנתוני עדים כעת לכך שמחירי הדירות בארץ, במנהלים שקלים, עלו, אבל לעומת העלייה במחירי הדירות לא חלה עלייה מקבילה במשכנתאות לדירות. המשכנתא מהווה שליש מערכה של דירה צנועה, עקב כך חלק גדול מאוכלוסיית הקונים הפוטנציאליים אינו מסוגל לממן קניית דירה. הדבר עלול לגרום למשבר בענף הבנייה ולפיתורי עובדים. בעיה נוספת היא עומס החזר ההלוואות של הזוגות הצעירים, הנמצאים בתחילת דרכם, ושכרם הוא מהנמוכים במשק. לתת החזר המשכנתא מגיע לכדי 40% מהכנסה הכוללת של הזוג הצעיר.

רבותי, אדוני היושב-ראש, לכולם יש פה ילדים או נכדים. על מה מדובר כאשר אומרים — 50%? 50% — מדובר על זוגות צעירים. כולנו רוצים את הזוגות הצעירים. המשבר הקשה ביותר לזוג הצעיר בא אחרי שהתחתנו. לא לכולם יש הורים עשירים. היא הולכת לעבוד, הוא הולך לעבוד, יש להם דירה צנועה מאוד — ועוד אדבר על המשכנתאות — נולד להם הילד והם צריכים לתת 40% מהכנסתם לחזר המשכנתא. כשהיא מפסיקה לעבוד, תופס אותם שר האוצר כדי לעשות אתם צדק. אין זה נכון שאנשים אלה הם בעלי סכום הכנסה ששיעור המס החל עליו הוא 50%. זה — מהכנסתם ברוטו. מזה מורידים לאותו הזוג הצעיר, שהיא מפסיקה לעבוד, 40% כדי לשלם את המשכנתאות. המשכנתאות הולכות וגדלות, הכול צמוד, ואנתוני חייבים לדרוש קודם כולל לבטל את עניין ההצמדות במשכנתאות. אנשים נכנסים לחובות ולעולם לא יצליחו לצאת מהם. הם יתנתנו לא ילדיהם, יגיעו לנכדים ולא ישלמו את המשכנתא הזאת. אנתוני מצמידים אותם לצמיתות. מדברים פה בשקט על נושא כזה, אבל יש טרגדיות אצל משפחות. דברו אליהן. כשאחת מדברים בשכונות אתם מדברים אחרת. מה זה 50% מהמס שהשלי? זה הברוטו שלהם, ואחר כך יש מס עריות, אגרת חינוך ואגרת בריאות ששר הבריאות רוצה להציע. וכעת מציעים שאותו זוג צעיר שהגיע לתקופה הקשה ביותר בחייו — כשהיא מפסיקה לעבוד, ויש להם ילד אחד, ילד שני — אז רוצה שר האוצר לעשות אתם צדק.

עם מי הוא רוצה לעשות צדק? יש הון שחור של 5 מיליארדי דולרים, ומה זה הון שחור? — ההון השחור הזה נובע רק מכך שאין משלמים מס אמת. שר האוצר מחפש — הוא יגבה, הוא יעשה. שר האוצר הראשון, השני והשלישי יגבו, יעשו, ובמקום 2 מיליארדי דולר הון שחור הגיעו ל-5 — 6 מיליארדי דולר. הם גובים, ובינתיים תפסו את הזוג הצעיר. ומיהו הזוג הצעיר? — הזוג שמשלם מס כטרם קיבל את המשכנתא. אצל אלה — מכניסים את היד לכיס. באלם הזה יש שקט, אבל סערה גדולה משתוללת ביישוב, סערה גדולה במקומות העבודה. זה יביא לתסיסה ולמפנה גדול ביחסי העבודה. מצד אחד, יש זוגות צעירים שאינם יכולים להגיע לדירה. הם נרשמו כזכאים, מחזיקים בכיסם מכתב וזאת עם

של חוגי אופוזיציה, אלא ברוח בנק ישראל על שנת הכספים 1982: "נטל המס כהגדרתו הרחבה, דהיינו — סך המסים פחות תמיכות ותשלומי העברה, עלה ריאלית בין 1981 ל-1982 בכ" 80% והגיע לרמה חסרת תקדים בעשור האחרון. במחצית השנייה של השנה הגיע נטל המס כולל מלוות חובה ל-24% מהתוצר הלאומי, לעומת 14% בממוצע לשנים 1975 עד 1981" — אלה השנים שאחרי הנהגת הרפורמה על-ידי שר האוצר רבינוביץ וז"ל. "סך המסים הגיע ל-51% מהתל"ג לעומת 47% בממוצע לשנים 1975 עד 1981".

ולהלן: "הגידול בהיקף סך המסים הוא אחד המדרים להגברת מעורבותה של הממשלה במשק, מעורבות הפוגעת ביעילות הקצאת המקורות ובאפשרויות הצמיחה". פשוט מאוד.

אם אני מחיל את הדברים האלה על שתי ההצעות שהגיש היום האוצר, אני חייב לומר, בלשונו של דוח בנק ישראל, כי האוצר מציע להגביר את מעורבות הממשלה במשק, לפגוע ביעילות הקצאת המקורות ובאפשרויות הצמיחה. וזה על רקע של משק הסובל מסטגנציה כלכלית.

יש בינינו ויכוח איך להטיל את נטל המסים. יש האומרים: יותר על שכירים; יש האומרים: יותר על עצמאים. יש האומרים: יותר על הכנסות; יש האומרים: יותר על הוצאות. יש האומרים: מסים ישירים; יש האומרים: מסים עקיפים. אבל האוצר מציע כאן להגדיל את סך כל הנטל, הרבה מעבר לנטל שהיה אי פעם בתקופת ממשלות המערך. ובתקופת ממשלות המערך עמדו נציגי הליכוד וגח"ל על הדוכן הזה והתריעו יום יום על הנטל הבלתי נסבל של המסים. ושוב, אני מדבר על כלל המיסוי המוטל על הציבור הישראלי.

באה הממשלה ואומרת: לא, צריך להגדיל את זה עוד יותר. במחקר שערך שלמה יצחקי במכון "פאלק" בירושלים מצוין, כי בעשור השלישי לקיום המדינה גדל המיסוי בשיעור שנתי ריאלי של כ-12% לשנה. ואם הוא לוקח את שנת 1970/71 כ-100%, אזי בשנת 1978/79 יש לנו 194.9%, והשנה אנו מגיעים, כמובן, מעבר לכך, עד ל-57% מהתל"ג.

אדוני היושב ראש, אם כך, גם ההשוואה לשנים עברו וגם ההשוואה למדינות אחרות מצביעות על כך, שישיראל הגיעה לנקודה קריטית, שהיא אינה יכולה לעבור אותה. בשיעור המיסוי מתוך התל"ג המוטל על הציבור, כל בדיקה אובייקטיבית תוכיח, שמשק אינו צומח בשיעור מיסוי כזה. כל בדיקה אובייקטיבית תוכיח, שמעורבות הממשלה בשיעור מיסוי כזה מגיעה לסף גבוה של אי-היעילות הכלכלית.

אני מתעלם לרגע מדמיון מעניין שילת הזכות לקצבת ילדים על-ידי הטלת המס עליה. ואני מתעלם מהעובדה, שלפי כל הנתונים שיש לנו, הגדלת שיעור המס מעבר ל-60% לא מגדילה את ההכנסות אלא מורידה את ההכנסות. מעודדת את ההתחמקות ממס, פוגעת במסור המסים — כל הדברים שנאמרו ברוח בן-שחר. אני מתעלם לרגע מזה ומרבה כעת רק על העניין המקורי כלכלי. מדינה שלמעלה מ-50% מהתל"ג שלה עוברים דרך הממשלה ורובע ממנו נלקח על-ידי הממשלה נטו, מדינה כזאת מוציאה את עצמה מכלל המדינות התעשייתיות המתקדמות. פשוט מאוד.

אומר לי חבר הכנסת חיים רמון: הנתונים אינם נכונים, כי חלק מהתל"ג הוא הכנסה שחורה. אני מקבל שיש ודאי הכנסות מעלמות וצריך להילחם בתופעה זו, בין השאר על-ידי הורדת שיעור מס ההכנסה. אבל, אני קצת מתקשה להבין את הדברים של חבר הכנסת חיים רמון, שכן אנו משווים את הנתונים למדינות אירופה ולמדינות אחרות, שבהן שיעור ההתחמקות

וצריך לשחרר את נותן העבודה מהתייחסות לפועל לפי מספר הילדים שיש לו.

אנחנו רואים את המוסד לביטוח לאומי כמקום שבו צריכה להיות צבירת ההון לתשלום קצבאות הילדים. אילו בא שר העבודה והרווחה או מנהל המוסד לביטוח לאומי, ואמר: אין כסף במוסד לביטוח לאומי, היינו דנים כזה. אבל המציאות היא, שיש דורבות של כסף, לא די שהכספים שצריכים להיות משולמים למען הילדים, הם בידי האוצר; והוא עוד בא בשם הצדק כביכול להטיל מס על קצבאות האלה. יש הצטברות של כספים, יש מיליארדי שקלים. שר האוצר איננו משלם מה שהתחייב לפי החוק, ואת הכספים האלה הוא מחזיק בידי.

שר האוצר שמע כמה מן הדברים שנאמרו פה, אמר את דבריו והלך. אילו הוא היה מכבד את הכנסת ואת מחויבותה לנושא הביטוח הלאומי, היה נוגה אחרת. הוא טוען עכשיו, שהוא רוצה לתקן את עיוותי ועדת בן-שחר. אני הגשתי הצעת חוק האומרת, שאדם המקבל מנותן העבודה תשלומים להבראה, יהיה פטור ממס הכנסה. מה אומר שר האוצר? — אי-אפשר להיענות לתביעתך, כי זה נוגד את ועדת בן-שחר. כאשר צריך לתת לעובדים — ועדת בן-שחר קדושה: כאשר צריך לקחת מהעובדים — אין קדושה לוועדת בן-שחר. כך שחר נגד, בן-שחר בעד. הכנסת חייבת לדעת על מה היא מחליטה כעת.

אדוני היושב ראש, אומנם שר האוצר איננו באולם, אבל הוא ודאי יציין בפרוטוקול, לא היה לו זמן להקים ועדות בנושא היצוא והתפוקה, והנה כעת הוא ממחר לשיבה. לפני שבועיים ביקשתי שיכנס את הישיבה, אבל לא היה לו זמן. כל אלה הם רק תירושים.

הכנסת צריכה לשחרר את עצמה מהפיקוח ומשימת הדי של שר האוצר עד כספי הביטוח הלאומי, אלה האינטרסים של השרים. אם אתם, כולכם, לא תתאחדו, יבוא יום שתצטרכו לבקש מקבץ יד משר האוצר, למרות כל הכספים העומדים לרשותכם.

אני מבקש מהכנסת לדחות בתורף את הצעת החוק להטיל מסים על קצבאות הילדים באופן כללי, לא על שני ילדים ולא על ילדים בכלל. תודה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת ירוחם משל, ורשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, יש שני קווי אופי משותפים לשתי הצעות החוק ששר האוצר הביא בפנינו. קו ההיכר הראשון הוא, שהן מגדילות את נטל המס על הציבור הישראלי בכללותו. קו ההיכר השני הוא, שהן שוברות את הרפורמה שהונהגה על-ידי שר האוצר רבינוביץ וז"ל בעקבות המלצות הוועדה שבראשה עמד הפרופסור חיים בן-שחר. שתי התכונות האלה הן שליליות, והן כעצם מצדיקות את החזרת שני החוקים האלה לממשלה.

אני מבקש לדון תחילה בהיכר הראשון, בהגדלת נטל המס. שר האוצר אמר, שבישראל נטל המס נטו, דהיינו — לאחר ניכוי תשלום ההעברה, אינו גבוה כל כך, והוסיפו חברי הכנסת משרות המערך, שבעצם צריך להביא בחשבון, שחלק מהתל"ג הוא הכנסה שחורה, ומשום כך נטל המס בישראל אינו כה גבוה.

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקש לקרוא לפניכם מה כתוב על המצב הזה ברוח בנק ישראל, לא בפרסום

חבורת ח' ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות בבורות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

אחר כך אומר כמה דברים על חלוקת הנטל ועל חלוקת ההכנסה הלאומית. אבל אותו היגיון שמונח מאחורי החוק הזה, והמחשבה, לדעתי, באורח פופוליסטי באצטלה סוציאלית — מדוע הוא לא יביא אותנו מחר לומר שנגבה שכר לימוד בבתי הספר מהעשירים בסביון ובהרצליה-פיתוח וכדומה? מדוע הוא לא יאמר לנו מחר שנגבה תשלום בבתי-החולים עבור השירותים הרפואיים הלאה, לאלה ולא לה? אינני חס על כספי אבל אני למד מהניסיון ההיסטורי, שכל מי שהלך בניסיון לפתח שירותי חברה ורווחה סלקטיביים ודיפרנציאליים, אולי מכספי הציבור, פגע מעט בכיסם של בעלי היכולת. אבל הללו, מכיוון שכיסם גדול, מצאו תרופה. מה שקרה הוא שפגעו החלשים. אין מערכת בעולם שבנויה לטיפול סלקטיבי. במאמר מוסגר אומר עכשיו דבר פנטסטי, על הקצבה לחימום לקשישים. כיוון שהיא אינה מבוצעת על יסודות של עקרונות אוניברסליים, אלא היא דיפרנציאלית וסלקטיבית באופן המימוש שלה, אנחנו במצב שהכספים אינם יכולים להיות מנוצלים, מפני שהעובדים הסוציאליים אינם יכולים להגיע לכל הבתים, שבהם נמצאים זקנים ונזקקים שקר להם.

שבח וייס (המערך):

המשכורות הן סלקטיביות.

יאיר צבן (המערך):

חינק אדבר על זה.

שבח וייס (המערך):

זה סוציאליזם מעוקם.

יאיר צבן (המערך):

אינני יודע איפה אתה מכיר סוציאליזם אחר. בשום מקום מפלגה סוציאליסטית —

שבח וייס (המערך):

במצע מפ"ם מס ההכנסה הוא פרוגרסיבי.

יאיר צבן (המערך):

מה אצל כל הדרך? אני אגיע לזה. אתה מדבר על קצבאות ילדים, אני מגיע לצד האופרטיבי. אלה קצבאות שהתחילו מתוספת משפחתית. אלה קצבאות שהיו פעם בגדר זיכוי כמס הכנסה. הרי זו הונאה והעזמה כפולה ומכופלת.

שבח וייס (המערך):

פעם היו משכורות משפחתיות בהסתדרות. עכשיו יש משכורות גדולות ובורגניות. הכול חדר-צדדי.

יאיר צבן (המערך):

חבר הכנסת שבח וייס, לעובדים היה הסדר, ואיש לא אמר, כאשר היה הסדר, שבעלי שכר מדרגה מסוימת ומעלה לא יקבלו זיכוי במס הכנסה, או לא יקבלו תוספת.

שבח וייס (המערך):

חבל שלא אמרו.

תמר אשל (המערך):

זו היתה התחייבות.

הי"ר מ' כהן-אביב:

חברי הכנסת, אתם מתבקשים שלא להפרע לחבר הכנסת יאיר צבן.

יעקב גיל (המערך):

אני רוצה לומר לך, אדוני מחיפה, כי מצפון חיפתח ההתנגדות. זה חמש שעות נאבק חבר הכנסת וייס מול העניין הזה.

יאיר צבן (המערך):

אני רוצה לומר, שאיני מלגלג על כיוון המלחמה של חבר

ממס בוודאי לא קטן מזה בישראל, ואולי אף גדול יותר. אפילו בארצות-הברית של אמריקה, ששם מדובר על מערכת המיסוי החזקה והאיתנה והרקונית ביותר בעולם, מעצבים את שיעור הכלכלה השחורה שאינה משלמת מס הכנסה כ-20% ויותר. זה בערך האומדן שיש לנו בישראל. כשאני מדבר על מדינות כיבשת אירופה, שיעור ההתחמקות נאמד בהרבה מעבר לכך.

יצחק ברמן (הליכוד):

איטליה, צרפת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המהכז):

אינני מדבר על איטליה. אינני מדבר על צרפת. אני מדבר אפילו על מדינה כמו גרמניה. כלומר, כשאנחנו משווים, אנחנו משווים דברים דומים. אנחנו הגענו לשיעור מסוי, נטו אני מחכוך, שאינו מאפשר למשק לצמוח בלי סיוע כלכלי מסיבי, שולקת מכספי משלמי המסים. זו העברה מכיס לכיס שתורמת לאי-יציבות, כפי שאומר בנק ישראל, ובדרך הולך כסף לניפוח המנגנון הציבורי.

אני רוצה לומר גם דבר נוסף לשר האוצר, חבל שהוא אינו כאן. לא רק עניין הנטו חשוב. גם עניין הברוטו חשוב. כאשר 57% מהתל"ג עוברים דרך הכיס של הממשלה, זה מוכרח לתרום לאי-יציבות המשק. חלק מוכרח להישאר בהעברה הזאת מכיס לכיס. צבא אדיר של אלפי אנשים צריך להתעסק בהעברה המסיבית הזאת. אני מתעלם כעת משאלות של צדק סוציאלי, מי צריך להטיל את המסים ואיך צריך לחלק את סוגי המס השונים. אדוני היושב-ראש, אני מדבר על עניין אחד, המשק הישראלי אינו יכול לעמוד במס אחד נוסף, ולו הקטן ביותר.

עניין שני הוא שבירת המחסום של המלצות ועדת בן-שחר. נכון, בעיני ההמלצות האלה אינן קדושות, ויש בהן חלקים שאינני מסכים להם. אבל בשני עניינים חשובים אלה, הקצבאות של הילדים שניתנות לביטוח הלאומי ולא כניכוי, ובקביעת התקרה של 60%, ועדת בן-שחר ושר האוצר רבינוביץ זיכרוננו לברכה תרמו תרומה חיונית וחיונית למשק הישראלי. אין זו מקרה, אדוני היושב-ראש, שבשנים האלה גם היתה צמיחה של המשק. כדי לעודד את המשק הצמיחה, צריך להוריד את שיעורי מס ההכנסה. אין זה עניין של קנאה או של מתן פרס למישהו. בוודאי, המאיון העליון יכול לעמוד בנטל הנוסף הזה. ודאי יכול לעמוד בו, אם כי המס האפקטיבי איננו 66%. לגבי חלק מהאנשים הוא 80%. לגבי חלק מהם 90% ולמעלה מכך, אם לוקחים זאת באופן אוניברסלי. השאלה איננה האם המאיון העליון יכול לעמוד בנטל הזה. הוא יכול לעמוד בנטל הזה, אולי הוא יכול לעמוד גם בנטל של 99%. זה לא אפקטיבי. זה לא ייגבה, וזה הרסני למשק הישראלי. אני חושב שכל הבית, על כל סיעותיו, צריך להתאחד ולהחזיר את שתי הצעות החוק האלה לממשלה.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

יאיר צבן (המערך):

אדוני הישכר-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לומר כמה דברים קצרים בנושא קצבאות הילדים, אחרי רכריכה של חברי הכנסת שושנה ארכלי-אלמזולני וירוחם משל אין צורך להוסיף הרבה.

הוויכוח הוא ויכוח בשתי רמות — ברמה העקרונית, וברמה האופרטיבית של הסדרי חלוקת ההכנסות במשק. ברמה העקרונית, יש הוויכוח הישן והקלטי על האוניברסליות של שירותי הרווחה, של השירותים החברתיים ושל הסדרי הרווחה.

הכנסת שבח רי"ס, מפני שאני חושב שהוא כיוון נכון. הוא מתכוון, לפי מיטב הבנתי, לחלוקה צודקת של הנטל, לחלוקה צודקת של ההכנסה בין החלקים העשירים של החברה לבין החלקים המקופחים של החברה.

שבה ורי"ס (המערך):

זה לא נורא לחשוב כך.

יאיר צבן (המערך):

כן, אני אתך בזה. אני חושב ששני החוקים האלה — אחד אינו רלבנטי לעניין, חוק קצבאות הילדים, כי הוא נוגע להסדרים של תשלומי העברה, ואתה רוצה כאן לפרוץ פרצה ממגמה אוניברסלית למגמה דיפרנציאלית. היום זה 50% על שני ילדים. מחר זה 45% על שלושה ילדים. צריך להגן על העיקרון.

עכשיו — הדבר השני: אפשר היה לקצר את הוויכוח על ההיטל על בעלי הכנסות גבוהות ולומר שלמשלה כזאת אסור לתת אגורה שחוקה אחת נוספת, לא להתחלשות, לא למלחמה בלבנון, לא חס וחלילה למלחמה נוספת, לא לשיבות ולא לבוכה. אפשר לומר זאת. אבל הוויכוח אינו מתמצה בזה. מפני שגם כאשר יש ממשלה כזאת, עם מדיניות כזאת, עומדת שאלה רצינית בנתונים הקיימים, מהי חלוקת הנטל? על מי הוא מוטל? איך מתחלקת ההכנסה? איך מתחלק הנטל? איך יכול לומר לא לעצמן ולא לזולתך: את השאלות האלה אפתור כאשר תיפתרנה כל השאלות הפוליטיות.

על רקע זה אני מתייחס למה שקורה. באים ומביאים לנו חוק מתחום המיסוי — אני רוצה לדעת מה קורה בתחום המיסוי. יש התערערות מוחלטת במערכת המיסוי. במינהל הכנסות המדינה יושבים היום על המדוכה — מה קורה עם תקבולי המס מהעשירונים הגבוהים, מה קורה עם תקבולי המס מהעצמאים. יש ירידה דרמטית בתקבולי המס מעצמאים ומחברות.

הממשלה — אני מצטער על שאני צריך לדבר רק אליך, השר שוסטק — ביטלה מסים רבים על רכוש והון, הפסיקה למעשה את המלחמה בהון השחור, מלחמה שלא התחלתם בה: את התביעה ההולכת ומתקבלת בארצות שונות במעבר של מס הון נטו — לא הבאתם כלל לדיון; מס על עסקאות ספקולטיביות בבורסה — עד היום אין. בארצות אחרות הוטלו מסים על עסקאות ספקולטיביות בבורסה — אצלנו לא. רק את המיסוי על השכירים הגברתם. הגברתם יותר את המיסוי על השכירים בשכבות הנמוכות ובשכבות הבינוניות.

עדיאל אמוראי (המערך):

עכשיו מטילים מס על 7,000 המתגוררים. מס על הישרים.

יאיר צבן (המערך):

זה שהם ישרים — זה יפה. בעד זה. אין מקבלים צל"ש, לצערי, זה שהם ישרים — ה' והע' אינם אלטרנטיביים. זה לא או ישרים או עשירים.

עדיאל אמוראי (המערך):

כאשר אתה מטיל קנס על ישר — אתה מעניש את הישר.

יאיר צבן (המערך):

את מס ההכנסה הפרוגרסיבי הכניס ראשון, עד כמה שאני יודע — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, יש פה רק חבר אחד מסיעת הליכוד. אני מציע שאת הוויכוח הזה תערכו בתדיר החדרים שלכם. אלמלא היו באולם חבר הכנסת זיגור והשר, הייתי חושב שאני יושב כישיבה של סיעת המערך.

עדיאל אמוראי (המערך):

התחלנו היום את העבודה בכנסת כשעה עשר בבוקר ואנחנו עובדים ברציפות עד עכשיו. יום אחד עובדים בכנסת רבע שעה ויום אחר — שש-עשרה שעות. אני עובד ברציפות מהשעה עשר בבוקר בוועדת הכספים, בוועדות-המשנה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

האם מותר לי להגיד לך, שאני התחלתי את העבודה בשעה שבע ורבע, בפגישה עם חברת הכנסת אורה נמיר, ואני יושב כאן, ולא יכול לקום כמוך. אני מודיע לך, שמהיום והלאה אשתדל, שסדר-היום יהיה מלא וחברי הכנסת ישבו ויעבדו. נמצה את סדר-היום.

יעקב גיל (המערך):

תתמידו, כלי הפתעות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

יש סדר-יום ונסיים אותה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש כמעט ליכוד. זאת הצגה של הליכוד ולא עבודה.

יצחק זיגור (הליכוד):

אני "כמעט ליכוד" בשבילך?

אורה נמיר (המערך):

להגיד "כמעט ליכוד" זו מחמאה.

יאיר צבן (המערך):

חברי הכנסת, לא אעמס עליכם נתונים. יש עלייה דרמטית בחלקם של השכירים בתקבולי המס וירידה דרמטית בחלקם של עצמאים וחברות. יש חלק אדיר של מיסוי של מלווה "שלום הגליל" על השכירים. יש חלק הרבה יותר קטן ממה שצריך להיות על עצמאים וחברות.

במחקר האחרון של מינהל הכנסות המדינה יש אולי הנתון הפנטסטי ביותר. סך כל המסים על העשירון התחתון, ובכללם מסי עקיפין, וסך כל המסים על העשירון העליון: על העשירון התחתון — כל המסים למעט סובסידיות, חשולמי העברה וכדומה. 31.5% מכלל ההכנסה. זה אחר כך מאוחר בתשלומי העברה.

נראה איך המערכת פועלת במיסוי העקיף ובמיסוי הישיר. על העשירון התחתון — 31.5%; ועל העשירון העליון — שימו לב איזה הבדל דרמטי — 44.4%. זה הפער. כאן יש צדק. כאן אין פער גדול במיסוי. בהכנסה, כמוכן, הפער גדול פי כמה. זה הפער במיסוי.

מה קרה לשכירים בדרגות הנמוכות? אומר את הנתון. אני אחזור לוויכוח עם שר האוצר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אני פונה אליכם פעם שנייה — אני מבקש מכם שלא להרעיר.

עדיאל אמוראי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כך מנהלים שבוע — יום אחד רבע שעה ויום אחר שש-עשרה שעות. במפעל שבו יש מנהלים לא טובים — מפטרים את המנהלים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

יש לך זכות מלאה. אני רק אגיד לך תודה רבה. חבר הכנסת אמוראי, יודע לי שכפרלמנט הכריטי מתחילים ישיבה כשעה 14:00 ומסיימים בחצות או כאחת אחר חצות. אנחנו יושבים רק ארבע שעות.

תוכרת ח', ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

עד אחת-עשרה. לעתים רחוקות ישבו עד שעה חמש — שש.
ובסך הכול, אנחנו יושבים במליאה ארבע שעות ורבע.

עדיאל אמוראי (המערך):

אבל אתם יושבים יום אחד שש-עשרה שעות, ויום אחד רבע שעה.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

אבל אתמול ישבו מאוחר והיום יושבים מאוחר. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת עדיאל אמוראי.

עדיאל אמוראי (המערך):

מטילים עכשיו 94% והם אינם יודעים. הוא רוצה 94% ושונא ארכי-אלמחלניו רוצה 94%. אני נאמן להחלטות המפלגה.

שבח וייס (המערך):

עדיין לא אמרתי, אולי שיניתי את דעתי? יאיר צבן שכנע אותי, אולי שיניתי את דעתי?

היז"ר מ' כהן-אבידב:

זה ויכוח מפלגתי? אינני מכין, אינני בתמונה. אני מוכן להשתתף, אבל אינני יכול להשתתף אתכם בוויכוח. אני מבקש לאפשר לחבר הכנסת שבח וייס לדבר.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לנו בעיה שחזרת מדי פעם בפעם. אנחנו מאשרים תקציב באופן נפרד, מאשרים מסים במועדים שונים ותקציב נוסף במועדים שונים, ולמעשה, לאיש אופוזיציה, המתנגד למהלכים רבים של מדיניות הממשלה, יש דילמה שנתנו לה ביטוי חברי הכנסת יאיר צבן, יורחם משל ואחרים. באישורים שלנו אנחנו מספקים הכנסות, לעתים יש לנו הסכמה על צורת ההכנסה, אך יש לנו שפע של אירוסים כסדר העדיפויות של ההוצאות. מבחינה זאת המכניזם של הפרלמנטים הראשונים היה טוב יותר. היו אוספים את הפרלמנט באנגליה בשביל לאשר מס מסוים בשביל הוצאה מסוימת. איננו יכולים לחזור לשיטה הזאת, ולכן יש לנו, כמובן, דילמה אמיתית כל אימת שאנחנו תומכים או לא תומכים. בעיקר כאשר אנחנו רוצים לתמוך בהעלאת ההכנסות של הממשלה. אני מעיר את ההערה הזאת בהמשך לוויכוח על הביקורת על סדר העדיפויות של הממשלה, ההתחלחלות וכיוצא באלה.

עכשיו אני רוצה להעיר לגופו של המס הזה, ואעיר גם כמה הערות לחברי. ואני חושב שהכנסת נועדה גם לבירור בין חברים.

הערה ראשונה: הנימוק המוסרי, שאם יוטל היטל של עוד 10% על אנשים המרוויחים יותר מ-3.5 מיליון לירות לחדש, יתפגם מוסר התשלומים שלהם ושל אחרים, הוא נימוק שאולי תומכי הרעיונות הקלווויסטיים, חלק מהליברלים, יכולים להשמיע אותו, והוא שזור בהשקפת עולמם. זה אינו נימוק שחברי צריכים להשתמש בו. איזה מין נימוק זה?

דן תיכון (הליכוד):

אתה קראת את דוח כן-שחר חברך?

שבח וייס (המערך):

כן. גם אז התקוממתי נגד הדרת הוה. האם דוח כן-שחר הוא מבעת עמודי החוכמה הסוציאליסטית? מה יש? אתם מאוגרים בהשקפות שלכם? באמת, אצלנו יש תרבות של פלוגתא, ותרבות אינה נקנית עליידי אחידות, ויש גישות שונות. ודוח כן-שחר היה, לדעתי, פשרה עם מגמות בורגניות שונות, בעיקר עם תרבות בורגנית מסוימת שאינני מאושר

עדיאל אמוראי (המערך):

התחלנו לעבוד היום בשעה עשר בבוקר ויש חברים שהתחילו לעבוד כשעה תשע בבוקר.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת עדי אמוראי, אני התחלתי לעבוד בבוקר בשעה שבע ורבע ואני יושב.

יעקב צור (המערך):

נקרא לחבר הכנסת משל.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת, זה לא יעזור, אני אמצה את סדר-היום. נשכח שתיים כלילה. נמשיך הלאה. חבר הכנסת צבן, בבקשה.

יאיר צבן (המערך):

אני מחזיק בדי טבלה, שמצביעה על שחיקת סף המס במדרגות המס מאז הונהגה הרפורמה. מה שנגס מהשכירים בשכבות הנמוכות זה פשוט דבר שלא יאומן. יש דרגות מס שנשחקו ב-40%, יש דרגות מס שנשחקו ב-41% מבחינת חלקם בשכר הממוצע. מבחינה ריאלית — 19%, 32% ו-39%. אנחנו הולכים ונגררים למצב שהיה בגרמניה ב-1923 בסערת האינפלציה, שהחלק של השכירים בתקבולי המס הגיע מ-55% ל-93%, כי היחידים ששילמו מסים היו השכירים.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת צבן, אבקשך לסיים.

יאיר צבן (המערך):

אני מסיים.

אני בעד דרגת מס-גבוהה יותר. אבל מה שיש כאן זה עלה תאנה, זה תרגיל הסוואה. אני זוכר את הפרשה איך זה נולד. כאשר מטילים אגרות חינוך, זו פגיעה בשכבות החלשות, פגיעה בשכירים הנמוכים. ואנחנו שואלים: איפה חלוקה צודקת של הנטל? ואז יפגעו לנו בחוק העלוב הזה. מה זה? — לקחנו מהחוקים. האם זו לקיחה מהחוקים? זה צחוק. זו לקיחה מאלה שיש להם? זה במקום מלחמה בהון השחור? זה במקום ספיגה? זה במקום התאמת מערכת המס לאינפלציה המשפולטת? במקום להיאבק בהון השחור, במקום לדרון על מס הון נטו, במקום להטיל מסים על עסקות ספקולטיביות כבורסה, יאמרו: אנחנו עשינו, כבר הטלנו 5%.

בבקשה, אני מציע שנגיש הצעת חוק — ועדת החוקה, חוק ומשפט יודעת שהגשתי הצעת חוק כזו — המתקנת את סף המס, המתקנת את דרגת המס של 25%, המתקנת את דרגת המס של 35% ומוסיפה דרגת מס. וגם אז אני אומר, שבתחום מס הכנסה יש כאן תיקון מטרים קטן. אם לא תהיה ספיגה ממאגרי ההון שיש שם, ובמיוחד אם לא תהיה מלחמה בהון השחור — כל דבר יהיה עלה תאנה לפגיעה בשכירים ולפגיעה בעובדים, תחליף לספיגה מאלה שיש להם.

כיוון שלעניין הזה יש משמעות סמלית, אינני רואה אפשרות להצביע נגדו, אבל כיוון שהוא משמש, לפי דעתי, עלה תאנה, אני אמנע.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. חבר הכנסת עדיאל אמוראי, אני רק רוצה להפנות את תשומת לבך לכנסות הקודמות, כאשר היינו יושבים עד עשר, עד אחת-עשרה, והיית מאלה שישב.

עדיאל אמוראי (המערך):

אבל היה איוון.

היז"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אמוראי, תסכים אחי שתמיד ישבו עד עשר,

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה);
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

להצביע עם הסיעה, גם כאשר אתה במיעוט. על-פי הדברים שאמרתי, הייתי צריך לתמוך בחוק הזה, אם כי אין בדי הייתי רוצה סידור כזה על העשירון העליון כולו. הייתי רוצה שיהיו אליו צעדים ברורים וחד-משמעיים של פיקוח על המחירים. יש בארץ קבוצות של מעטות בתחום המסחר, בתחום עריכת הדין, הנוקטות תעריפים מופקדים, מין הוונדורים כזה, שאם ינכו 90% מן ה-100, אפשר יהיה להוריש לגניי יונים הון עתק. כל פעם אנו מעלים זאת ועוברים לסדרה הבאה; לדאבון לבי, גם חלק מחברי. ודאי שהיה צריך להביא זאת יחד.

אתנהג כאן בהתאם למשמעת הסיעתית, הפעם לא בחדווה יחידה.

היורר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחבר הכנסת עדיאל אמורי, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ברמן.

עדיאל אמורי (המערך):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אני חולק מהותית על רוב דברי החברים שקדמו לי, וראשית כול מהטעם הזה: אי-אפשר לומר כרצינות, שלא רוצים אינפלציה, ולהציע איך להדחיק אותה; אי-אפשר לדבר ברצינות על צמיחה ולהציע איך לחסל אותה; אי-אפשר לדבר ברצינות נגד מיתון ולהציע הצעות שכאז ליצור זאת.

חברי הכנסת, לא אעסוק עכשיו במושגייסור בכלכלה. תקציב מאוזן, על-פי כל הגדרה, הוא תקציב אינפלציוני, בגלל הנטייה השולית לצרוך. תקציב מאוזן הוא תקציב אינפלציוני. כאשר יש לממשלה גירעון והתקציב הוא גדול — והתקציב שלנו כמורה כמעט כגודל התל"ג, ואינני חושב שיש עוד מדינה כזאת בעולם — אזי כאשר יש גירעון ואתה מציע לכסות אותו על-ידי הכנסות ממסים נוספים, זהו מרשם להתאבדות כלכלית. כמובן, תמיד האמריקנים יכולים לתת, אבל זה לא עוזר ולא כלום כאשר מגיעים לשיעור אינפלציה גבוהים מאוד — ואנחנו עכשיו בשיעור של 8.94% אינפלציה לפי החודש האחרון.

חברי הכנסת, יש בעיה של הצמדה. באינפלציה של עד 120% אפשר לשלם את ההצמדה בשכר אחת לשלושה חודשים; באינפלציה של עד 200% אפשר לשלם את ההצמדה כל חודש; באינפלציה של 300% החישוב צריך להיות שבועי. הצמדה שבועית לא תחזיק מעמד. מה שמציעים כאן — ומייד אסביר לכם — הוא מרשם איך להגיע לזה.

אני חושב, שלתת לממשלה כסף לסגור את התקציב שלה על-ידי תוספת מסים, כאשר התקציב הוא כגודל התל"ג וכאשר ההכנסות ממסים הן בשיעור של 57% מהתוצר, אם כאים ומציעים לגבות עוד מסים — זה אסון.

ידי צבן (המערך):

תגבה פחות מסים ממסים מאוזנים. תגבה פחות מפועלי הייצור.

עדיאל אמורי (המערך):

חבר הכנסת צבן, אני רוצה להוכיח לך שאתה מציע שאנשים לא יעבדו, כי אתה מציע שלאדם יישארו, בחשבון אופטימי, 16% מהכנסתו.

ידי צבן (המערך):

אלה עובדים שמרוויחים 30,000 ו-40,000 שקל.

עדיאל אמורי (המערך):

דע לך, חבר הכנסת צבן, שהמס שהוצע כאן באחר שהיה רפורמה, הרפורמה במס לקחה דברים שאינם הכנסות על-פי כל הגדרה, אלה לא הכנסות, אלה הוצאות. לפי

ממנה, זה הכול. ואני מקבל את דין התנועה לא פעם אחת. גם אתם מקבלים את דין התנועה. אתה, חבר הכנסת תיכון, ואתה, חבר הכנסת ברמן, יש לכם הרבה התנגדויות, ובסוף — מצביעים עם הליכוד. אני אומר את, עמדותי, ואקבל את דין התנועה.

יצחק ברמן (הליכוד):

שבח וייס (המערך):

ודאי שבעניין זה יש קרבה בין גישתך לגישה של כמה מחברי, ועל זה אני מתקומם פה בלילי. אחר-כך — הרחמנות, רחמנא ליצלן, מישוה כבר בא להוכיח שלא נשאר להם ממה לחיות. לבי נכמר עלי. הרי מדובר פה באנשים שאינם חיים כלל מהכנסות, אלא מהוצאות. מדובר פה באנשים שכל הנסיעות שלהם לתחיל-לארץ, כל הטלפונים, הרכב שלהם, כל רמת-חיים איננה מהכנסות אלא מהוצאות. ההכנסות שלהם הן כסף כים, מדובר באנשים שהם מדוברת הכרעה מינהלית כזאת, שהם גם קובעים את הסטנדרד, הם גם קובעים מי ייסע להסדיר מה ומתי, ועל-פי רוב זה הם עצמם.

יעקב גיל (המערך):

אתה רוצה לאסוף להם עוד כסף? תשנה את המדיניות.

שבח וייס (המערך):

לכן אני נמנה עם אלה הסבורים, שאפשר להטיל מס הכנסה גבוה יותר על הקבוצה הזאת, ואני חושב שגם רוב תנועתו סבור כך. יש כאן הערות מתקבלות מאוד על הרעת, האומרות, שכן אין מסדרים עניינים. זה נימוק רציני. הביאו לנו א', ב', ג', ד'. זה מתקבל על הרעת. אבל אני רוצה, לגופו של העניין, להעיר הערה, כי כאן הושמעו מחברי הערות שלא הייתי רוצה לשומען, הערות מהותיות. יבוא מישוה ויוכיח לי, שאיש כזה נשאר בידיו מעט. זה נכון, מעט — יחסית ל-3.5 מיליונים. אבל אם הוא יגלם את כל חדרות החיים האחרות שמאפיינות את המעמד הזה, תמונת המצב תהיה של 7 מיליוני לירות לתורש, שמונה ויותר.

עכשיו — על האוניברסליות. אני רוצה להעיר הערה לחבר הכנסת יאיר צבן, בעצם לא הערה, אין לי זכות להעיר הערה, זו שאלה של חילוקי-דעות. האוניברסליות יש לו ערך, לפי השקפתי, כאשר יש רגנה גבוהה של אחדות-גם בהכנסות, ולא כאשר אנחנו מסכימים לדיפנציאציה של הכנסות, לא על-פי ערך האדם, אלא על-פי סולם של יוקרות, כגון השכלה ותורמה לחברה. אלה אינן יוקרות מוחלטות, הן רובן פרי ההווה שיערו בעלי ההחלטות, אלה שמעצבים את החברה, הן התוצאה של המבנה-על של החברה הבורגנית. אתה עצמך באת ואמרת: ראו, העשירון התחתון תורם תרומה כה גדולה למס מול העשירון העליון, אף-על-פי-כן, אתה רוצה שירות אוניברסלי אחיד לעשירון התחתון ולעשירון העליון. הרי ברברין היו נימוקים מספר שהיו צריכים להביא אותך להתנגד לאוניברסליות כל עוד אין הסדרה של הצד השני, עסקת חבילה.

ידי צבן (המערך):

אז נילחם על הסדרת הצד השני.

שבח וייס (המערך):

בסדר, קרימה, בואו ניזום נאחנן; למה שנשאיר את היחמה הזאת לליכוד? אנחנו היינו צריכים לעשות את זה. אני גם שמחתי שחבר הכנסת ירוחם משל, מזכיר ההסתדרות, אכן עסק בחוק השני ולא בראשון. אני הבינתי לפי זה מהי מגמת ההסתדרות. בשבילי מגמת ההסתדרות חשובה מאוד.

הערה אחרונה: אנו יושבים בתוכנו ואין סודות. אתם יודעים ודאי, שבסיעתנו היה ירוחם בנושא הזה. אין זו בושה

חוברת ח', ישיבה רג"ה

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

אורה נמיר (המערך):
למה הוא מדבר להיפך?

עדיאל אמורי (המערך):
את יודעת למה? כי אחרת לא היתה לו ממשלה. הלוואי דווקא שאין בארץ אף כלכלן אחד ששווה משהו התומך בהצעה הזאת, אף כלכלן אחד.

אותו דבר לגבי הקצבאות. שוב עושים פלסטר את הרפורמה. מה אמרו אז? היה ניקיון. היה גובה מסוים של הכנסה. היה הסדר שעד גובה מסוים של הכנסה אין משלמים מס כלל. באר הממשלה והכנסת ואמרו: נחליף את השיטה. במקום הניכוי יהיה זיכוי. במקום שנגיד שעד 10,000 שקל הוא לא ישלם, אם יש לו ילד — ניתן לו עוד 10,000 שקל. על עוד 10,000 שקלים של הכנסה חייבת אין גובים ממנו מס. במקום לנכות מס מן ההכנסה, אנחנו נזכה אותו במס המתחייב מההכנסה הזאת. ואז אמרו שהטכניקה תהיה דרך נקודות הזיכוי.

מה אומרים היום? אז ורק את ה-60%. עכשיו זורקים את נקודות הזיכוי. באמת, מי שבונה מערכת מס כזאת שלא יתפלא, ראשית כול, שאנשים אינם רוצים לעבוד; שנית, שהם מעלימים מס. הוא הגורם לכך. שלא יטען נגד טבע האדם. הוא עושה הכול כדי שזה יקרה. גם המיסוי על קצבאות הילדים הוא אנטי-סוציאלי ופוגע בצמיחה. הוא מתקן להעלמת מס והעיקר — הוא יביא לאינפלציה נוראה. זה מה שאנחנו צריכים עכשיו?

הלוואי כל זה בא בשם מניעת האינפלציה ודווקא כך תגדל האינפלציה. הלוואי אנחנו יודעים מה יהיה. השכירים יגלגלו את זה לפירמה. העצמאים יגלגלו את זה במחיר.

דן תיכון (הליכוד):
למה הם יפסיקו לעבוד?

עדיאל אמורי (המערך):
אני אמרתי, או שהם יפסיקו לעבוד.

אורה נמיר (המערך):
מי עובד?

עדיאל אמורי (המערך):
כאשר מפסיקים לעבוד, האם זה לא אינפלציוני?

שלמה הלל (המערך):
את זה כבר עשו קודם.

עדיאל אמורי (המערך):
דן, למדת יחד אתי שלא משנה האם זה מצד הביקוש או מצד ההיצע, זה לא חשוב. אם יפסיקו לעבוד — זה יגדיל את האינפלציה מצד ההיצע שיהיה חסר, ואם הם יעבדו ויגלגלו את זה דרך המחיר — זה יגדיל את האינפלציה מצד הביקוש. מה זה משנה?

כל ההצעה הזאת באה להחמיר את מצב האינפלציה. להפסיק את הצמיחה. לחנך להעלמת מס, לפגוע פגיעה סוציאלית בבעלי משפחות עם ילדים. זה עיוות שהדעת אינה סובלת אותו. מאומה אינו חשוב, העיקר לשלוט, העיקר השלטון. בגלל שלושה מנדטים. זה לא רציני, זה לא מכובד והעיקר — זה מוזק לעניין.

בשביל להצטלם, בשביל דגלים אנקרונטיסטיים, איני מוכן לעשות נזק לאותן שכבות הזקוקות לצמיחה, לתעסוקה, ולכך שלא תהיה אינפלציה. ולכן, חבר הכנסת יאיר צבן, הצעות חוק אלה הן נגד תנועת העבודה.

הרפורמה, משלמים מס על ההוצאות. אבל חרף זה הורידו את המס ל-60%. עשו חבילה. אמרו: חבר הכנסת, 25% מהכנסתו חייבת היום במס. זו לא הכנסה כלל, זו הוצאה. הוא מוציא הוצאות כמוזון. הוא מוציא הוצאות על הרכב. הוא משלם על כך מס. מדוע? כי הורידו את שיעור המס ל-60%. עכשיו אומרים: ההוצאה תמוסה, אבל נוסף 6% על שיעור המס. עשיתי חשבון, שחבר הכנסת, אילו נכנס לקטגוריה של 66% מס, או כל מי שההוצאה שלו היא 25% או 33% מכלל ההכנסה, הוא כבר משלם 81%.

יאיר צבן (המערך):
אפשר לחשוב שנשארים לו 20%.

עדיאל אמורי (המערך):
אני מדבר על צמיחה, על הרצון לעבוד, על הרצון להשיק. מקבלי קצבת סעד משלמים מס הכנסה. כאן הם מקבלים ושם לוקחים מהם. זה בגלל מה שאתה מציע. כל עם ישראל נע סביב 50% — 54% מס. אבל האנשים שמשלמים בממוצע 50% או 55%, מהווים כבר שלושה עשירונים.

באופן מעשי ההצעה הזאת אומרת, שבלי לחשב את חשבון ההוצאות, מס הכנסה וכן דמי ביטוח לאומי — והיום ביטוח לאומי הפך למס הכנסה, ולמס הגרוע ביותר, מס על עבודה — וכן הפרשות על פנסיה, משאירים לאדם 16%. אם אתה מוסיף את העובדה שאתה משלם מס על ההוצאות, נשארות לך מכל שקל ארבע אגורות. כלומר, ההכנסה הפנויה לפי ההצעה הזאת היא 4%. עם שמטיל 96% על הכנסות שוליות, וכרמה לא סופר-גבוהה, הוא עם מטורף. אצלו יהיו רק מעלימי מס.

כאשר אומרים לי, שיש 7,000 עצמאים שנכנסים בקטגוריה הזאת, וזהי פשיטת רגל של כל מערכת המסים. איני יודע אם יש 700,000, אבל 70,000 יש לבטח. אז מה אתה עושה? אתה קונס את אותם 7,000 שמשלמים מס אמת ונותן פרמיה לכל היתר, ומתקן את עם ישראל שמטורף מי שמשלם מס אמת, כי הממשלה מחפשת אותו, היא אורבת לו והיא תדאג להעניש אותו ותדאג שהוא לא יברח.

דן תיכון (הליכוד):
דבר אלינו.

עדיאל אמורי (המערך):
אתם אומרים: אנו נגד ונצביע בעד. וזהי הסממה. למה שאבוא לשכנע אותך? לדעתי, אתה חושב כמוני, אבל אתה אומר: אף שאני חושב כמוך, אצביע בעד. אז מה יש לי לדבר אליך? דבר אל העצים ואל האבנים.

שבח וייס (המערך):
מה הוא היום שיעור המס, בלי התיקון, שמוטל על אותו אדם ישר שהוא בעשירון העליון שבעליון?

עדיאל אמורי (המערך):
8% פחות.

שבח וייס (המערך):
כמה נשאר לו על כל שקל?

עדיאל אמורי (המערך):
עכשיו 12%. אתה מוריד זאת לשליש — — —

חברי הכנסת, אם הגענו למערכת מס מעוותת, חשוב הוא האיתות. הממשלה אנתחת לציבור: אל תשלמו מס אמת. איני רוצה צריכה, אני רוצה שהמס יגולגל אל הציבור. אני רוצה אינפלציה. אלה המסקנות של המס. אני יודע שגם שר האוצר חושב כמוני.

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה);
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת אמוראי. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ברמן. ואחרי — לחבר הכנסת דן תיכון.

יצחק ברמן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, רק במדינה שהחליטה להמשיך ולהתקיים כל ימי חייה מנדבות, רק במדינה כזאת, יכולים לעלות רעיונות מסוג זה. היו ניסיונות כאלה בעבר וחשבו שאפשר להתחכם ולעמוד נגד אופי האדם, נגד כללי הכלכלה והמיסוי, והדבר גרם להעלמות מס בקנה-מידה אדיר, גם בארץ וגם במדינות אחרות. עד שמתוך ניסיון הגיעו האנשים שעסקו בגביית מס בארץ והוא לידי מסקנה, שיש לשים גבול לשיעור המס. ואז באה הרפורמה.

היו גם מגרעות ברפורמה, כמו בכל שיטה ובכל שינוי. כבר דובר על כך: חייבים לשלם מס על הוצאות רכב. על הוצאות אחרות. הליכוד הבטיח במצע שלו שלא לבטל את הרפורמה, אלא לחקן את אותם העיוותים שהיו בה. והרי לא יכולה להיות רפורמה שלא יהיו בה גם עיוותים בומן הראשון. אינני בא כלל בטענות על כך שבאותה רפורמה מצוינת היו גם כמה נקודות חלשות שאנשים לא הכיאו בחשבון את ההוצאות שלהן.

והנה במקום לחקן את אותן מגרעות שהיו בתוכנית הרפורמה, משאירים את הרפורמה על מגרעותיה ותחזירים אל שיטות המס שמלפני הרפורמה. כך תהיה לנו שיטת מס אף יותר גרועה מזאת שהיתה בתקופה שלפני הרפורמה.

אבל יש פה עוד סוד. שאינני יודע למה לא עמדו עליו עדיין. מי שלא ישלם מס. מי שלא יפגע על-ידי החוק הזה, אלה הם העשירים באמת. מפני שהם מנהלים את עסקיהם באמצעות תאגידים, והמס הזה חל על יחיד. הסתכלו בחוק — יחיד. לא תאגיד. ובכן, אותו עשיר גדול ישאיר את רוב הרווח שלו בתוך התאגיד, או שהוא יחכה שיש-עשר חודש ואז הוא ימשיך את הכסף. עד אז הוא יצטרך להסתפק ב־330,000 או ב־3-4 המיליונים שיהיו מותרים לו.

יאיר זכן (המערך):

מה אתה מציע לעשות בעניין התאגידים?

שבח וייס (המערך):

חסכים שיעלו מס על תאגיד?

יצחק ברמן (הליכוד):

אני נגד העלאת המס גם על התאגידים וגם על יחידים. אני רק אומר, שפה הפגיעה ייחתת דווקא לא על העשירים; הפגיעה היא במעמד אחר בלבד — זהו אותו מגזר שאותו אנחנו רוצים לעודד ואותו אנחנו רוצים לחזק על-ידי עלייה מחיר-לארץ, מעמד המומחים, האנשים שצריכים לשמש בסיס לתעשיות עתירות הידע, המדע והטכנולוגיה. הם מקבלים היום בארץ לא הרבה פחות מאשר הם מקבלים בתוך-לארץ. אבל מאחר שכאן המס גבוה יותר, יוצא שהמשק משלם כמו באמריקה המוצר עולה כמו באמריקה. אך האיש העובד אינו נהנה מזה. עכשיו באים ומעלים לו את המס, כך שהוא ייהנה אף פחות. הוא אינו קשור בשושראות למדינת ישראל, ויש דרישה דווקא לסוג הזה של העובדים.

ירוחם משל (המערך):

יש מחסור.

יצחק ברמן (הליכוד):

ואלה הם שיעורב הארץ. אפשר לומר, כפי שאמר שר האוצר: אם הם מסוגלים לעזוב את הארץ בגלל כסף — שיעזבו. ואילו אני אומר, שמי שכונה על כך שנחיה על נדבות ולא על צמיחה ולא על כך שנפתח פה תעשייה עתירת מדע —

בבקשה, שיעזוב את הארץ. פה ישבו אנשים בכוללים, וילמדו תורה בישיבות. להם גם נשלם ביד רחבה, בלי מסים. אלה בלבד יישארו כאן, אם נלך בשיטה הזאת.

אבל אם לאן, חייבים אנחנו לשכוח את הדמגוגיה ולדעת שאנחנו יכולים להתקיים בארץ והוא רק מצמיחה. לא ניכנה מכך שהטובים יעזבו. ועוד: יהיו גם רבים שידילו את החשבונות שהם שולחים ללקוחות. כפי שציין חבר הכנסת אמוראי, וכך יגבירו את האינפלציה. ונמצא שמכל החוק הזה לא באה לנו כל ישועה.

נאמר לנו כי יש שתי מטרות לחוק — גם להגדיל את הספיגה וגם להגדיל את הכנסות האוצר. אולם, החוק הזה, אם יבוצע, יכניס כשני מיליארדי שקל, לפי חישובים שעשו אנשים בוועדת הכספים, שלא אנקוב בשמותיהם.

עדיאל אמוראי (המערך):

לא יכניס, אמור להכניס.

יצחק ברמן (הליכוד):

כן, אמור להכניס. זה בערך 20 מיליון דולר.

כבר ציינתי קודם, שחברת "פז", שממשלת הליכוד רכשה אותה בכספי המדינה, והיא חלק מהחוב שיש למדינה, יכולה להימכר היום ב־140 מיליון דולר ולהכניס פי שישה מכל החוק הזה, על כל חסרונותיו ומגרעותיו. זה איננו הגוף העסקי היחידי בבעלות המדינה, יש עוד גופים. אינני רוצה עכשיו לעבור על רשימת הגופים האלה. הרשימה גדולה. ועדיין לא הגעתי להתנחלויות. לא הגעתי להתנחלויות, מפני שאינני רוצה לשמוע קריאות ביניים דווקא מן האופוזיציה, שבה יש חסידים גדולים להתנחלויות.

אורה נמיר (המערך):

אתה טועה.

יצחק ברמן (הליכוד):

יש, יש.

אורה נמיר (המערך):

את זה אפשר להגיד רק כאשר שר האוצר איננו כאן. הוא מיישם את הדברים הלכה למעשה. הוא עוד יעביר גם את הכסף הזה להתנחלויות.

יצחק ברמן (הליכוד):

אינני יכול לצפות לקריאות ביניים מחבר הכנסת דן תיכון.

יעקב גיל (המערך):

הנה חבר הכנסת הירשזון.

אברהם הירשזון (הליכוד):

שיעביר הכול להתנחלויות.

יצחק ברמן (הליכוד):

אם צריך להגביר הכנסות, יש דרכים הרבה יותר בריאות לכך. דרכים שאינן פוגעות בצמיחה, שאינן פוגעות ברצון לעבוד, שאינן פוגעות בתמריץ. אם מדובר כספיגה, יש דרכים יעילות לספוג כסף מן הציבור. כ־94% מן הקרקעות במדינה שייכות למדינה.

אמר פעם פרופסור פטנקין, שבשנים 1922 — 1939 לא היתה עלייה במחירים בארץ. לא היתה אז אינפלציה. היו תקופות של עלייה גדולה. שבהן הוכפלה האוכלוסייה, היו תקופות של השקעות עצומות בכנייה — ולא היתה אינפלציה. מרוע? כי האוכלוסייה השקיעה את כספיה בקניית מגרשים. זה היה חיסכון. מי שהשתכר 10 לירות לחודש היה שם הצדה

חוברת ח', ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק היטל על כעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

דן תיכון (הליכוד):

אין ספק שחוק, העוסק בקביעת שיעור מס שולי של כ-66% לתקופה מוגבלת, כפי שמוגדר בו, על אוכלוסייה במאון העליון של כעלי הכנסות בישראל, איננו פרוגרסיבי, חבר הכנסת צבן, הוא לא יוסיף הכנסות לאוצר המדינה ודאי שלא יתרום להקטנת הצריכה הציבורית והפרטית, כפי שכתוב בדברי ההסבר, ולא יספוג כספים מהקבוצות בעלות היכולת הכלכלית הגבוהה. החוק יגרום עיוותים רבים, ובעיקר יגרום חוסר רצון לעבוד מעבר לרמת ההכנסה הנקובה. החוק אומר בעצם, שהמאון העליון יחולל לעבוד כבר בחודש דצמבר ויסע לשווייץ, כי לא כדאי לו לעבוד עד סוף השנה.

שלמה הלל (המערך):

חבר הכנסת דן תיכון, אלה לא עובדים גם באוגוסט, גם בספטמבר וגם באוקטובר. האם הם מרוויחים את הכסף מעמל כפיים?

יאיר צבן (המערך):

האם עבודת מוח אינה חשובה? הם חושבים כל הזמן איך לסדר את שלטונות המס. יש להם יועצים.

דן תיכון (הליכוד):

חזרנו לעבודה עברית.

כדות ועדת בן-שחר נאמר: "הוועדה לרפורמה במיסוי הוקמה על רקע של דרישה ציבורית לרפורמה משמעותית במערכת המסים. הליקוי העיקרי במערכת המסים נעוץ בסולט השיעורים החלול, כאשר השיעור השולי עולה לגבהים מרחיקים. תוצאות הלוואי התמורות של התפתחות זו אינן מוגבלות לתחום של מיסוי המסים" — אני יכול לומר: התחמקות מתשלום מס — "שיעור המיסוי הגבוהים בהכנסות מוכות יחסית, מרחיקים, לא כדאי להשקיע מאמץ כעבודה ובפרט וכדאי להפנות פעילות כלכלית דווקא לתחומים שבהם קל יותר להעלים הכנסות, וכאלה הרי לא חסרים לנו".

רוני מילוא (הליכוד):

למשל?

דן תיכון (הליכוד):

לכן הגיעה ועדת בן-שחר למסקנה. ש"המס הישיר צריך לתרום ליעילות כלכלית בעודו הגדלת פריז הייצור והגברת המאמץ בעבודה". עוד אמרה הוועדה, על המצב שהיה קיים בשנות השבעים: "השיעורים השוליים הקיימים היום מעניקים תמורה גבוהה להתחמקות מתשלום מס. התחמקות זו מתבטאת בחלקה בהסדרים מיוחדים של תקבולים, שהם למעשה הכנסה, אך לובשים צורה של כיסוי הוצאות. הסדרים כאלה כדאיים לעובדים ולמעבידים כאחד. תוצאה תמורה עוד יותר של השיעורים השוליים הגבוהים היא העלמת המס, כאשר השיעור השולי הגבוה מהווה מעין כסות והצדקה להעלמה וליחס סלחני לעברייני המס. שיעורים שוליים גבוהים עושים פלסטר את המטרה שלשמה נוצרו, דהיינו — חלוקה מחדש של ההכנסה ומס פרוגרסיבי". הפרוגרסיביות האפקטיבית של מס ההכנסה תלויה בשאלה על איזה בסיס של הכנסות נקבע המס.

באחד הקטעים דנה ועדת בן-שחר בשאלה האם המס השולי צריך להיות 60% או 65%. בתנאים נורמליים, היא אומרת, המס צריך להיות 65%, אך על הרקע של העלמת מס ומוסר מסים ירדה הגיעה הוועדה למסקנה שאין לקבוע את המס השולי המרבי בגובה של 65%.

כשאסיים את פעילותי בכנסת ודאי יופיע החוק הנ"ל ברשימת המחוקקים האישיים שלי. כאמור, אמרתי ואני אומר, שכחבר הקואליציה אתמוך בחוק, אבל רצוני לומר שלא מצאתי, ולו סיבה אחת, שבגינה צריך לחוקק את החוק הנ"ל.

2 — 3 לירות ומשלם כל חודש על חשבון המגרש. כאשר גמר לשלם עבור המגרש התחיל לכוות את הקומה הראשונה. כך נבנתה שכונת בית-הכרם בירושלים. לכן לא היה עודף כסף. אם הממשלה תמכור קרקעות — תהיה התוצאה טובה יותר. במידה שהכסף יצא מכיס האזרח — הוא ייכנס לקופת המדינה.

כך שאין כל הצדקה לחוק הזה, אין כל הצדקה לתוספת המס הזאת. אין בו שום ברכה, יש בו הרבה מאוד נזק. לכן, אני מציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אם החוק יעמד להצבעה, אצביע נגדו.

ירוחם משל (המערך):

מה דעתך על המס על קצבאות ילדים?

יצחק ברמן (הליכוד):

אני גם נגד אגרת החינוך. אם אנחנו רוצים לגדל פה אוכלוסייה שיכולה להתחרות בתחום היצוא ולהחזיק מעמד במצע הביטחוני שלנו, עלינו לעשות כל מאמץ להקל על החינוך, לעודד הורים לשלוח את הילדים ללמוד. אני נגד אגרת החינוך ונגד המס הזה. אותו דבר בעניין הקצבאות.

יצחק זייגר (הליכוד):

האם אתה נגד מס רכוש?

יצחק ברמן (הליכוד):

אני נגד מס רכוש.

יצחק זייגר (הליכוד):

אז למה הצבעת — — —

יצחק ברמן (הליכוד):

הצבעתי נגד ואף שלחתי מברק לשר ארליך בשעתו, ובו אמרתי שאני סבור שהוא שכת שהוא נציג של המפלגה הליברלית.

יצחק זייגר (הליכוד):

יצחק ברמן (הליכוד):

שלחתי לו מברק, אראה לך את ההעתק של המברק. דרשתי שיופיע בחטיבה הליברלית. אתה עדיין לא היית בה. דרשתי שייתן הסברים. אינני רוצה לדבר נגד אנשים שכבר אינם ואינם יכולים להתווכח אתי. הוא לא בא לאותה ישיבה. לאחר שדרשתי ממנו פעם שנייה לבוא, הוא הופיע והביא נימוקים שאינם מתקבלים על הדעת. על כל פנים, לא ניכנס עכשיו לויכוח עם מי שכבר אינם כינונו.

אני סבור שזה יהיה לטובת המדינה אם החוק הזה לא יתקבל, אם אגרת החינוך — אומנם זה לא הנושא — גם היא לא תוטל. לא אכנס עכשיו עוד לכמה וכמה הצעות ורעיונות, שבנינו הם רעיונות בוסר.

היז"ר מ' שחל:

רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היזש"ר, כנסת נכבדה, חבר הכנסת אמוראי, אינני חושב שהחוק הזה יתרום להגדלת האינפלציה. זאת משום שלא יהיו ממנו הכנסות. אינני חושב שהוא תורם, ואני מטיל ספק אם יש בו תועלת.

יאיר צבן (המערך):

הוא יגדיל את המנגנון.

— הצעת חוק היטל על בעלי הכנסות גבוהות (הוראת שעה):
— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

חברי הכנסת. מכוח סמכותי הטבעית אני מכריז שאני עושה הפסקה כדיון. אני מפסיק את הדיון כאן. ההמשך של הדיון המשובל בנושאים האלה יהיה באחת הישיבות הקרובות של הכנסת, גם מן הטעם, כפי ששמעתי. שחברי הקואליציה אינם תומכים בו. אני חושב שמן הנכון יהיה להרהר בדבר והמשך הדיון יהיה באחת הישיבות הקרובות, שיקבע אותה יושב־ראש הכנסת.

כן. חבר הכנסת רוני מילוא.

רוני מילוא (הליכוד):

עם כל הכבוד ליושב־ראש, בלי להיכנס לגופו של העניין, אם יש מקום לדחות את הדיון או לא, אינני רואה מהיכן היושב־ראש לוקח את הזכות הטבעית שעליה הוא מסתמך.

יאיר צבן (המערך):

מן הטבע.

רוני מילוא (הליכוד):

ליושב־ראש אין סמכות טבעית. הסמכות הטבעית הקבוצה בתקנון, אשר מכוססת על החלטה של ועדת הכנסת מ־8 בנובמבר 1960, מתייחסת אך ורק לסמכות הטבעית של יושב־ראש הכנסת להפסיק ישיבה לפני ההצבעה ולא להפסיק ישיבה בעיצומה. אם היושב־ראש היה אומר — — —

היור"ר מ' שחל:

חבר הכנסת רוני מילוא, חבל לי על הלהט שלך. לא התכוונתי לסעיף הזה ולא להערה הזאת. לזה אני ממתין בהזדמנות אחרת. התכוונתי לסמכותי הטבעית כהיותי עייף לאחר דיון כזה, עם כל הכבוד. יש לפנינו ארבע או חמש שעות לפחות של המשך דיון. בגלל ההרהורים שהעלו חברי הקואליציה, מן הנכון לאפשר לשר האוצר לשקול את העניין מחדש לאחר שהושמעו הדברים.

רוני מילוא (הליכוד):

אני מכבד מאוד את הגישה של היושב־ראש. אני רק רוצה להציע שעייתפוטו של היושב ראש תיכנס גם היא כסעיף בתקנון.

היור"ר מ' שחל:

לא, לא, זו סמכות טבעית. יש גם סעיף 49(2). נגד זה אי־אפשר לטעון. סעיף 49(2), תראה אותו, גם הוא מאפשר איזה דבר.

יעקב גיל (המערך):

אדוני היושב־ראש, אני מבקש רשות להערה.

רוני מילוא (הליכוד):

אנחנו כבר סיכמנו את הדיון.

היור"ר מ' שחל:

אני רציתי להפסיק את הדיון כדי שאפשר יהיה לעבור לסעיף הבא בסדר־היום.

יעקב גיל (המערך):

נסתחמו טענותיך, חבר הכנסת רוני מילוא?

רוני מילוא (הליכוד):

נסתחמו טענותי.

היור"ר מ' שחל:

חבר הכנסת יעקב גיל, אני רוצה לומר שלחבר הכנסת רוני מילוא נודע הדבר מפי לפני שעמדתי לעשות את המעשה הזה. מטעמים של הגינות אמרתי לו שאני עומד לעשות אותו.

קריאה:

איפה השר, איפה השר?

יכול להיות שמישהו יאמר שהחוק עושה צדק עם השכבות החלשות. אני, לצער, לא מוצא צדק בעובדה ששך כל ההכנסות ממסים ישירים ירד.

התוצאה היחידה של החוק תהיה מתן לגיטימציה להעלמות מס. בהפניית משאבים קטנים יותר מן החזקים לחלשים, והרי כל כלכלן מתחיל יאמר לאלה שלחצו לחוקק את החוק, כי הפעם טעו.

רוני מילוא (הליכוד):

מותר לשאול שאלה?

דן תיכון (הליכוד):

כן.

רוני מילוא (הליכוד):

ברשות היושב־ראש.

היור"ר מ' שחל:

בבקשה.

רוני מילוא (הליכוד):

אחד הדברים שאינם ברורים לי הוא השימוש בביטוי "לגיטימציה להעלמת הכנסות". אינני מבין — — — אינני יכול לשאול שום שאלה.

היור"ר מ' שחל:

רגע, מה קורה? חברת הכנסת נאוה ארד, חברת הכנסת נאוה ארד.

דן תיכון (הליכוד):

חוזתי כי מן המלה.

רוני מילוא (הליכוד):

המלה הזאת לדעתי פסולה, מפני שאין לגיטימציה להעלמת הכנסות גם אם מעלים את המס השולי. להערכתי, מי שרוצה להעלים הכנסות — גם 60% מס אין זה תענוג לשלם. אז מעלימים הכנסות גם כ־60% מס. למה דווקא כשמעלים את המס ל־66% אזי יתחילו להעלים?

דן תיכון (הליכוד):

בוא, נקצין את העניין. אשאל אותך: נניח שהמס השולי יעלה ל־100%, האם זה תמרץ להעלמת מס, לדעתך?

רוני מילוא (הליכוד):

לדעתי — — —

היור"ר מ' שחל:

אני יכול לבקש מכם — — —

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

השאלה היא מתי הרצון שלו הופך לעובדה.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת אינו צריך לעמוד כאן ולהגיד שיש לגיטימציה להעלמת מס. אין לגיטימציה להעלמת מס. מי שמעלים — גנב.

דן תיכון (הליכוד):

יכול להיות שאתה צודק.

היור"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה באולם ורשות הדיון שלה התקפתה. היא לא תוכל לדבר.

חוברת ח' ישיבה רנ"ה

— הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (משפחה חד-הורית):
— הצעות לסדר-היום

ט. הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (משפחה חד-הורית), התשמ"ג — 1983

(הצעת חברת הכנסת ע' סולודר)

היו"ר מ' שחל:

אבל חבר הכנסת גיל. נתתי לה רשות דיבור.

יעקב גיל (המערך):

אין איש מן הממשלה. אני חושב שזה ביזיון.

היו"ר מ' שחל:

הנה, הממשלה מאחורין.

מהמקום, חברת הכנסת עדנה סולודר, אם את רוצה.

עדנה סולודר (המערך):

אני מבקשת שזה יידחה לישיבה אחרת.

היו"ר מ' שחל:

בבקשה, זה נדחה לישיבה אחרת.

רוני מילוא (הליכוד):

אנחנו נתמון כזה גם כישיבה אחרת.

אורה נמיר (המערך):

תזכור.

היו"ר מ' שחל:

חברת הכנסת עדנה סולודר, אני רוצה לומר לך, שעד כמה שידוע לי, הקאליציה תומכת בחוק, יש לך אפשרות. את יכולה לנצל אותה. אינך רוצה. זו זכותך.

עדנה סולודר (המערך):

הייתי רוצה ששר האוצר יהיה נוכח.

היו"ר מ' שחל:

חשבת פשוט לשמח את שר האוצר. טוב.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעות לסדר-היום הצעות חוק — חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (משפחה חד-הורית), התשמ"ג — 1983, מאת חברת הכנסת עדנה סולודר.

אני רוצה לומר לך, חברת הכנסת עדנה סולודר, שעל-פי תקנון הכנסת יש לך אפשרות להציג את החוק ממקומך בדקה. זה לא יהיה על חשבון המכסה, ואני אעמיד אותו להצבעה.

רוני מילוא (הליכוד):

אני חייב לומר, שהדברים של היושב-ראש מעוגנים בתקנון.

היו"ר מ' שחל:

תודה רבה.

יעקב גיל (המערך):

אני מבקש, אדוני.

היו"ר מ' שחל:

כן, חברת הכנסת עדנה סולודר, מהמקום.

יעקב גיל (המערך):

אני ביקשתי, אדוני.

היו"ר מ' שחל:

היא קיבלה רשות דיבור.

יעקב גיל (המערך):

אני ביקשתי.

י. הצעות לסדר-היום

עמלות הבנקים

איתן לבני (הליכוד):

— — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא, אני רואה שעיתונאים ישנם. לא זה שמטריד אותי. הנאום מוכן, חבר הכנסת לבני, ההודעה לעיתונות מוכנה. הנושא חשוב מדי שנקיים את הדיון כאווירה כזאת, בהרכב כזה ובהעדר שר האוצר. אני חושב שצריך לדחות את הדיון בנושא הזה. אני אומר זאת על דעת שני המציעים האחרים.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, מדובר כאן בהצעה דחופה לסדר-היום. לגבי הצעה דחופה לסדר-היום נאמר בתקנון הכנסת: "הצעה שאושרה כדחופה תידון בכנסת בשבוע שבו הוגשה ובמועד שקבעו יושב-ראש הכנסת והסגנים". מאחר שמדובר בהצעה דחופה לסדר-היום, עם כל הכבוד — — —

יאר צבן (המערך):

האם המשמעות היא שנדון היום בכל ההצעות הדחופות שעל סדר-היום? האם בשבוע שעבר דנו בכל ההצעות הדחופות שאושרו? אי-אפשר לעשות צחוק מהדיון הזה. זה עניין שנוגע לרוב האוכלוסייה במדינת ישראל.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, העובדה שעשו דברים שנוגדים את התקנון אינה מחייבת יושב-ראש שרוצה להקפיד על קיומו של התקנון.

היו"ר מ' שחל:

אנו עוברים לסעיף הבא: הצעה לסדר-היום, עמלות הבנקים, מאת חבר הכנסת יאיר צבן.

יאר צבן (המערך):

מהמקום?

קריאה:

ודאי מהמקום.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, בשם שלושת המציעים שנמצאים כאולם, חבר הכנסת זייגר, חבר הכנסת צבן ואנוכי, פניתי אל היושב-ראש הקודם של הישיבה וביקשתי לדחות את הדיון בהצעה שלנו, בגלל היעדרו של שר האוצר שנסע לתל-אביב. זו לא הצעת חוק אלא זה דיון. היינו רוצים להשמיעו כאחוזי השר, לשמוע את תשובתו, לדעת את ההתייחסות שלו, לשמוע מה הוא מחבון — — —

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וירשובסקי, מה אתה רוצה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לכן אני פונה פעם נוספת אליך, בשם שני המציעים האחרים ובשמי, שלא לקיים היום את הדיון ולקיים אותו בישיבה קרובה, כדי שגם שר האוצר יהיה נוכח.

יצחק זיגרי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בתקנות סדר הדין כתוב, שצריך לנהל משפט מיום ליום. למרות זאת, לשופט יש סמכות טבעית. מפאת השעה המאוחרת, לדחות — — —

היו"ר מ' שחל:

היום אתם מעניקים ליושב-ראש כל מיני סמכויות טבעיות.

רנני מילוא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שדחיית דיונים תיעשה על דעת יושב-ראש הסיעה. עם כל הכבוד, אנחנו מבקשים להמשיך את הדיון, לא להפסיק אותו.

היו"ר מ' שחל:

בהצעות האלה?

רנני מילוא (הליכוד):

לא, בהצעות העומדות על סדר-היום.

היו"ר מ' שחל:

על זה לא מדובר. אני רק רוצה לשאול את המציעים האם פניתם ליושב-ראש הישיבה הקודם?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כן.

היו"ר מ' שחל:

ומה היתה חשובתו?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הוא סירב.

היו"ר מ' שחל:

אם כך, אני מצטער. אם הוא סירב, אני לא אשנה את ההחלטה.

איתן לבני (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת לבני, גם כשאני מחליט החלטה שהיא לרוחק אתה מתוכנן 'אתי'?

חבר הכנסת צבן, אני כאמת מצטער. היושב-ראש הקודם דחה את הבקשה. זה יהיה לא חברי ולא נכון שאני אשנה את ההחלטה לאחר שפניתם אליו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

יש כאן נושא חשוב, כדאי שהכית ישמע אותו.

שלמה הלל (המערך):

יעבירו את זה לוועדה.

יאיר צבן (המערך):

חבר הכנסת וירשובסקי צודק, זה נושא שנוגע לכל האוכלוסייה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת צבן, אני אעבור להצעה הבאה לסדר-היום, ובינתיים אבקש שיפנו לסגן היושב-ראש מאיר כהן-אבידב וישאלו אותו על כך.

יא. הצעות לסדר-היום

הפגיעה בתוצרת החקלאית המיועדת לייצוא

היו"ר מ' שחל:

אבידב, גם הוא איננו באולם. הצעה באותו נושא לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עז. הוא איננו באולם. ינמק את ההצעה חבר הכנסת אריה נחמקין. גם הוא איננו. הצעה באותו נושא — מאת חבר הכנסת חנן פורת. אף הוא איננו באולם.

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: הפגיעה בתוצרת החקלאית המיועדת לייצוא. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר אכטכי. הוא איננו, משמע שהוא ויתר על ההצעה שלו. הצעה באותו נושא לחבר הכנסת מאיר כהן.

יב. הצעה לסדר-היום

מסקנות הוועדה הממלכתית לפיתוח בקעת-הירדן ולאכלוסה

היו"ר מ' שחל:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: מסקנות הוועדה הממלכתית לפיתוח בקעת-הירדן ולאכלוסה, מאת חבר הכנסת רענן נעים.

אורה נמיר (המערך):

מי ישיב לו?

היו"ר מ' שחל:

סגן שר החקלאות.

אורה נמיר (המערך):

איפה הוא?

היו"ר מ' שחל:

הוא יגיע, הוא בדרך.

אורה נמיר (המערך):

אני מציעה לחכות לו.

רענן נעים (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ובעיקר חברי סיעת

המערך, בבחירות לכנסת התשיעית בשנת 1977 טענו אזרחים רבים, כי בכוננת המערך לוותר על סיני, על חלקים מיהודה ומשומרון, וכך גם ברמת-הגולן, ולכן יש להצביע עבור הליכוד, משום שרק בגין יבטיח שליטה על ימית. על פתחת רפיח ועל שרם-א-שיח'. בכל הופעותי באספות בחירות וכן במחוז המושבים של מפלגת העבודה טענתי אז, כי אין לי צל של ספק, שאם ייבחר בגין לשלטון, הדבר הראשון שהוא יעשה יהיה ויתור על כל סיני. רבים לעגו לי, וידידים אמרו לי: רענן, אל תשטטה. ואומנם זה בדיוק מה שקרה. ימית נחרבה, מתיישבים בפתחת-רפיח נעקרו, ונוצר חקדים מסוכן ביותר של עקירת יישובים, שני שדות-תעופה ומרחב ביטחוני, שדות נפט, אתר חיירות מהמעולים בעולם. ובכל האזור הזה גם לא קיימת כלל בעיה דמוגרפית. כל זה קרה, רבותי חברי הכנסת, בגלל תפיסת עולם לקויה של חברי חרות, ובראשם חבר הכנסת מנחם בגין.

כידוע, קמה באותה עת תנועה בראשות התחיה, התנועה למען עצירת הנסיגה מסיני. אשר ססמתה היתה 'אל נא תעקור

שבעה משרדי הממשלה והסוכנות היהודית בראשות פרופסור פוהורליס, זאת הגישה את מסקנותיה בחודש יולי השנה. מאז עברו חמישה חודשים, ולא רק שלא ביצעו שום דבר אלא אפילו המסקנות טרם הובאו לממשלה.

חודש זה הוא החדש שבו מתחילה העונה באזור בקעת-הירדן. רוב התושבים אינם יכולים או אינם רוצים להכין את משקם לדריעה ולשתילה, משום שאין להם כל ביטחון, כי עמלם יקבל את התמורה. חוב כבד ביותר רוכץ עליהם; בעיקר מהפסדי צונות קודמות. גם המעטים הפונים להתיישב בבקעה, אין ביכולת האזור לקלוט אותם.

אדוני היושב-ראש, על ממשלת ישראל והסוכנות היהודית לצאת מיד לעזרתם של מחיישי בקעה וליישם לאלתר את מסקנות ועדת בגין בראשות פרופסור פוהורליס. בהמלצות הוועדה נאמר, בין היתר: תוספת אמצעי ייצור למתיישבים החדשים; הקצאת מכסות ייצור ליצוא במחירי מינימום; פיתוח משק חצר, בעיקר בעלי חיים; פיתוח ענפי תירות בבקעה, בעיקר בצפון ים-המלח; עיבוי היישובים הקיימים; פירעון חובות של מתיישבים עובדים.

רוני מילוא (הליכוד):
פירעון חובות של המתיישבים העובדים?

רענן נעים (המערך):
כן. יש סיכום והמלצה, שהמתיישבים הנשארים לא יהיו חייבים לשאת בחובות המתיישבים העובדים, חובות שאין להם כתובת, והממשלה היא שצריכה לפדות אותם. יש סיכום חיוכי כזה, אבל הוא אינו מתבצע.

באשר למעלה-אפרים נאמר, כי תוגדל האוכלוסייה ל-2,500 נפש עד שנת 1986, עליידי תוספת בניו של 100 יחידות לשנה ועליידי בניית דירות להשכרה המיועדות לבעלי מקצוע או כדירות מעבר; וכן כי יוקם מפעל רציני אחד לפחות עליידי מוסדות ממלכתיים או ציבוריים, או שניהם יחד, שסביבו יוכלו לקום בתי-מלאכה ומפעלים קטנים.

בסך הכול מומלץ להשקיע 120 מיליון דולר בשלוש השנים הבאות. זה לא סכום שצריך להבהיל מישהו מאתנו. כבר שמענו על השקעות הרבה יותר גדולות, בהיקפים הרבה יותר גדולים ובנשאים הרבה פחות חשובים.

יצחק זייגר (הליכוד):
חבר הכנסת נעים, אפשר לשאול שאלה?

רענן נעים (המערך):
ברשות היושב-ראש.

היו"ר מ' שחל:
אתה צריך לשאול את היושב-ראש, חבר הכנסת זייגר.

יצחק זייגר (הליכוד):
המערך אומר, שהשקעת כספים בשטחים גורמת לאינפלציה, ומסיבה כלכלית אסור לעשות את זה.

יאיר צבן (המערך):
מי אומר?

יצחק זייגר (הליכוד):
אנשי המערך.

יאיר צבן (המערך):
מדברים כאן על הצד הכלכלי, זה לא דיון מדיני.

רענן נעים (המערך):
רגע, הוא שואל אותי, חבר הכנסת צבן.

נטוע". אני כמעט מזכיר לכם גוסטליה. אני מציע לחברת הכנסת גאולה כהן להכין כבר עכשיו תנועה חדשה, שתקרא התנועה למען עצירת הנסיגה מבקעת-הירדן. ואני מודיע כאן מעל במת הכנסת על הצטרפותי לתנועה הזאת. אני משוכנע, שאם חלילה וחס ממשלת הליכוד תמשיך בשלטונה, ולו שנה אחת נוספת, מלבד הרס הכלכלה, ההתיישבות והחברה, היא תוותר על בקעת-הירדן ותשאיר לנו את שכם. כפי שהיא ויתרה על כל סיני, על ימית ועל פתחת-רפיח, והשאירה לנו את עזה עם חצי מיליון פליטים, היא תוותר על בקעת-הירדן ותשאיר לנו את שכם.

אורה נמיר (המערך):
ואת חברון.

רענן נעים (המערך):
את חברון גם אני רוצה.

ההתפתחות האחרונה באזורנו, עם פילוג של אש"ף, הרכבת הפרלמנט הירדני כשמחצית מחבריו פלשתינאים, הקשיים הכלכליים שלנו והזדקקתנו לדולרים של ארצות-הברית, יביאו במוקדם או במאוחר לשיחות עם חוסיין בתיווך אמריקני, נוסח קמפ-דייוויד. שיחות כאלה אינן יכולות להיגמר בלא כלום. ולחץ כזה או כזה עלינו יביא בהכרח לויתור כלשהו מצדנו. כבר אתמול שמענו מראש הממשלה, שהוא מוכן לדבר עם חוסיין גם בקשר להתנהלויות. אני מבין אותו על כך, אבל השאלה היא מה יהיה הוויתור הראשון שהוא יעשה. וכנראה מה שעשה מר בגין בסני יעשה עכשיו גם יורשו, מר שמיר. על-פי תפיסות העולם של חברי אצ"ל ולח"י בממשלה הזאת, לאזור בקעת-הירדן וצפון ים-המלח אין שום סנטימנטים. זה רחוק ממרכז הארץ. זה האזור הראשון שהיו מוכנים לוותר עליו.

המחדלים וחוסר המעש של הממשלה הזאת באזור בקעת-הירדן רק מאשרים כל מלה שאמרת. אין הסבר כיצד קרה הדבר שבמשך שש שנים רצופות, שש השנים האחרונות בשלטון הליכוד, הוקם בסך הכול, רבותי חברי הכנסת, יישוב אחד שנקרא נעמה, ושלושה מאחוי נח"ל. במעלה-אפרים, האמורה להיות בירתה של הבקעה, נבנו בשלוש השנים האחרונות 23 בתים. עד היום יש שם בסך הכול כ-250 משפחות, אשר רובן ככולן עובדות בשירותים, ושום מפעל ממלכתי לא הובא לשם. בכל הבקעה יש כיום בסך הכול פחות מ-3,000 נפש, כמעט ללא עלייה במספר הנפשות זה שנים אחדות, אדוני סגן שר החקלאות.

אדוני היושב-ראש, לחית בבקעת-הירדן זה לא דבר קל. התנאים קשים ביותר: חוס כביד; רחוק ממרכז הארץ, רחוק מחיים תרבותיים, חינוכיים; ההשקעה במקום לא משתלמת ואין גם סיכוי לרווחים. זה לא כמו ב"נופים" ולא כמו במקומות אחרים. כך שכדי לרצות ללכת לשם ולבנות בית עם עתיד לילדים ולמשפחה צריך בהחלט להיות חלץ. וציוני מהראשונים ומהטובים בתוכנו.

יישובי הבקעה תוכננו על-פי הקונצפציה של משק מתמחה לגידולי יצוא, והכוונה היתה ליצור ולפתח חממה גדולה אחת, של כל הבקעה, כאסם היקוות, הפירות והפרחים לאירופה. תוכנית זו נכשלה במדיניות הכלכלית של הממשלה של שיערי המטבעות האירופיים וסכסוד הדולר עד לפני חודש, ולפי הערכתי זה ימשיך גם בחודשים הקרובים. יישובי הבקעה זעקו בפני שרי הממשלה והכנסת. בחודש נובמבר אשתקד מינה ראש הממשלה דאז מנחם בגין — אני מקווה, אדוני סגן השר, שאתה זוכר מיהו, כי אני יודע, שבצד ימין, בספסלי המערך וזכרים זאת, אבל בצד הזה, אינני בטוח, נרמה לי שהוא כבר נשכח. ראש הממשלה דאז מינה ועדה בין-משרדית של

תרמה תרומה חשובה לכלכלת המדינה וליצוא הישראלי. אפשר היה להמשיך ולעשות חיל במגמה הזאת, אילו מדיניות הממשלה, מדיניות האוצר של מר ארידור שלך היתה כזאת שהיתה מעודדת יצוא, התוכנית היתה להפוך את בקעת-הירדן

רוני מילוא (הליכוד):

ארידור הוא גם שלך. שר האוצר הוא של כולנו. מה זה "ארידור שלך"?

רענן געים (המערך):

אני מבקש ממך: אל תשלב בשלי את מה ששלך.

יעקב צור (המערך):

אל תשתף איתנו בעניין הזה. בלי שותפות.

רענן געים (המערך):

יש לי הבעיות שלי.

שלמה הלל (המערך):

למה לנו את ארידור? יש לנו משלנו.

רענן געים (המערך):

אני מודה לך, חבר הכנסת שלמה הלל.

בזמן שדולר עלה בארץ 60 שקל וכל ילד ידע את ערכו הכלכלי, שהוא שווה לפחות 90 שקל, היה ברור שלא ניתן ליצור לא תעשייה ולא חקלאות. זו הסיבה העיקרית להפסדים, לנוקים ולמשבר הכלכלי העובר על היישובים האלה. הכוונה של משרד החקלאות ושל ממשלת הליכוד היתה להפוך את יישובי הבקעה לאסם הפירות והירקות של אירופה. יכולנו לעשות את זה לולא השיבוש כערכים שלכם. זאת הבעיה.

היו"ר מ' שחל:

אתה צריך לסיים.

רענן געים (המערך):

אני מנסה לסיים.

היו"ר מ' שחל:

לא, לא מנסה, אתה מסיים.

אורה נמיר (המערך):

יש לו הצעה יפה מאוד.

רענן געים (המערך):

ולסיכום, אדוני היושב-ראש, אם יש ויכוח לגבי מה שצריך לקרות ביהודה ובשומרון ובבקעה — — —

אברהם הירשזון (הליכוד):

מה דעתך על יהודה ושומרון כאמת?

רענן געים (המערך):

אני חושב שאין בארץ אדם אחד שרוצה כאמת לדעת ולא יודע מה דעתי.

רוני מילוא (הליכוד):

נו, ובכל זאת, מה עמדתך?

רענן געים (המערך):

אם יש ויכוח בעם ובכית הוה לגבי השאלה אילו אזורים צריכים להיות חלק בלתי נפרד מישראל. הרי לגבי הבקעה אין שום ויכוח אלא קיים קונסנזוס. ואם כן, מדוע שלא נעשה שם את כל העבודה? מדוע לא נשקיע שם ממה שיש לנו, גם אם יש לנו מעט?

אני סבור שעל הממשלה להוכיח את עמדתה במעשים. אדוני סגן שר החקלאות, הממשלה ואתה משרד החקלאות

יעקב צור (המערך):

אתה, אל תצטט את המערך לא במדויק. אתם מנסים לומר באופן קבוע שאנחנו נגד התיישבות. זה לא יעזור לכם. אנחנו נגד התנחלות ביהודה ובשומרון.

יצחק זייגר (הליכוד):

בוועדת הכספים אמרתם, שהשקעת כספים בשטחים מכשילה את הכלכלה.

יעקב צור (המערך):

יש לנו החלטות ואנחנו פועלים לפיהן. אנחנו אלה שמיישבים את הבקעה ואת רמת-הגולן.

יצחק זייגר (הליכוד):

אתה חושב שחבר הכנסת נעים אינו יודע לענות לך?

בני שליטא (הליכוד):

אני מבקש לא לעשות חלוקות — זה שלנו וזה שלכם. מה זה?

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת בני שליטא, אני מבקש.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, איזה מין חלוקות אלו?

יעקב צור (המערך):

מתי היית בבקעת-הירדן?

בני שליטא (הליכוד):

איזה מין חלוקות אלה — הבקעה שלנו וזה שלכם? זה של כל עם ישראל.

שבת וייס (המערך):

יש תוכנית אלקן.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת בני שליטא, אני מבקש ממך דבר אחד: חזור לאולם. כשאחא נמצא בקרבת המתווכחים, אני מתחיל להיות מודאג.

אני מבקש מכל השואלים, שלא יעשו זאת בעמידה. אתם רוצים להעיר הערה, גם אתה, גם חבר הכנסת צור, אבקש מכם לשבת.

יצחק זייגר (הליכוד):

מפאת כבודו של היושב-ראש אנחנו קמים.

היו"ר מ' שחל:

תודה רבה.

רענן געים (המערך):

חבר הכנסת זייגר, אם הקשבת לדברי קודם שמעת שאמרתי שבשש השנים האחרונות הוקם בסך הכול בבקעת-הירדן יישוב אחד — נעמה. כל 17 היישובים שנמצאים שם הוקמו עליידי ממשלות המערך, לידעתך חבר הכנסת זייגר.

אורה נמיר (המערך):

תזמין אותו לסיוור.

רענן געים (המערך):

שנית, גם אילו חשבתי שהתיישבות בבקעת-הירדן איננה כלכלית, הייתי מציע לכנסת, הייתי מציע למשרד החקלאות להקים את היישובים האלה, משום התפיסה הביטחונית שצריכה להיות לעם ישראל, אבל יחידה מ'זאת: לא רק שזה תום מבחינת פיזור האוכלוסין, לא רק שזה תרם מבחינת התפיסה הביטחונית, אלא אני מוסיף — ואפשר להוכיח את זה במספרים מדי שנה בשנה — שהתוצרת של יישובי הבקעה

בעיות. היינו פותרים את כל הבעיות שעם ישראל עומד בפניהן.
יעקב גיל (המערך):

חבר הכנסת רענן נעים אומר שהוא לא דיבר על גשמים.
סגן שר החקלאות מ' דקל:

חבר הכנסת יעקב גיל, ברשותך האדיבה, יש מסמך כתוב ואני מסתמך עליו כפי שהוגש ולא רק על מה שנאמר.

יעקב גיל (המערך):

תודה על ההבהרה.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אבל זכותו לומר.

כולנו קיוונו, אלה שיישבו את בקעת-הירדן בתקופת ממשלת המערך, ובשלב מאוחר יותר בתקופת ממשלת הליכוד, כבר בפחות אופטימיות, אבל עדיין באמונה, שבקעת-הירדן תהיה אסס היצוא של מדינת ישראל. הצירוף של שמש, מים וקרע עם ידע חקלאי וידיים טובות, זהו בדיוק הבסיס של החממה הטבעית של מדינת ישראל. קיוונו, אבל לא ידענו בדיוק מה קורה שם. קיוונו ועוד מקוים, אומנם היום פחות, כי כבר יודעים יותר מה קורה שם.

שלמה הלל (המערך):

זה לאחר פתחת-דפיו.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

חבר הכנסת הלל, אני לזה כל קשר לנושא שאני מדבר עליו כרגע. אינני מדבר על נושא פוליטי, אני מדבר על נושא חקלאי. מכיוון שלא יושבים כאן חקלאים, אני רוצה שכולם ידעו מה המציאות. בקעת-הירדן איננה אסס היצוא של מדינת ישראל. התברר שבתנאים האנדרמיים, בתנאים הספציפיים של בקעת-הירדן, התקוות שתלינו באזור הזה מבחינה חקלאית לא התגשמו. זו איננה חממה טבעית.

שלמה הלל (המערך):

ומה קורה בצד השני של הירדן? שם הם כן יכולים לפתח?

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אינני רוצה להללות את הכנסת בשעה כה מאוחרת. אני מדבר על מה שקורה אצלנו ולא על הצד השני. יש לי מה להגיב גם על הצד השני, וזה מעניין מאוד, אבל זה לא על סדר-היום.

בקעת-הירדן איננה אסס היצוא של מדינת ישראל. גם לא אדבר על אדמות מלוותות ועל כל הבעיות הקיימות שם. כנראה, רק מתיישבי בית-הערכה, לפני מלחמת השחרור, בזמן הקצר שהיו שם, חשו את קצה הבעיה של צורת האדמה, של המבנה שלה, של הנתרן שבה. לא אלאה אתכם בפרטים.

עם זאת, את בקעת-הירדן צריך לקיים. את בקעת-הירדן צריך לקיים בגלל תפיסה מדינית ולא רק בגלל תפיסה חקלאית. לא בקעת-הירדן היא שצריכה לפתור את בעיית מאזן התשלומים של מדינת ישראל על-ידי הייצור והיצוא שלה. אם היא יכולה לסייע, מה טוב. אבל לא זו השאלה, לא זו נקודת המוצא.

נקודת המוצא היא, ששם צריכה להיות התיישבות יהודית, וכאשר זו אינה מצליחה — המדינה צריכה לעזור. תפיסה זו קיימת לגבי כל מקום במדינת ישראל. ההתיישבות בארץ-ישראל במקומות הקשים והמרוחקים איננה שאלה כלכלית כלל וכלל, אלא שאלה מדינית, יהודית, חלוצית, ציונית. אפשר לשאול בכמה מותר להשתתף, אפשר לשאול מה גודל ההשתתפות, אפשר לשאול איזה משקל לייחס לה, אבל בעיקרון מדינת ישראל צריכה לעזור לאזורי ההתיישבות. כדי

צריכים להוכיח במעשים ולא בדיבורים כי גבולה של מדינת ישראל יהיה על הירדן וכי בקעת-הירדן מאוכלסת ומשגשגת היא הערובה אולי היחידה, שבעת המשאומתן עם הירדנים, אזור זה יישאר חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לחבר הכנסת רענן נעים ומזמין את סגן שר החקלאות להשיב על ההצעה.

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):

חבר הכנסת רענן נעים, יפה מאוד.

אהרן הראל (המערך):

זו לא בדיוק עמדת המערך, אבל הנאום היה בסדר.

רענן נעים (המערך):

זו בחלט עמדת המערך, ואני מוכן להוכיח לך.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים שעוד יושבים ומקשיבים, —

אורה נמיר (המערך):

וערים ומגיבים.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

— קראתי בעיון את ההנמקות של חבר הכנסת רענן נעים בנושא החקלאות בבקעת-הירדן. אומנם, נחקלתי שם במשפט שלא הבינתי אותו, אבל עכשיו, לאחר שחבר הכנסת רענן נעים, במקום לדבר על חקלאות, החל לפתח כאן דיון מדיני מעמיק, רחב וגדול על נושא ההתיישבות בבקעת-הירדן. אני מתחיל להבין את המשפט הזה.

הוא התייחס לרווחיות בנופים, כאילו זה מפעל כלכלי. הוא דיבר על הזנחה של אזור בקעת-הירדן ואזור ים-המלח, וגם לכך עוד אתייחס. עכשיו אני מבין את מה שהוא כתב במסמך ובדברי ההסבר שהגיש.

מה כותב חבר הכנסת רענן נעים? למען האמת, הפליא אותו שאדם כמוהו, חקלאי, מעורה בעניינים, אומר בהנמקתו, כי עונת הגשמים מתקרבת וצריך להתחיל את מלאכת הזריעה בבקעת-הירדן. אני שאלתי, ושאלו גם אנשי מקצוע במשרד החקלאות: האם חבר הכנסת רענן נעים אינו יודע שבבקעת-הירדן כמעט אין גשם? האם אין הוא יודע שאין שם פלחה? האם הוא איננו יודע שאין כל קשר בין עונת הגשמים המתקרבת ובין הפיתוח החקלאי במקום הזה? אולי אמר זאת רק בגלל המליצה, ואם כן — גם דברי הפתיחה שלו כנראה נכונים רק כמליצה.

רענן נעים (המערך):

איפה כתוב בדברי ההסבר שלי על עונת הגשמים המתקרבת?

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אני קראתי ואני מתייחס למה שכתוב.

החקלאות בבקעת-הירדן היא בעיקר חקלאות של יצוא ירקות, ראשיתה בשלהי הקיץ ועיצומה בחורף. בלא כל קשר לעונת הגשמים.

רענן נעים (המערך):

אני דיברתי על גשמים? מזל שאתם לא שולטים על הגשמים.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

חבר הכנסת רענן נעים, אילו בבדיחות אפשר היה לפתור

רענן נעים (המערך):

השאלה היא כזאת: מתי זה מונח בפני הממשלה?

סגן שר החקלאות מ' דקל:

השאלה היא כרשות היושב-ראש, ואני אינני מסכים לשאלה.

היו"ר מ' שחל:

הוא לא מסכים.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

לכן הבעיה קשה מאוד. זו בעיה כספית, זו בעיה תכנונית. הנושא נמצא, מחוץ יוזמה של חברים, על שולחן ועדת הכספים, ואני מציע שנעביר את זה לוועדת הכספים, גם בשם המליאה, ושם נקיים דיון על כל מרכיבי הבעיה החקלאית והלא-חקלאית של בקעת-הירדן.

היו"ר מ' שחל:

תודה. חבר הכנסת רענן נעים, האם אתה מסכים להעביר את זה לוועדת הכספים?

רענן נעים (המערך):

אני מציע שזה יועבר לוועדה משותפת לכלכלה-כספים.

היו"ר מ' שחל:

זה יועבר לוועדה, כפי שתקבע ועדת הכנסת. הצעה אחרת לחבר הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער מאוד על שנושא כל כך רציני נדון בצורה כזאת, בשעה כזאת. אבל היות שזה הועלה והמציע לא מצא לנכון לבקש, אפילו מבחינת הנושא שהוא מעוניין בו, לדחות את זה למחר — —

רענן נעים (המערך):

ביקשתי מהיושב-ראש, הוא לא הסכים, מעכשיו אתה מתחיל לטעות. נראה בהמשך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

יעקב גיל (המערך):

מה חשוב מתי דנים בה, היום או מחר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני את דעתי אומר, אפילו אם זה יהיה לפנות בוקר.

אני מסתכל, אחרי ניסיון של הרבה שנים כאן, מקשיב וחושב לעצמי, הנה יש פה רוב, יש פה מיעוט גדול מאוד, ולא פעם אחת קרה הולדות מדינת ישראל בכנסת, שמה שאנחנו, המיעוט, הצענו, זה היה; ומה שהוחלט ברוב, לפעמים ברוב עצום, החבר כאסון, מי לא זוכר את ההצבעה על ימית, כולם הסכימו. אנחנו אמרנו אז, מסיבות פוליטיות, מסיבות של ביטחון ישראל, מסיבות של השקעה לשווא, דעה אחרת — כולם הביטו עלינו: מה הם סוטים, שיגידו את דעתם, נצביע ונלך הביתה. מה היה אחר-כך?

עכשיו הליכוד רוצה התנחלויות בכל השטח הכבוש, בגדה, ברצועת-עזה, עוד מעט אולי גם בדרום-לבנון; והמערך מציע את ההצעה הישנה של.

יעקב גיל (המערך):

אל תיתן רעיונות. עוד יקנו אותם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו הצעת חבר הכנסת בן-פורת.

שכתוך כמה שנים הם יגיעו למצב של איזון כלכלי, ואם הם וחלילה זה לא מתאפשר, יש להמשיך ולתמוך בחקלאות.

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה להלעיס את החברים במספרים, אבל אילו אתה וחבריך הייתם שומעים את מספרי הסיוע לבקעת-הירדן — ואני אומר זאת בסיפוק ובגאווה — אילו הייתם שומעים כמה עולה למדינת ישראל לקיים חקלאות של 632 משפחות בבקעת-הירדן, אולי הייתם אומרים לנו "ייתר כוח", אבל הייתם נדהמים.

אינני מנהל כאן ויכוח פוליטי. הסיוע לבקעת-הירדן במטבע-יתרן הוא כל כך מסיבי — לא שאסור לדבר על כך, על כל דבר מותר לדבר, אבל הוא כל כך מסיבי, שקשה לפעמים גם למדינה לשאת בו, אם כי היא צריכה לעשות זאת שם, כפי שהיא עושה זאת באזור קטיף ובמקומות אחרים.

אבל השאלה איננה מה קורה היום בבקעת-הירדן. אם אנחנו נסתמך על כך שבבקעת-הירדן נגדל רק ירקות ופרחים ליצוא, לא יהיה למתיישבים ממה להתקיים: לא ל-2,400 המתוכננים אלא אפילו ל-630 שישנם היום. לכן צריך לשנות בבקעת-הירדן את כל התכנון הבסיסי. צריך להתייחס לבקעת-הירדן כאל משק חקלאי רגיל בכל מקום בארץ, שיש לו יתרון יחסי לא-גדול בירקות ובפרחים; לא כדבר בלעדי בהתמחות. היום לא אכנס כאן לויכוח, האם ההתמחות הזאת בענף אחד השחיתה את המשק החקלאי או לא השחיתה אותו. אבל בבקעת-הירדן — איננו יכולים לעשות את זה. לכן באה התוכנית הזאת, אשר מנוחת לפני ועדת הכספים ואשר צריכה לעלות 150 מיליון דולר.

רענן נעים (המערך):

איוו תוכנית?

סגן שר החקלאות מ' דקל:

התוכנית של ועדת פוהורילס, תוכנית ראש הממשלה, הנמצאת בוועדת הכספים, וזה מונח על שולחן ועדת הכספים.

רענן נעים (המערך):

המסקנות של הוועדה עדיין לא הובאו לממשלה וראש הממשלה עדיין לא הסתכל בהם. זה שהלובי החקלאי ישב לדון בזה, זה לא שייך — —

סגן שר החקלאות מ' דקל:

התוכנית מונחת לדיון בוועדת הכספים.

רענן נעים (המערך):

אבל אני נמצא שם.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

התוכנית מרברת על השקעה של 150 מיליון דולר, לא רק בחקלאות, המשקל הגדול הוא דווקא בתעשייה — —

תמר אשל (המערך):

אתם המלצתם על זה?

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אנחנו ממליצים על זה, על השקעות בעיקר בתעשייה, בתירות, בשיכון וגם בחקלאות. בחקלאות, זה לא כל כך שאלה של כסף, בחקלאות זה שינוי המבנה הבסיסי, האורגני, של המשק החקלאי בבקעת-הירדן. האם אנחנו יכולים, מבחינת המשק הארצי, להוסיף עוד חלב ולתת להם רפתות? להוסיף עוד בשר פטימים ולתת להם לולים? להכניס בהם דברים שיש להם עודף, אבל יכול להיות שצריך לקחת ממקום אחר ולתת למתיישבים בבקעת-הירדן, מתוך גישה של אחריות כלפי ההתיישבות וכלפי ההתיישבות החקלאית?

אתם מציעים להתרכז בשטחים שאתם רוצים לספח. זה הוויכוח. אז אל תבואו אל הישיבות בדברים אחרים. איך תתווכחו עם הליכוד על ההתחליות? אתם מציעים אותו דבר. הוויכוח הוא רק איפה לבזבז את זה.

אני יודע שלא אשכנע אתכם, אפילו אם אדבר עד מחר בבוקר. מי שישנו פה יכול לזלזל, יכול שלא לקבל. אבל אין לכם האומץ לעמוד כמו מנהיגים אמיתיים ולשנות עמדות, להביא לכך שנחיה כאמת בשלום, כאמת בביטחון, חיים נורמליים. כי כל מה שקורה ומתפתח, לא רק שמעלה אותנו על דרך של סכנות בלתי רגילות, אלא גם מבפנים הוא מערער את כל אושיות החברה. בהשוואה למה שהיה. אם אינכם מבחינים בסכנות האלה לכל עתידנו כאן — יש רק להצטער על זה.

לכן אני מציע שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת ולא להעבירו לדיון בוועדה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. מי להעברת הצעתו של חבר הכנסת רענן נעים לוועדה כפי שתקבע ועדת הכנסת ירים את ידו. מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה
שתקבע ועדת הכנסת — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-
היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע
ועדת הכנסת נתקבלה.

יג. הצעות לסדר-היום

הפגיעה בתוצרת החקלאית המיועדת ליצוא

שזמן הדיבור שיינתן להם — שבזכות חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב הם יזכו בכל זאת שהצעתם תעלה — יהיה במקום 15 דקות כל אחד לא יותר מ-8 דקות, מפני שהם אינם נוכחים באולם, בו בזמן שחובתם היתה להיות כאן. פרט לחבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, שכמובן וכתוה תהיה שמורה לו.

שלמה הלל (המערך):
פסיקה בלי עורך-דין?

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת שלמה הלל, הם היו צריכים להיות כאן באולם. ההצעה לסדר-היום קיימת, ולדעתי מחובתם היה להיות כאן. קראתי בשם מומן, והם יכלו להופיע ולנצל את זכותם לרשות הדיבור. אגב, כלעדי הסידור הזה הייתי מוחק לגמרי את ההצעה מסדר-היום.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
אבל לא את הצעתו.

היו"ר מ' שחל:

זה ברור. אני אומר: בכותן — — —

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

המציעים ביקשו ואמרתם להם: רבותי, נושא זה הוא אקטואלי היום, הנושא דחוף. החברים טוענים שצריך להעלות הצעות דחופות לסדר-היום. מה דחוף יותר מהנושא הזה?

יעקב גיל (המערך):
אתה צריך עוד להוסיף?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה רק עניין של זמן עד שהרעיון הזה יתבשל באיזה מקום. אבל לא זה העניין כרגע.

ובכן, מה אמר חבר הכנסת רענן נעים? זה דבר ישן, לא חידשת. גבול הביטחון על הירדן. בקעת-הירדן שלנו? אני מבין שגם גוש-עציון שלנו. כל ירושלים שלנו, וכך נעשה שלום עם חוסיין, עם מי שאתה רוצה. הבה נהיה רציניים, הזאת תוכנית לשלום? אני כבר לא נכנס לנושא חוסיין או לא חוסיין. הלא זה אומר שאתה מציע — לא אתה אישית, אבל הסיעה שלך — שנחיה חמיד במלחמות. כי ברור שהשאלה הפלשתינאית כל כך צמחה או בייקטיבית בתקופה שלנו שלא יהיה אפשר — אני מדבר לפי מושגים שלכם — להיפטר ממנה.

ברור שאפשר להגיע למסקנה הריאליסטית, אחרי עוד מלחמה אחת או שתיים, שישכחו אותנו, עם כל הסכנות. מה מתקבל? מתקבל שגם אתם, המערך, מחלישים את עצמכם. לפעמים אני שומע פה מחלק מהנואמים שלכם כל כך הרבה ביקורת על ההתחליות, על שהממשלה מבזבזת עליהן בזמן כזה, על שמקצצים בחינוך ובבריאות. בא חבר הכנסת רענן נעים ואומר: למה אתם לא משקיעים בהתחליות בבקעה ובגוש-עציון?

יצחק זייגר (הליכוד):
גם אני.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה מתקבל? — שהוויכוח איננו על ההוצאות עצמן, אלא שחברי הממשלה רוצים לפזר את זה כשטח יותר רחב, ואילו

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, בנושא "הפגיעה בתוצרת החקלאית המיועדת ליצוא", מקרב ארבעת המציעים נמצא באולם רק חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב. הסכמתי לתת לו רשות הדיבור, אבל אני מבין שסגן שר החקלאות שכנע אותו — — —

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אני מוכן עכשיו להעלות את הצעתי. הפנייה היא מסגן שר החקלאות. אני רוצה שייראה כאילו אני מעוניין להעלות את ההצעה. אני מוכן להעלות את ההצעה עכשיו.

אדוני היושב-ראש, אני מוכן להיעתר לבקשה ולדחות את הדיון למחר.

סגן שר החקלאות מ' דקל:

אדוני היושב-ראש, אני הגשתי את הבקשה מפני שאני עונה על האספקטים החקלאיים של היצוא. חבר הכנסת כהן-אבידב מתייחס לשאלת השכר ובעיקר לזכרים שאני לא מתייחס אליהם. מקרב המציעים יש כאלה שידברו על הנושא החקלאי, שהוא הרלבנטי לגבי, ואני אשיב על כך. אם אני אשיב היום על הצעת חבר הכנסת כהן-אבידב, זה ייראה מאוד מלאכותי — הוא ידבר על שכר ואני אשיב לו על יצוא.

היו"ר מ' שחל:

ברור. אדוני סגן שר החקלאות, אני מסכים. אני מבקש להביא לידיעתכם ול ידיעת שלוש חברי הכנסת האחרים — מאחר ששלושת חברי הכנסת האחרים אינם באולם, אני מציע

— הצעות לסדר-היום: אספקת תרופות לבתי-חולים, המחסור במיטות, בעיור ובכוח אדם: מחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים —

היו"ר מ' שחל: שהזמן שיישאר לזכותם יהיה מחצית הזמן שמגיע, על-מנת שלהבא יכבדו את הכנסת.

אמח. חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, אני אומר: בזכותך הצעתם נשארת. אני רק מציע שייאמר כאן על דעת כל הבית.

יד. אספקת תרופות לבתי-החולים, המחסור במיטות, בעיור ובכוח אדם;

מחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים**

אנחנו שומעים שיש מאבק של המוסדות להשכלה גבוהה, מאבק צודק, נגד קיצוצים בתקציבים, שעלולים לגרום לסגירת האוניברסיטאות. יש תאריך שנקבע, ואם עד אז לא יימצא פתרון — תיסגרנה האוניברסיטאות. אני שומע כי שר התחבורה זועק נגד הקיצוצים ומצביע על הסכנה שיש לחיי אדם בגלל תאונות דרכים. אני שומע את שר החקלאות זועק נגד קיצוצים שמביאים לשיבושים בפיתוח החקלאי.

לצער הרב, אנחנו לא שומעים באותה מידה של עוצמה את קולו של שר הבריאות. אני חושב שהכנס הזה מכון לכך — לחזק את ידיו בתוך הממשלה, כדי למנוע התדרדרות נוספת על ההתדרדרות שכבר אנחנו עדים לה.

אני מתחיל לחשוש, כי בממשלה אין מודעות לסכנה שנוצרת — אני אומר זאת על אחריותי — לחיי אדם ממש. אדוני שר הבריאות, אני טוען שבגלל המצב בשירותי הבריאות ובאשפוז אנחנו ממשיכים בחיי אורחים. אינני יודע לנוקב במספר האנשים המתים מקרב הקשישים וחולי המחלות הממושכות בבתיהם מפני שאינם יכולים לקבל את השירותים בזמן ואינם יכולים להגיע לבתי-החולים. מדובר בחיי אדם ובבריאותו של העם. יש לי הרושם שהממשלה איננה מודעת לכך שהדברים הגיעו כבר ממש עד קצה הגבול. ותאמינו לי, שאני אומר את זאת מתוך ידיעת העניין.

אתחיל מן הקל אל הכבד. שר הבריאות, אתה יודע שבעיה ראשונה היא בניית המכנים הנוספים שאח בנייתם התחלנו — אמרתי את זה בדיון הקודם. יש לפחות שלושה בתי-חולים שהחלטנו להם את התשתית. הייתי אומר אפילו, שאת עיקר ההוצאה ורצוננו, אביא כדוגמה קלינית את "איונברג" — ביון 350 מיטות עם דגש גריאטרי, למחלות ממושכות. בנינו את זה בתרומתו של איונברג. כל שלד הפלדה ישנו שם. אי אפשר לבנות את זה ולגמור את זה במצוקה שיש היום באזור הדרום בתחום של מחלות קשישים ומחלות ממושכות? אני חולם על הזמן שהיתה קרן ספיר — מי שזוכר את זה — ואותו שר אוצר שידע ללכת אל יהודים טובים ברחבי העולם ולהוביל אותם לתרומות. כמעט את כל בתי-החולים התחלנו לבנות בכספי תרומות — בית-החולים "זיו" בצפת, "וולפסון" בתולון, "איונברג" ב"פן, "סורסקי" באיכילוב. הלאו בתל-השומר בנינו את כל התשתית, וצריך לבנות שמונה קומות אשפוז. לא מסוגלים לגמור. תפנו לי הורים, יתרמו לכם כסף. אני בטוח שאם תפנה לאיונברג הוא יתן לך עוד. אנחנו קיבלנו בזוגות כשהלירה היתה לירה מצוינת, עשרה מיליון לירות, ובה התחלנו לבנות. קנינו בזה את הפלדה. הרמטח ידיים. אני יודע שהמכנים זה איננו הכול.

אני בא עכשיו לכוח-אדם רפואי. אמרו לי שבתל-השומר מספר התקנים הוא כמספר התקנים שהיה ב-1976. אנחנו ב-1983. אתה מתאר לעצמך שאותו מספר רופאים מלפני שבע שנים יכול לטפל באותו מספר חולים של היום?

עכשיו אני בא לאחיות. אני זוכר איוז בעיה היתה לנו במחסור באחיות. מה לא עשינו כדי להגדיל את מספר המקומות בבתי-ההספר לאחיות. היום יש אחיות ואין לך תקנים לקלוט אותן. ובבתי-החולים חסרות אחיות. מה היה באיכילוב

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת, אנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום: אספקת תרופות לבתי-החולים, המחסור במיטות, בעיור ובכוח אדם — מאחורי הכנסת נאווה ארד ומאיר וילנר: מחסור במיטות אשפוז לקשישים וחולים כרוניים — מאחורי הכנסת ויקטור שם-טוב, הכנסת החליטה לקיים דיון בשני נושאים אלה והוחלט לקיים דיון משולב שנקבע לו ששתיים.

יפתח את הדיון חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, ואחריו — חברת הכנסת נאווה ארד.

שלמה הלל (המערך):

עכשיו, ששתיים?

ויקטור שם-טוב (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שחשיבותו של הדיון הזה עומדת בפרופורציה הפוכה למספר חברי הכנסת הנמצאים כאולם בשעה מאוחרת זו. בדיון זה על המצב בשירותי הבריאות בישראל חייבת הכנסת לצלצל בפעמון אזהרה. אנחנו צריכים להשמיע הליכה קריאת אס.א.א. כאחוזי הממשלה על המצב בשירותי הבריאות בכללם, וכמיוחד בשירותי האשפוז.

האמת היא, שחמדי היתה מצוקה תקציבית בכל הנוגע לאספקת שירותי בריאות לאזרחי מדינת ישראל. הייתי אומר, שמצוקה תקציבית קיימת לא רק במדינת ישראל אלא כמעט בכל מדינה שיש לה שירותי בריאות מפותחים. גם בעבר הרגשתי לא אחת, שאפילו מדינות עשירות מאוד אינן יכולות היום להעמיד את המימון הדרוש כדי לספק את כל אותם שירותים שהרפואה המודרנית מסוגלת לספק לאזרחים. הסיבות ידועות. העלות של שירותי הבריאות עולה מדי שנה, ההיקף של השירותים עולה מדי שנה, הטכנולוגיה הרפואית המתפתחת, המכשור הרפואי עולה הן תועפות וגם הכשרת כוח אדם רפואי — כל אלה מייקרים את שירותי הבריאות וגורמים מצוקות תקציביות.

הבעיה היא, שבגלל משגים נוראים של הממשלה הזאת בתחום הכלכלי, מדיניות שהביאה את המשק לאן שהביאה אותו — ואינני רוצה להרחיב על כך את הדיבור — הגענו בשירותי הבריאות לאיזה קו אדום, שאי-אפשר לרדת ממנו בלי לסכן את בריאותם ואת חייהם של האזרחים.

אני מצטער מאוד לומר, ששר הבריאות, כפי הנראה, קרוע בין אחריות מיניסטריאלית כלפי הממשלה מבחינת האחריות הקולקטיבית של השרים ובין האחריות המיניסטריאלית שלו על שירותי הבריאות או על בריאות העם. יש לי הרושם, ששר הבריאות ומשרד הבריאות ממש הרימו ידיים והם אינם נאבקים כדי לקבל את התקציבים הדרושים, לא לאספקת המקסימום של שירותי הרפואה ושירותי הבריאות אלא אלא אפילו לאספקת המינימום הדרוש.

יש שרים שאתה שומע שהם נאבקים. אני סבור, למשל, ששר החינוך והתרבות מנהל בממשלה קרבות בלתי פוסקים כדי להשיג מינימום של קיצוצים למשרדו. בהזדמנות זו אני שולח לשר החינוך והתרבות ברכת החלום, הוא עדיין נמצא בבתי-החולים.

* "דברי הכנסת" חוב' ג' עמ' 122.

** "דברי הכנסת", מושב שלישי, חוב' ג' ב.

חוכרת ח' ישיבה ר"ה

— אספקת תרופות לבתי-חולים, המחסור במיטות, בצידו
ובכוח אדם: מחסור במיטות אשפח לקשישים ולחולים כרוניים —

היורד מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת שטייט. רשות הדיבור לחברת הכנסת
נאוה אורד לדברי הפתיחה, ואחריה — לחבר הכנסת מאיר
וילנר.

נאוה אורד (המערכ):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני יודעת שהשעה
מאוחרת, אבל באותה מידה אני יודעת — — —

רוני מילוא (הליכוד):

רק עשר וחצי.

נאוה אורד (המערכ):

יש החושבים שהשעה מאוחרת. אבל בשעות האלה, גם
בשעות האלה, בתי-חולים עובדים, מתבצעים ניתוחים,
אנשים עומדים על משמרתם, ואני חושבת שבעצם הכנסת
עושה הערב הזה מה שהממשלה היתה צריכה לעסוק בו
במיוחד בשנים האחרונות.

המצב כיום חמור, וזאת אינה הגזמה. האמת היא שלאט
לאט גם הממונים על מערכת הבריאות, גם אנשים שבעבר לא
העיוו להופיע בפומבי ולומר מה קורה באמת בשירותי
הבריאות, אומרים היום בצורה המפורשת ביותר, שהם אינם
מוכנים להיות עוד בתי-דון של מטה. וכל אחד מאתנו, אם היה
בבתי-חולים משום שמישהו מבני משפחתו היה שם ואם סייר
בבתי-חולים, צריך לומר לממשלת ישראל בצורה הברורה
ביותר, שאין לה שום זכות מוסרית לדבר על קרשיות חיי אדם
בנושא אחד ולפגוע בקרשיות חיי אדם כל יום בבתי-חולים
בארץ. ואתם יודעים מה? לא כולם מגיעים לבתי-חולים, כי
יש הרבה שמחכים בתור לבדיקות או לניתוחים והם לא יגיעו
ללל, ואת זה אומרים רופאים בצורה המפורשת ביותר.

אותה ממשלה, יש לה תקציב להחזיק יעוצים נגד הפלות,
לפתח כל מיני תוכניות על-מנת להבטיח את גידולו של העם.
לזה יש כסף; אותה ממשלה יודעת — אינני מדברת על הנשים
שלעולם לא תזכירה ללדת אף שהן יכולות ללדת לפי מה
שיודעים היום ברמת הרפואה, והן לא תזכירה ללדת, הן
תעבורנה את גיל הפוריות ולא יהיה אפשר לטפל בהן, אלא אני
מדברת על נשים שילדו, נשים שילדו פגים, יש פגים שיחיו ויש
פגים שימותו לא משום שאי-אפשר לטפל בהם, לא משום שאין
יודעים לטפל בהם, אלא משום שאין מקום. בתי-חולים אחד
אומר לבתי-חולים שני, שמבקש לשלוח אליו פגים לטיפול.
שאינו לו מקום. צריך לשאול מה יקרה לאותם פגים, ביום שיש
ביקרתי בבתי-חולים שיש בו מחלקה לטיפול נמרץ לפגים,
ומבחינת משרד הבריאות, מבחינת ממשלת ישראל, המחלקה
הזאת איננה מתוקצבת. שוחחתי עם הרופא שעובד במחלקה,
הוא רואה בעבודתו מלאכת קודש, הוא מכיר את סיפורו של כל
פג ופג שטיפלו בו במחלקה והוא נשאר בחיים.

האם אפשר להמשיך כך? אמרו לי רופאים: אתם צריכים
להחליט, הממשלה צריכה להחליט. תאמרו לנו, אם יש חולים
מבוגרים שנומרה להם שנה לחיות, ואם יש פגים שימותו.
תאמרו לנו במי נטפל, האם נטפל בפגים או בחולים שאפשר
שיחיו? ואתה חושב שההחלטה יכול להיות אבא שלך, סבא שלך,
חבר שלך. מה קרה לנו? ופקידו ממשלה מופיעים בפני ועדת
הכספים ואומרים הברור ביותר: אנו רוקים מבצעים מה
שהממשלה החליטה. והממשלה, כנראה, איננה חושבת
שהבריאות היא בעדיפות לאומית. היא מתחייסת למשרד
הבריאות כמו למשרדים אחרים, שבהם אם יהיה קיצוץ תקציבי
יכול להיות שיבצעו פחות פעולות, ואז יהיה שם פחות כוח אדם,
ובמקרים מסוימים הנזק הוא גדול ובמקרים אחרים הנזק פחות
גדול, אבל זו אינה שאלה של חיים. רואים את משרד הבריאות

לפני כמה חודשים? — שביטה של אחיות שאינן יכולות
לעמוד במתח. האם זה מותרות לדאוג לבריאות העם? בזה
צריך לקצץ יותר מהק האדום? אני אומר יותר מזה, לא רק
רופאים ואחיות. אני מכיר טוב מאוד את העניין של עובדי
המינהל והמשק, אני יודע שבשנים האחרונות הופר האיוון בין
מספר עובדי מינהל ומשק פרירופא ופראחות שעובדים שם;
שהם משרתים את הרפואה. גם האיוון הזה התערער. אה
איך אפשר עוד לקצץ תקנים? מה קורה בבתי-חולים עם
מתמחים? אין תקנים למתמחים. כבר היו בעיות של תקנים
למתמחים, ואני מקווה שמצאו להן פתרון. אז עוד לדבר על
קיצוצים?

מא העלנו את ההצעות לסדר-היום, אני חושב שזה כבר
בערך חודשיים, המצב עם קשישים ומחלות ממושכות הוחמר
עוד יותר ממה שהיה קודם. הממשלה אינה מבינה שמה שקרה
הוא, שיש משולש של מדרים שמצביעים באופן ברור על מקור
הכישלון הזה. מספר המיטות ל-1,000 נפש ירד מכמעט 3.3 ב-1967
ל-2.9 עכשיו. מספר התקנים ירד פרחולה, מספר
החולים גדל, כי האוכלוסייה מודקנת, מודקנת בקצב מהיר, היא
מודקנת כתוצאה מרפואה טובה שיש לנו, ותוחלת החיים עולה.
הלא אם נמשיך לשכור את המשולש הזה אנחנו נגיע
לקטסטרופה מבחינה בריאותית, עם השלכות לטווח הרחוק.
מה שאינך עושה היום, תשלם מחר במצב שירותי הבריאות.

חברי הכנסת, לא רק זה. יש מצוקה נוראה במלאי התרופות
ובמלאי הציוד הרפואי. אינני יודעת, את זה לא בדקתי, אילו
טכנולוגיות ואילו מכשירים רפואיים חדשים יש היום —
ותמיד היינו, אדוני שר הבריאות, בין הראשונים שהצטיינו
בדברים טובים וחדשים במכשור הרפואי — האם אנחנו גם
עכשיו קונים ומציידיים את בתי-החולים עם כל מה שיש
ברפואה המודרנית? אני בטוח שלא. אבל לא רק זה, המלאי של
התרופות אול, נחרדתי כאשר שמעתי שבזמן האסון בצור,
ברמב"ם חסר ציוד רפואי והצטרפו לקחת בהשאלה מן
"הכרמל".

יש בעיה חמורה מאוד של המלאי לשעת חירום. היא לא
תידון כאן בפומבי. אני מתכוון לבקש בוועדה שאני חבר בה
להזמין אתכם יחד עם צה"ל לראות מה המצב עם המלאי לשעת
חירום. אבל אני יודע, שתורפות אין במחסנים. קשה להחזיק
תרופות באינפלציה כזאת. אך לא רק תרופות ולא רק ציוד
רפואי. יש כבר בעיה של מזון בבתי-החולים. שמעתי שנותנים
שתי ביצים לשבוע, לא בדקתי, אולי זה לא נכון, אולי זו רק
שמועה. אבל יש בעיה שלא יכולים לקנות את המזון. שמעתי
ממנהל בתי-חולים, שלא יכולים לקנות את המזון. למה אנחנו
מגיעים? פעם הייתי במדינה אפריקנית אחת שאינני רוצה לומר
את שמה, וראיתי בית-חולים, וכל חולה מביא אתו את האוכל
שלו ואת הסדין שלו מהבית. מה, אנחנו נחזרו חמישים שנה
אחורנית? אם הדבר הזה ימשיך להתפתח כך, נגיע לזה. וזהו
נסגיה נוראה של הרפואה הישראלית, של שירותי הבריאות.

אדוני היושב-ראש, השעה מאוחרת. יכולתי להרחיב, יש
אס מספרים מתירדים. צריך להשמיע קריאת אס. או. אס.
והממשלה חייבת לצייד את משרד הבריאות בתקציבים
ולאפשר לו לפעול. אינני יודע, בתקשורת שלנו עוסקים בכל
דבר אחר, ולנגד עינינו מתמוטטים שירותי הבריאות ואין זעקה
נשמעת.

אני חושב שהכנסת צריכה להחליט לתבוע מהממשלה
להקציב לשירותי הבריאות, למרות המצוקות התקציביות
והאינפלציה, את מה שיש להקציב, כדי לשמור על בריאות
העם.

כאילו היה דומה למשרדים אחרים ואומרים, כפי ששמענו היום בוועדת הכספים: זהו הערכון שאנו מאשרים, ולא אכפת לנו אם לא תוכלו לקנות תרופות או מכשור.

אז מה ממשלה ששלחה בנים למלחמה צריכה היום לפחות להגיד להורים של הילדים האלה, שאם חלילה הם ייפצעו הם יקבלו את הטיפול הטוב ביותר, אם אותם חיילים ייכבדו את הדין או ייפגעו מפצצת אר.פי.גיי. והיו להם הרבה שכרים, ובמקום גבס יצטרכו לשלם להם מסמר שעולה 1,500 דולר, האם מוכתה שתמיד יהיה המסמר הזה, ולא ישימו להם גבס מפני שאין מסמר כזה? אם ישימו להם גבס, הפגיעה תכאב להם הרבה יותר, מזה לא מתים, אבל פירוש הדבר, שהם יאבדו כושר תנועה ביד או ברגל ויהיו נכים, ואלה הם דברים שרואים אותם בבתי־חולים — מי שמוכן ללכת ולראות אותם.

אז מה ממשלה שמדברת על כבוד והדר, כיצד היא יכולה להשלים עם מצב שפוגע באוכלוסייה של למעלה מ־300,000 קשישים, ותוסיפו עליהם את החולים הכרוניים. לאן זורקים אותם? לאיזה מחסנים? איפה מחביאים אותם?

אפשר להיכנס לבתי־חולים שמבצע ניתוחי ראש בצורה כלתי וגילה ולראות ילדים אחרי ניתוחים בחדר צפוף, שיכול להיות שם זיהום, האחות אמרה לי: תשאלי את האמהות מה קורה להם כלילה, אבות ואמהות שאינם מעזים לעזוב את ילדיהם וגשורים לשבת ליד מיטותיהם, אין להם מקום אפילו לכיסא כדי לשבת עליו. כלילה הם ישנים מתחת למיטות, כאשר על המיטות יש שלט של תורמים, אשר התעקשו שהשלט יוצב שם, וזהו המצב בבתי־חולים שמשרת גם אוכלוסייה אזרחית וגם צבאית.

ראש הממשלה אמר, שלבו מתכווץ ומתחמץ כאשר הוא רואה פלפלים נזרקים וגשורים, אבל כיצד לא מתכווץ לבו ומדוע הוא איננו מקבל החלטה חד־משמעית שמשרד הבריאות איננו דומה למשרדים אחרים? וזאת כאשר קיימת השאלה האם הפגים יחיו או לא יחיו, כאשר יש אוכלוסייה שאיננה מקבלת טיפול, כאשר יש אנשים שממתנינם לתור לניתוח ואינם מגיעים לזה.

רוני מילוא (הליכוד):
אני מסכים למה שאח אומרת על חומרת הבעיה. אבל בכל דיון עולה על הדוכן דובר ואומר, שהמשרד שהוא מדבר עליו איננו כמו המשרדים האחרים. חברת הכנסת אורה נמיר, כאשר היא מדברת על חינוך, אומרת שהחינוך איננו כמו נושאים אחרים.

אורה נמיר (המערך):
אניך זאת.

רוני מילוא (הליכוד):
בכל נושא חוזר אותו סיפור. אולי נהיה קצת כנים עם עצמנו ולא נלך לרשטה הזאת, אלא נאמר: הבה ננסה לרכז את המאמץ הלאומי בתחומים שהם באמת קריטיים, ונושא הבריאות הוא באמת קריטי. אם צריך לקצץ קצת בשכרם של מורים שעובדים שככה חודשים בשנה ורק דוח עציגוני מונח להם כל הזמן בראש — — —

אורה נמיר (המערך):
אל תקצצו לא בבריאות ולא בחינוך.

רוני מילוא (הליכוד):
אתם מדברים על מלחמות. חמש מלחמות עשיתם. ראייתם את המחבלים בלבנון. האם רציתם שהם יסתובבו חופשי?

אורה נמיר (המערך):
לאחר לבנון אין מחבלים?

רוני מילוא (הליכוד):

כאשר אתה נלחם נגד מחבלים, אין לך דרך אחרת.

היור"ר מ' כהן־אביב:

חבר הכנסת רוני מילוא, אני פונה אליך וקורא אותך לסדר. אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

רוני מילוא (הליכוד):

פעם שלישית — אצא.

היור"ר מ' כהן־אביב:

אתה ודאי רוצה לצאת. זוהי הזדמנות בשבילך ללכת מוקדם. לא אתן לך את התענוג הזה. תישאר עד הסוף.

נאוה ארד (המערך):

אני יכולה להבין שהדברים מאוד מרגשים, אבל אמרה כבר חברת הכנסת אורה נמיר ואמרנו אחרים לא פעם אחת ולא פעמיים מעל הדוכן הזה כמה אפשר לקצץ. אמרנו — ואנו חוזרים ואומרים — משהו עמוק מאוד השתבש בסדרי העדיפויות הלאומיים. אני אומרת במלוא הכנות: אתה יכול לומר כל מה שאתה רוצה, אבל יש כאן נושא שהוא בידיה של הממשלה שאתה חלק מהקולאז'יה שלה. מחר תובא בפני ועדת הכספים הצעה של הממשלה הזאת שפירושה לא רק המשך המצב שחבר הכנסת ויקטור שטיינבוך תיאר אותו, ואני אדבר עליו — — —

היור"ר מ' כהן־אביב:

את מסיימת לדבר עליו, כי אינך יכולה לדבר הרבה עליו, כי ריבית.

נאוה ארד (המערך):

אני מסיימת לדבר עליו. הלוואי שזה היה נושא שהיה מתיישן כמו הרבה נושאים שהם על סדר־היום. הייתי מוכנה לוותר על דברי, ושהבעיה תבוא על פתרונה. אני חושבת שהכנסת היום צריכה להיות יותר חזקה ממשלת ישראל, והיא צריכה לחייב את ממשלת ישראל, ולחייב את נציגי משרד האוצר, ולחייב את הוועדות שידונו ויצטרכו לאשר מתן תקציב למשרד הבריאות, לתת תקציב העונה בדיוק על הצרכים, תוך התאמה לאופי המיוחד של המשרד, תוך שמירה על האשפוז האזורי. תוך הבטחה לא רק של המלאי המצומצם אלא הבטחה של מכשור, ציוד, תקני כוח אדם והבטחה של קיום מערכת שהיא מערכת של חיים, זאת הכנסת יכולה לעשות. ראינו מה הציעה לנו הממשלה. לכן אני מקווה שהכנסת תקבל היום החלטה שתחייב את הממשלה מחר.

היור"ר מ' כהן־אביב:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד. באותו נושא רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר.

רוני מילוא (הליכוד):

הם רק התחילו עם המלחמה בלבנון. עכשיו תן לחבר הכנסת וילנר לדבר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מלה אחת לחבר הכנסת מילוא. פה לא אספת בחירות. הוא צעק כמו באספת בחירות. אני כבר שומע את מה שיגידו אנשי הליכוד בבחירות הבאות. פה בכל זאת כנסת, אחם לא מסכימים לבחירות מוקדמות, אז מה אתה עושה פה אספת בחירות? אני שמח שאני שומע גם מהצד השני קריאות־חשבות אליך: אתם מבזבזים הון תועפות בלבנון, להתנחלויות, ופה אתם עושים פשע לגבי החולים, ולא רק לגבי החולים, אבל עכשיו מדברים בנושא הזה.

היום שמענו ברדיו שעוד מטוס נפל, מטוס בלי טייס ישראלי. איני מדבר עכשיו על הצד הפוליטי, אבל זה גם כן

— אספקת תרופות לבתי-חולים, המחסור במיטות, בציוד ובכוח אדם;
— מחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ולכן יש פה בעיה אחת — כסף, תקציב ממשלתי. בלי כסף הכול זה דיבורים. לכן הסכמתי בשם הסיעה שלנו שהכנסת תחליט החלטה משותפת אחת, שהממשלה לא בסדר. אנו מאשימים אותה וקובעים, שהמצב בשירותי הבריאות נובע מכך, שהממשלה איננה מקציבה תקציב הראוי לשירותי הבריאות. כל השאר בהצעת הסיכום זה פרטים.

אני רק מציע שההחלטה שתתקבל לא תישאר, כמו החלטות אחרות, על הנייר. ועדה כבר החליטה פעם לדרוש מהממשלה הגדלה של תקציבי הבריאות, וכך גם הכנסת. אבל לא זו דבר. לכן צריך יהיה לחזור שוב לנושא, אם ההחלטה תישאר החלטת סרק. תודה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר, הוא עמד בדיבורו הפעם; דיבר אפילו פחות מעשר דקות. כולם ויתרו על רשות הדיבור?

אורה נמיר (המערך):
כן, אנחנו נתבקשנו.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
פשוט לא ידעתי. אדוני השר רוצה להשיב?

שר הבריאות א' שוסטק:
כן בטח. יש סיכום.

אינני רוצה להאריך עכשיו בדיבור ולהיכנס לפולמוס, אבל נאמרו פה כמה דברים שאני רוצה להעמיד אותם על אמתותם.

אין כל יסוד לדברים שנאמרו, שבזמן הפיצול בצור חסר משהו לטיפול בחיילים. לא היה ולא נברא.

אורה נמיר (המערך):
אבל השתמשו בציוד שהיה במחסני החירום.

שר הבריאות א' שוסטק:
זהו התפקיד של מחסני החירום, שבמקרים אלה משתמשים במה שיש במחסני החירום.

אורה נמיר (המערך):
מילא אותם בחזרה?

שר הבריאות א' שוסטק:
ודאי. הכול מתמלא בחזרה אחר כך.

אורה נמיר (המערך):
למה טענו הרופאים ההיפך? הם דיברו דיבורי סרק?

שר הבריאות א' שוסטק:
אינני יודע מה טענו הרופאים. לא שמעתי מהרופאים דבר כזה, זה הדבר הראשון. נכון שביחס למלאי הרגיל של בתי-החולים, בחודש האחרון, קצת לפני החודש האחרון, לאור החוסר בהזרמה של התקציבים, שהיו צריכים לעדכן אותם קודם לכן, השתמשו גם במלאי של בתי-החולים. אכן, יש חוסר במלאי הזה. אנחנו צריכים עכשיו למלא גם את החוסר הזה, והוא יתמלא.

אורה נמיר (המערך):
איזה מלאי?

שר הבריאות א' שוסטק:
בכל בית-חולים יש מלאי רגיל של תרופות, לא לשעת חירום. בזמן שלא הורגים כספים לקניית תרופות השתמשו גם בזה. עכשיו גם זה מתמלא.

דבר שני: הזכירו פה קיצוצים בתקציב משרד הבריאות, בתקנים. לא היו קיצוצים, לא בתקנים של רופאים ולא בתקנים

עולה כסף. הוויכוח שאתה, שר הבריאות, ניסית לערוך פה — לקצץ בחינוך או לקצץ בבריאות — הוא פסול מיסודו. לא צריך לקצץ בחינוך ולא צריך לקצץ בבריאות. להיפך, צריך להגדיל באופן משמעותי את התקציבים גם לחינוך וגם לבריאות וגם לרווחה וגם לשיכון בתוך ישראל.

היות שהעננו את הנושא ככנסת כהצעה לסדר-היום לפני כמה שבועות, הכנינו חומר חדש. אבל אינני רוצה עכשיו לתת עוד עובדות ועוד עובדות. קודמי הביאו כמה עובדות חדשות. אני אסתפק בהודמנות זו באישורים לעובדות, ויכולתי להביא עשרות כאלה אשר ראיתי כמו עיני. דיברתי שוב עם אחיות, עם כמה רופאים. לא השתנה דבר מאז הגשתי את ההצעה לסדר-היום. אסתפק בשעה זו באישורים מצד המנהל הכללי של משרד הבריאות ומצד שר הבריאות עצמו. הפרופסור מורן אומר, אני מצטט: תקציב הפיתוח של משרד הבריאות ירד ריאלית בחצי לעומת 1977. כל השאר הם כבר פרטים. אחר כך שר הבריאות אומר: השירותים הרפואיים נמצאים בסכנה גדולה. ועוד אמרת — וזה כבר בחשוכה על ההצעה שלנו לסדר-היום: המקורות הולכים ומצטמצמים. גם הזרמת התקציבים לפי מדיניות ההזרמה נעשתה השנה בצורה חמורה יותר לעומת בשנים קודמות, הוסיף השר. זאת אומרת, השר מבקר את הממשלה. גם זה טוב. אני במקומן הייתי מתפטר. לפחות היית זוכה להיכנס להיסטוריה כמי שעשה משהו: כך תיכנס בתור שר בריאות כושל.

שר הבריאות א' שוסטק:
אתה כבר התפטרת פעם?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני לא במצב כזה שאני צריך, אבל לו הייתי במצב, הייתי עושה כבוד לעצמי ולעניין של הבריאות, והייתי מתפטר. לפחות זו הייתה דפיקה בשולחן והיית מזועזע משהו, אם בכלל אפשר לזעזע פה משהו.

אני טוען שיש במדינת ישראל המון כסף, ממש אוצרות קודר, תקציב כזה. השאלה היא לאן הולך התקציב. אני רוצה להאשים את הממשלה.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך):
אולי תשאיר את זה למחר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא קראת קריאות כיניים לחברי סיעתך שדיברו יותר מהזמן הקצוב ואני איבדתי פחות מהזמן הקצוב.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך):
כולנו ויתרנו על רשות הדיבור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שלושה מצעים היו ושניים מהסיעה שלך דיברו. לא קראת להם קריאות כיניים כזאת.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
מישהו אחר דאג לקריאות כיניים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל הוא ברת, אף שלא הוצאת אותו. הוא חיכה שתוציא אותו וברח.

הי"ר מ' כהן-אבידב:
לא רציתי שיציאו אותו, רציתי שישב עד הסוף.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
טוב, עכשיו זה עונש.

אורה נמיר (המערך):
הוא התנדר, הוא יצא בעצמו.

— אספקת תרופות לבתי-חולים, המחסור במיטות, ציוד ובכוח אדם;
מחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים —

חבר הכנסת שטייטש דיכר פה על בנייה, יש לי פה חומר המשתרע על שישה-שבעה עמודים, עם פירוט כל מה שנבנה בכל בתי-החולים בארץ. נעשית בנייה יום יום ככל בתי-החולים בארץ. ועדיין איננו יכולים ליצור תנאי אשפוז יותר טובים. האם אנחנו צריכים לדבר עכשיו על בניית בתי-חולים חדשים? הלוואי שנוכל להביא את בתי-החולים הקיימים לתנאים יותר מכובדים, שלא תהיה צפיפות כל כך גדולה. כאשר מדברים על יעילות, שהמערכת צריכה להתייעל — כוויכוחים עם אנשי האוצר מייד עולה הטיעון של שפיר הניהול. של יעילות — אני אומר: אתם מדברים על יעילות? מערכת הבריאות עובדת בתת-תקן, בכל השטחים שפירטי קודם: מערכת הבריאות עושה את מלאכת הרפואה המפורטת, הנועלה, השלמה והמלאה בתנאים כאלה, במכנים כאלה. האם יש יעילות גדולה מזה? אבל מסיבות אובייקטיביות של המדינה עדיין איננו יכולים לצאת ממצב זה.

אינני מתבייש להגיד מעל כל במה, שהשירותים היקרים והמתוחכמים הניתנים בתחום הרפואה, הניתנים לציבור כיד רחבה — הטיפול היקר ביותר והתרופות היקרות ביותר — עולים לחברה פחות מאשר בכל העולם ופחות מאשר בכל חוזמי החיים של ישראל.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שר הבריאות א' שוסטק:

זה נכון, זה נכון וזה נכון. כמעט אין מדינה בעולם — חוץ מאנגליה אשר יצרה את השירות הממלכתי — שאיננה משתפת גם את המבוטח בתשלומים, אם עבור ביקור אצל הרופא ואם עבור שירות אחר. אני מודה לאל שאיננו עושים זאת. אני שמח שאנחנו במצב של קרמה סוציאלית כזאת, שאיננו עושים זאת. אבל להתעלם מהסכנה לרפואה הציבורית הזאת — גם כן אסור. מן המצוקה הזמנית שהיתה במשך כמה שבועות כבר יצאנו. כל היחידות בארץ גידו לכם, אם תשאלו אותן, שאין עכשיו שום בעיה של מחסור ושל מצוקה. מזה נצא. כבר יצאנו. אבל זה עדיין לא הפתרון לבעיה הסודית, שהיא: האם נוכל להמשיך להגיש לחברה שלנו את השירותים כפי שאנחנו מגישים כיום. חבר הכנסת וילנר, נכון, הצרכים גדלים, העלות עולה והמשאבים מצטמצמים.

ובכן, הייתי אומר לא רק שאני שמח על כך שגם חברת הכנסת נאווה ארד וגם חבר הכנסת יוקטור שטייטש מציינים ומדגישים, שהמשלה צריכה להזרים למערכת הבריאות יותר אמצעים ויותר משאבים, אלא אני מדגיש שאני שותף לתביעה הזאת. זאת תביעה שלי גם כן יום ביימים. עד כמה שר יכול להצליח בממשלה להשיג בשביל המשרד שלו, זו בעיה של זמן ושל המשך לחץ ופעולה. אני מקווה שאנחנו נעזור את התודעה, כפי שאמר חבר הכנסת שטייטש, לא לכך שענייני הבריאות עדיפים על חינוך, זאת אינני טוען, אבל לכך שענייני הבריאות עשויים להיות מעניינים אחרים, זאת אומרת, אני עומד לא על הנקודה של העדיפות אלא על הנקודה של הרחיפות הנוכחית בכביה של השירותים הבריאותיים.

אני שותף לתביעה שיגדלו המשאבים והאמצעים למערכת הבריאות.

הי"ד מ' כהן-אבידן:

תודה לשר הבריאות. אני מקווה שתכריז הבית יישארו אתי כדי שלא אספוך להצביע לבדי על הצעת הסיכום שתוארה על דעת כל סיעות הכיח.

רוני מילוא (הליכוד):

לא כל סיעות הבית נמצאות כאן.

של אחיות. להיפך, היו תוספות של תקנים. השנה קיבל משרד הבריאות למעלה מ-500 תקנים חדשים. לא צריך להגנים. התמונה די עיזבה גם בלי הדומטיוציה של דברים לא נכונים. האמת היא שבאל כל ספק, כל מערכת הבריאות במדינת ישראל — אני חושב שבמשך שנים רבות — היא תת-תקנית לעומת התקן הקיים במערכות בריאות במדינות אחרות בעולם. מבחינת מספר המיטות לנפש, מבחינת כוח האדם לכל מיטה ובשטחים ברים, זה נכון וזה קיים במשך שנים. אם היו לנו 3 מיטות ל-1,000 נפש, האין זה מתחת לתקן? הסקלה בעולם היא בין 4 ל-8 מיטות ל-1,000 נפש. לנו היו 3 מיטות ל-1,000 נפש. זה גם כן תת-תקני. המדינה הזאת מתקיימת על תפוצל כזה של מערכת הבריאות. היא עדיין איננה יכולה להתאושש ולהגיע לסטנדרטים יותר גבוהים, יותר גדולים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מרוע?

שר הבריאות א' שוסטק:

זה המצב. זו העונה במדינת ישראל בתקציבים במשך כל השנים. האם אומר שאני שמח על כך? ודאי שלא. אין זה חשוב שאני מרעיש עולמות. חבר הכנסת שטייטש, לא כרעש השם. כך כתוב. צריך לנהל מאבקים, בייחוד בתוך הממשלה, בין שר לשר. המאבקים צריכים להתנהל בצורה שאיננה נותנת מקום ללעג על סכסוכים בין שר לשר. אבל, איני עוזב את הנושא הזה.

אורה נמיר (המערך):

למה לא שומעים?

שר הבריאות א' שוסטק:

שומעים גם שומעים, מי שרוצה לשמוע — שומע.

אורה נמיר (המערך):

אני רוצה לשמוע ואני שומעת.

שר הבריאות א' שוסטק:

אינני מרעיש עולמות, בייחוד לא בכלי התקשורת.

אורה נמיר (המערך):

אדוני השר, האם אתה חושב שבשקט העניין יסתדר?

שר הבריאות א' שוסטק:

בשקט? מי אומר שבשקט? אינני כל כך שקט. כאשר צריך להרים את הקול — מרימים גם את הקול.

אורה נמיר (המערך):

לא שומעים.

שר הבריאות א' שוסטק:

להרעיש עולמות בכלי התקשורת? לחשוב שכולל שהרעש הזה איננו — איננו עומד על המשמר של הדברים? האמינו לי שאין זה נכון.

מה שנוגע למצוקה, אני טוען במשך שנים — ואינני חוזר בי ממה שאמרתי — שאנחנו עומדים באמת בפני סכנות גדולות בקשר לקיום השירותים הבריאותיים במדינת ישראל, גם מסיבות אובייקטיביות, כפי שתוארו פה חבר הכנסת שטייטש, של הקדמה הרפואית, הטכנולוגית, האדם רוצה להיפך תועלת ונהנה מן היחידושים וההתפתחויות מייד, היום, הוא דורש כל מה שהוא יכול לקבל לעידי הקידום ברפואה. זה יקר מאוד וכבר מנסו להרבה מדינות בעולם. הן אינן יכולות להרביץ את הקדמה הזאת, ואנחנו לא כל שכן. איננו יכולים לסגור את הפער בין הצרכים לבין המשאבים. עוד יעבור זמן רב עד אשר נעלית לסתום את הפער הזה. זאת מסיבות אובייקטיביות וגם מסיבות סובייקטיביות. מצבנו הוא כזה שעדיין איננו יכולים להוציא את החולים מ"המעברות".

חוברת ח', ישיבה רנ"ה, ל' בכסליו התשמ"ד (6 בדצמבר 1983)
— אספקת תרופות לבתי-חולים, המחסור במיטות, בציוד ובכוח אדם:
מחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים —

5. הכנסת קוראת למצוא פתרון מיידי להבטחת ביצוע בדיקות וניתוחים בזמן ההמתנה להם עלול לגרום לנכותם או למותם של הממתינים.

6. הכנסת מביעה הערכה לציבור העובדים במערכת הבריאות, העושים כמיטב יכולתם לטפל בחולה, על אף המצוקה הקשה בתנאי עבודתם והמחסור בכוח אדם, בציוד ובתרופות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת הראל. אני מבקש להודות לכל הסיעות שהגיעו לסיכום אחד. אני מקווה שיהיה סיכום אחד גם בנושאים אחרים.

קריאה:

למה אתה רומז?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני אומר שתהיה אחדות בעם הזה. זו משאלה. אחדות לא תזיק לו. אני חוזר ומודה לכל חברי הכנסת שנשארו עד שעה זו. אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום.

ה צ כ ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' הראל
נתקבלה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

פה אחד נתקבלה הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת הראל בשם סיעות הבית. אני חוזר ומודה לחברי הכנסת שנשארו כאן. אני מקווה שציבור בוחריהם ישלם גמולם כעתיד.

הישיבה הבאה תתקיים מחר, יום רביעי, בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

קיבלתי הודעה, שהצעת הסיכום היא על דעת כל סיעות הבית. גם אלה שאינן נמצאות כאן. חבר הכנסת הראל יביא הצעת סיכום בשם כל סיעות הבית. חבר הכנסת הראל, בבקשה.

אהרן הראל (המערך):

הצעת סיכום בנושא מצוקת האשפוז בישראל:

1. הכנסת קובעת בדאגה רבה, כי המצוקה הפוקדת לאחרונה את מערכת הבריאות, לרבות שירותי האשפוז, עלולה לפגוע בשלומם של חלקים באוכלוסייה ובבריאות העם. סכנה זו נובעת מאי-הקצבת משאבים הולמים לבריאות על-ידי הממשלה.

2. הכנסת קוראת לממשלה להקצות למערכת הבריאות בישראל את כל המשאבים הדרושים לה, על-מנת להבטיח הצלת חיי אדם וטיפול רפואי על-פי הצרכים, תוך התאמה מלאה של התקציב לעליית המחירים ולאופיים המיוחד של שירותי הבריאות. זאת, הן לפעילות השוטפת, הן להחלפת ציוד, רכישת ציוד ותקציב פיתוח, הן לכוח אדם, והן להפעלת תוכנית האשפוז האזורי.

3. הכנסת תובעת ממשלת ישראל להבטיח כי הטיפול הרפואי לחיילים בבתי-חולים לא ייפגע עקב מחסור תקציבי. הכנסת תובעת ממשלת ישראל להבטיח כי כל פג שיש לו סיכוי לחיות יזכה לטיפול ברמה ובתנאים שיבטיחו את מימושו של סיכוי זה. הכנסת מוחה על כי למרות המלצותיה בנושא זה הולכת וגוברת מצוקת האשפוז של פגים.

4. הכנסת מביעה מחאה חריפה על הסחבת בביצוע, הלכה למעשה, של חוק הביטוח הסיעודי ועיוות כוונת המחוקק, שקובעת כי המחסור במיטות אשפוז לקשישים ולחולים כרוניים גורם לסיכון חייהם ולהשפלת כבודם.

הישיבה ננעלה בשעה 23:06.